

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 36

ANDRA KAMMAREN

1962

7—11 december

Debatter m. m.

Fredagen den 7 december

Svar på frågor av:

herr Svensson i Kungälv ang. informationen om Sveriges aktivitet i internationella sammanhang	3
herr Lindkvist ang. åtgärder i syfte att sanera resebyråbranschen	4
herr Gustafson i Göteborg ang. en parlamentarisk anknnytning till OECD	6
herr Wiklund i Stockholm ang. brandskydd och utrymningsmöjligheter för höghus.....	9
Svar på interpellation av herr Börjesson i Falköping ang. stängelskyldighet för järnväg.....	12

Tisdagen den 11 december

Svar på interpellation av:

herr Carlsson i Huskvarna ang. särskilda skattefria bottenavdrag för folkpensionärer.....	16
herr Nilsson i Gävle i anledning av den svenska cellulosaindustriens rationaliseringsplaner.....	29
Svar på fråga av herr Larsson i Hedenäset ang. tågförbindelserna inom och med Tornedalen	35
Svar på interpellation av herr Wahrendorff ang. tjänstevikt för lastbil	36
Svar på frågor av:	
herr Palm ang. åtgärder mot thinnermisbruk bland ungdom.....	39
herr Wiklund i Stockholm ang. ersättning av statsmedel för skada som tillfogas enskild vid biträde åt polisen.....	41
Svar på interpellation av herr Heckscher ang. vissa åtgärder beträffande åldringsvården	43
Beredskapslagring av olja	63

	Sid.
Omorganisation av statens jordbruksnämnds råd	78
Ändring i stadgan om ersättning för riksdagsmannaupdragets fullgörande, m. m.	86
Rätt för kommun att bistå utländska studerande	88
Införande i riksdagsstadgan av bestämmelser i syfte att ernå en effektivare budgetbehandling	92

Samtliga avgjorda ärenden

Tisdagen den 11 december

<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 45, rörande beredskapslagring av olja	63
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 68, rörande beredskapslagring av olja	64
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 34, ang. omorganisation av statens jordbruksnämnds råd	78
<i>Konstitutionsutskottets</i> betänkande nr 20, ang. ändring i stadgan om ersättning för riksdagsmannaupdragets fullgörande, m. m.	86
— utlåtande nr 21, ang. rätt för kommun att bistå utländska studerande	88
— nr 22, om införande i riksdagsstadgan av bestämmelser i syfte att ernå en effektivare budgetbehandling	92

Fredagen den 7 december

Kl. 14.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmanen.

§ 1

Justerades protokollet för den 30 nästlidne november.

§ 2

Svar på fråga ang. informationen om Sveriges aktivitet i internationella sammanhang

Ordet lämnades på begäran till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena NILSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Svensson i Kungälv har frågat mig, om regeringen är villig att medverka till en utvidgad och snabbare information om Sveriges aktivitet i FN och övriga internationella sammanhang.

Till svar på frågan vill jag säga följande.

Förutom det nyhetsmaterial, som löpande kommer svensk press, radio och television till handa genom nyhetsbyråerna och de svenska korrespondenterna i utlandet, bidrar man från utrikesdepartementet med en rätt omfattande nyhets- och informationsförmedling. Vad avser svenska ställningstaganden i internationella organisationer t. ex. FN och dess fackorgan, i OECD o. s. v., lämnas sålunda till TT och direkt till intresserade tidningar de svenska inläggen i fullständiga texter eller i referat. När det gäller omröstningar, viktigare sammanträffanden, vari svenska delegater deltagit eller dylikt, ges också upplysningar från utrikesdepartementet, om icke rappor-

ter redan nått pressen och Sveriges Radio på annan väg.

Vad jag på denna punkt kan säga, är att vi söker göra allt material av intresse tillgängligt så snart sig göra låter. En annan sak är att nyhetsorganen sedan i växlande omfattning begagnar sig av materialet för publicering.

I syfte att underlätta pressdiskussionen om internationella frågor, där svenska ställningstaganden aktualiseras, strävar utrikesdepartementet att ge tidningsmännen tillgängligt bakgrundsmaterial. Detta kan ske muntligt eller genom översändande av aktuella resolutionstexter, debattreferat eller annat material. Vi skall försöka utvidga denna verksamhet.

Vad sedan gäller information till riksdagsmännen, vill jag nämna, att utrikesdepartementets samtliga pressmeddelanden, således också de anföranden m. m. som jag nyss nämnt, omedelbart sänds till kamrarnas klubb- rum och till riksdagsbiblioteket. Vi avser att öka det antal exemplar, som på detta sätt görs tillgängligt för riksdagsmännen. Givetvis står tjänstemännen i utrikesdepartementet också till förfogande för att lämna uppgifter om tidigare svenska ställningstaganden i olika frågor, eventuella debatter kring svenska inlägg o. s. v. Jag får i detta sammanhang slutligen erinra om att fullständiga redogörelser för svenska insatser i internationella sammanhang lämnas i de årligen utkommande skrifterna om FN och om Europarådet och i aktsamlingen »Utrikesfrågor». Dessa delas ut till riksdagens ledamöter.

Vidare anförde

Svar på fråga ang. åtgärder i syfte att sanera resebyråbranschen

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! Jag ber till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena få framföra mitt tack för svaret på min enkla fråga.

Till detta vill jag säga följande. Behovet av information om Sveriges förhåvanden på det internationella planet framstår som mer och mer angeläget. Under flera år — jag kan säga allt sedan jag kom till riksdagen — har jag besvärats av att inte riktigt veta vad som har blivit sagt i FN:s generalförsamling, FN:s olika organ, Europarådet, Nordiska rådet eller i andra sammanhang, där Sverige har agerat.

Vad som kom mig att väcka frågan var närmast ett tal, som riksdagsman Manne Ståhl höll och vari han sade, att Sverige hade intagit två olika ståndpunkter i framför allt nedrustningsfrågan. Vad hade egentligen blivit sagt? Ja, på den frågan fick man inte något svar.

En annan anledning till min fråga var att f. d. ambassadör Boheman höll ett, efter vad jag förstår, ganska kort tal i FN i den viktiga Sydafrika-frågan. Inte heller i det fallet visste man riktigt vad talaren egentligen hade framfört.

Vi har naturligtvis här hemma ett stort intresse av vad vår utrikesminister eller vad våra delegater säger och de debatter, som inläggen eventuellt ger anledning till i de förut nämnda organen utanför vårt lands gränser. Hittills har tydligen pressmeddelandena från UD gått till TT för vidare distribution. Flera tidningar har emellertid upplyst mig att de saknar just det bakgrundsmaterial, som utrikesministern tar upp i sitt svar. De har varit hänvisade, säger de, till det material som redan är redigerat. Det är klart att detta inte är nog för tidningarnas ledarskribenter — och jag vill säga inte heller för oss här i riksdagen.

Jag förstår mycket väl att det kan vara svårt att göra den avvägning som

här måste ske, ty vi kan ju inte få uttransporterad hela FN:s protokollsamling. Protokollen blir väl för övrigt klara ganska sent. Men om jag skulle sammanfatta de synpunkter jag har, skulle jag i första hand vilja att talen som hålls i generalförsamlingen och i FN:s olika utskott, i Europarådet och kanske också i Nordiska rådet, fastän detta har en särskild publikation, samt t. ex. vid nedrustningskonferensen i Genève gjordes tillgängliga för oss så fort som möjligt. Jag skulle i andra hand önska att ett urval av debattinläggen, som Sveriges aktivitet förorsakar från annat håll i de olika organen, också skulle komma oss till del. I tredje hand vore det önskvärt att få texterna till de resolutioner, som Sverige lägger fram och de som Sverige undertecknar.

Av svaret framgår att utrikesminister Nilsson är positivt inställd till de problem jag berört i min fråga. Jag vet att det redan — såsom också framgår av svaret — har vidtagits »mått och steg» för en förbättrad information. Om en sådan kan komma till stånd efter de riktlinjer, som jag här litet löst har skisserat, låter jag vara osagt. Det blir naturligtvis en sak, som UD får överväga. Men jag tror mig kunna påstå, att intresset inte minst från pressens sida lutar åt det hållet.

Jag ber än en gång att få tacka utrikesministern för det positiva svaret. Det skall bli intressant att i framtiden följa vad som händer i framför allt FN:s generalförsamling.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. åtgärder i syfte att sanera resebyråbranschen

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE, som yttrade:

Herr talman! Herr Lindkvist har frå-

Svar på fråga ang. åtgärder i syfte att sanera resebyråbranschen

gat mig om jag avser att vidtaga några åtgärder i syfte att sanera resebyråbranschen och i så fall vilka.

Jag vill svara följande.

Vid flera tillfällen har krav rests på en särskild statlig kontroll av resebyråverksamheten, närmast i form av ett tillståndstvång för sådan verksamhet. Dessa krav har hittills avvisats, då betänkligheter föreligger mot att främja konkurrensbegränsningar genom att inom viss bransch skapa en modifierad form av monopol. Det har vidare bedömts svårt att skapa klara och objektiva grunder för tillståndsgivningen. Garantier har inte heller ansetts kunna erhållas för att den som fyller vissa uppställda formella kompetenskrav också i andra hänseenden besitter sådana egenskaper att ett tillståndssystem skulle bli effektivt och kunna förebygga alla olägenheter för allmänheten.

Då således allvarliga invändningar kan riktas mot en reglering i form av tillståndstvång har i stället resebyråbranschen rekommenderats en självsanering. Branschen har också så sent som år 1960 infört ett nytt frivilligt system med auktorisationsförfarande i syfte att skapa största möjliga garanti för den resande allmänheten. Min förhoppning är att detta system, som redan i sin mån torde ha medfört en bättre ordning på detta område, i fortsättningen skall leda till resultat som kommer den resande allmänheten till godo.

Det sagda innebär icke att frågan om ett statligt ingripande kan avföras från dagordningen. Utvecklingen på området följes med uppmärksamhet och det är här som i andra liknande fall en kontinuerlig avvägning av fördelarna med en statlig kontroll mot de olägenheter som ett sådant ingripande kan föra med sig. Vid denna avvägning spelar med all rätt branschens egna strävanden för förbättrade förhållanden en betydelsefull roll. Det kan för

övrigt tilläggas att frågan om resebyråerna inom den närmaste tiden även torde komma att tagas upp på det samnordiska planet.

Vidare anförde

Herr LINDKVIST (s):

Herr talman! Den ökade standarden hos det svenska folket har i hög grad stimulerat reslusten. Det blir allt vanligare att semester- och rekreationsresor företas till andra länder. Under fjolåret deltog cirka 500 000 personer i den stora karavan svenskar, som sökte sig till utlandet — en siffra som med största säkerhet avsevärt kommer att överträffas i år. Resebyråerna har rustat sig för säsongen 1963, då man överlag väntar sig ett nytt rekordartat uppsving vid resor till utlandet.

Tusentals människor anlitar resebyråerna och förlitar sig därvid på en fullgod service. Personligen vill jag påstå att kvaliteten hos det övervägande flertalet av landets resebyråer är mycket hög. Tyvärr finns det också resebyråer, som är mindre ansvarskännande och som med jämna mellanrum svarar för resebyråbranschens skandaler.

Jag skall inte falla för frestelsen att uppehålla mig vid sommarens stora skandal med en resebyrå i Malmö som agerande. Den visar bara den problematik som en självsanering av branschen innebär. Det finns ingen verklig garanti för att resenärer inte också framdeles kan bli uppskörtade. En förbättrad konsumentupplysning är absolut nödvändig på detta viktiga område. Resebranchens auktorisationsnämnd har utträttat ett skickligt arbete. Medlemskapet i resebyråföreningen är ett annat uttryck för pågående åtgärder till samordning och effektivitet. Här finns samlade resebyråer som har ansvar, som följer gällande spelregler och som således i auktorisationen ger sina resenärer en viss garanti.

Svar på fråga ang. en parlamentarisk anknäytning till OECD

Andra länder har samma problematik — i Norge har exempelvis införts en resebyrålag, som — enligt vad jag har erfarit — lär fungera alldeles ypperligt.

Resebyråbranschen vill liksom statsrådet Lange undvika ett statligt ingripande och själv driva saneringen. I och för sig är detta en mycket god ambition. Frågan har nu också uppmärksamats i Nordiska rådet, och det framgick också av statsrådet Langes svar att det är möjligt att den kan komma upp på det samnordiska planet. Klar-synta konsumentkretsar i Sverige har också börjat ägna frågan en vidare uppmärksamhet — i det sammanhanget behöver jag bara nämna den uppvaktning i ärendet som ledningen för SSU gjorde hos handelsministern den 10 september i år. Eftersom huvudparten av de aktuella resenärerna är ungdomar, är det värdefullt när organisationerna uppmärksammar problemen.

Att arrangera sällskapsresor till utlandet medför ett enormt ansvar med stora krav på resebyråerna och deras verksamhet. Konkurrensen är långt driven. Det är därför ett område som är sällsynt misslyckat för rent profitmässiga eller spekulativa insatser. Det är från denna utgångspunkt som jag ställde min fråga till statsrådet Lange, och jag har uppfattat hans svar så att han alltjämt tilltror branschen möjligheter att åstadkomma en inre sanering. Om så är fallet får väl närmast verksamheten under år 1963 ge ett närmare besked om. Personligen hoppas jag att resebranschen skall lyckas i sina strävanden att åstadkomma en inre självsanering. Viktigt är också att frågan om ett statligt ingripande inte har avförts från dagordningen. Om man inte lyckas med en sanering, kan ett statligt ingripande bli aktuellt, kanske till och med på det samnordiska planet. Jag delar i denna fråga helt statsrådet Langes uppfattning.

Jag ber slutligen, herr talman, att

ännu en gång få rikta ett tack till statsrådet Lange för svaret på min enkla fråga.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. en parlamentarisk anknäytning till OECD

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE, som yttrade:

Herr talman! Herr Gustafson i Göteborg har frågat mig, vad som från svenska regeringen gjorts för att få till stånd en parlamentarisk anknäytning till OECD i enlighet med Europarådets rekommendation nr 336 och därigenom motverka förslaget från Atlantpaktens parlamentariska konferens att sistnämnda organ skulle fylla denna funktion.

Jag vill svara följande.

Såsom framgår av 1961 års proposition om Europarådet har man från svensk sida i princip uttalat sitt stöd för tanken på att OECD skall få en parlamentarisk anknäytning. Denna inställning har också kommit till uttryck i de uttalanden jag gjorde hösten 1960 i anledning av vissa frågor som herr Gustafson ställt rörande samarbetet mellan OECD och Europarådet.

När det gäller den organisatoriska formen för detta samråd med parlamentariker har enighet ännu icke kunnat nås. En tanke är att särskilda möten skulle kallas, i vilka Europarådets rådgivande församling skulle företräda de europeiska länderna och de övriga länderna representeras av särskilt utsedda delegater. Detta förslag, vilket rekommenderats av församlingen själv, tycks för närvarande icke ha erforderligt stöd bland medlemsländerna. Detta torde även gälla ett förslag att skapa en ny parlamentarisk församling just för OECD. Ett tredje förslag är att sammankalla ad hoc-möten med för ända-

Svar på fråga ang. en parlamentarisk anknnytning till OECD

målet varje gång särskilt utsedda parlamentariker från OECD-länderna. Detta förslag, som framställt bl. a. av OECD:s generalsekreterare, synes mig erbjuda den mest framkomliga vägen. Väljes denna utväg är det naturligtvis av stor vikt, att icke någon sammanblandning sker med de möten, som brukar hållas i Paris med parlamentariker från NATO-länderna för diskussion av politiska och militära problem.

Frågan är för närvarande föremål för diskussion mellan ministrarnas ställföreträdare inom Europarådet. Den kommer också upp på ministerkommitténs möte den 17 december. Regeringen kommer att verka för att frågan får en politiskt och praktiskt tillfredsställande lösning, som så långt möjligt tillgodoser Europarådets intressen.

Vidare anförde:

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för handelsdepartementet för svaret på min fråga. Vi kan slå fast att statsrådet och jag är överens på tre punkter.

För det första bör OECD ha en parlamentarisk anknnytning. Det är därför beklagligt att man ännu inte kunnat lösa den frågan. Det kan naturligtvis finnas en och annan inom OECD som tycker att det vore bekvämast att inte ha någon parlamentarisk församling vid sin sida, men vi är överens om att mellanstatliga organ av detta slag bör vara utsatta för den granskning av sin verksamhet och kunna få de impulser för sitt arbete som en parlamentarisk församling kan ge. För det andra är vi överens om att vi inte skall medverka till att bygga upp ett helt nytt europeiskt parlament med allt det dubbelarbete och den byråkratisering det skulle innebära, och för det tredje är vi överens om att vi bör motsätta oss till Atlantpaktens parlament skulle

överlämna OECD-frågorna. Då har vi i stället det förslag från Europarådets församling i rekommendation nr 336 som statsrådet nämnde i sitt svar.

Får jag i det sammanhanget uttrycka min tillfredsställelse över att denna rekommendation tillsammans med några andra utdelades till samtliga kammarrens ledamöter förra veckan. Det är ett nytt initiativ. Förut har vi fått del av dessa rekommendationer en gång om året i en särskild publikation. Detta initiativ, som kommit från Europarådet och som innebär att vi fortlöpande skall få del av rekommendationerna, är en sak som bör tillfredsställa oss alla, inte minst herr Svensson i Kungälv som nyss begärde bättre information om vad som sker i sådana här församlingar.

I denna rekommendation nr 336 anknnyter man till förslaget — som handelsministern har sympatier för — att OECD skulle inkalla parlamentariska konferenser. Från Europarådet har emellertid uttryckts två önskemål, nämligen för det första att Europarådet skulle få utse representationen från de medlemsstater som är med i Europarådet och att de övriga medlemmarna i OECD skulle få utse representanter på det sätt de finner lämpligt, och för det andra att Europarådet i största möjliga utsträckning skulle tillhandahålla den organisatoriska och administrativa apparaten för dessa konferenser. Syftet är givetvis att dessa ad hoc-möten småningom inte skall utvecklas till ett nytt parlament. Vi var överens om att detta borde undvikas, eftersom det redan finns för många europeiska parlamentariska församlingar. Att tillskapa ytterligare en skulle innebära en betydande nackdel. Det har Europarådets ministerkommitté med Sveriges godkännande sagt när man där tagit ställning tidigare i denna fråga.

Det skulle vidare vara en fördel om Europarådet tillhandahöll personal och sekretariat för att få en viss kontinui-

Svar på fråga ang. en parlamentarisk anknytning till OECD

tet i arbetet. Om man skulle anordna ad hoc-möten där man utser representanter för parlamenten för en enda gång, och dessa representanter kanske aldrig kommer till en liknande konferens igen, så är jag inte säker på att de skulle kunna få den insyn i arbetet som är nödvändig. En viss kontinuitet i arbetet är önskvärd, och jag tror att det förslag som Europarådets rekommendation innebär skulle vara den bästa lösningen.

Vi anser naturligtvis inte lösningen helt idealisk. I den debatt som fördes hösten 1960, vilken handelsministern också återopade, och när andra kammaren i maj 1961 tog ställning till godkännandet av OECD-konventionen, påpekade jag att det vore lämpligt att få en lösning i enlighet med Europarådets tidigare rekommendationer, enligt vilken Europarådet skulle vara det organ som anordnade ad hoc-konferenserna, och särskilt inbjudna representanter för de övriga länderna skulle delta. Men rekommendationen 336 anvisar den väg som synes vara öppen, och det är därför som Europarådet valt den.

Det är en sak som tillkommit, vilken handelsministern inte berör så ingående i sitt svar men som faktiskt var motivet till min fråga, nämligen den resolution som Atlantpaktens parlamentariska konferens beslöt i Paris den 16 november i år, där man uttalade att man ville förvandla Atlantpaktens parlamentariska konferens till en rådgivande parlamentarisk församling, som skulle ta hand om två frågekomplex, för det första det militära samarbetet och för det andra OECD-frågorna. Det skulle alltså innebära att man till detta organ, som hittills har sysslat med de militärpolitiska frågorna, också skulle uppgiften att behandla OECD. Detta kan vi från de neutrala länderna under inga förhållanden godkänna. Jag kan inte ens tänka mig, att vi — om vi bleve inbjudna att resa dit som obser-

vatörer — skulle skicka någon till Atlantpaktens parlament då dessa frågor dryftas.

Denna resolution är så mycket mer anmärkningsvärd som den innebär ett förändrat ståndpunktstagande från NATO-parlamentarikernas sida. De har tidigare uttalat att de med hänsyn till de neutrala länderna inte ville insistera på att få hand om OECD-frågorna.

Herr talman! När handelsministern meddelar att Europarådets ministerkommitté skall behandla denna fråga på måndag åtta dagar och samtidigt säger att Europarådets förslag inte tycks ha erforderligt stöd bland medlemsländerna, vill jag uttrycka den livliga förhoppningen att den svenska representanten vid detta möte verkligen aktivt kommer att medverka för att få en lösning i enlighet med Europarådets rekommendation. Jag kan inte finna att den skulle vara oförenlig med de tankegångar, som OECD:s generalsekreterare har uttryckt. Visserligen kommer Europarådet att fortsätta att intressera sig för OECD-frågor och skall i maj nästa år ha en stor debatt i denna fråga, men det vore dock önskvärt att få ett forum, dit samtliga medlemmar i OECD kunde sända parlamentariska representanter.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag har begärt ordet bara för att göra ett litet tillägg i anledning av vad herr Gustafson i Göteborg senast framhållit. Det är självklart att vi i Paris, dit utrikesministern ämnar fara, kommer att framföra den uppfattning som vi har i dessa frågor och om vilka herr Gustafson och jag tycks vara helt överens, att döma av hans inlägg här. Vilken form man skall välja är inte bara beroende på vad vi själva önskar, utan vi får ta viss hänsyn även till andra länders önskemål. Det är ju, som herr Gustafson också vet, tveksamt om några av medlemsländer-

Svar på fråga ang. brandskydd och utrymningsmöjligheter för höghus

na i OECD över huvud taget har någon parlamentarisk församling jämförbar med vad vi har i de europeiska demokratierna. Därför att vi har sympatier för en sak är det inte säkert att vi har förmågan att få den omfattad och genomförd. Men jag tror, att vi i princip annars är helt överens om vilken linje Sverige har intresse av att tala för.

Det är ytterligare en sak, herr talman, som jag skulle vilja framhålla när jag ändå har ordet. Herr Gustafson uttryckte sin tillfredsställelse över att Europarådets resolutioner börjat distribueras till riksdagsledamöterna. Jag fick det intrycket att han ville ge mig äran av det, och därför ville jag bara i rättvisans namn påpeka att det inte är jag som tagit initiativet till det, utan är det någon som skall tackas är det den som svarar för utrikesdepartementet, nämligen utrikesministern.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. brandskydd och utrymningsmöjligheter för höghus

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**, som yttrade:

Herr talman! Herr Wiklund i Stockholm har frågat om inrikesministern anser gällande bestämmelser angående brandskydd respektive anordnande av trapp- och hissutrymningen i s. k. höghus betryggande med hänsyn till behovet av hastig utrymning vid brand eller katastroftillfällen och transport vid sådana tillfällen eller eljest av sjuka eller skadade och om kontrollåtgärderna till dessa bestämmelsers efterlevnad kan anses tillfredsställande.

Då bestämmelser i de avseenden herr Wiklund syftar på väsentligen återfinnes i byggnadslagstiftningen har frågan överlämnats till mig för besvarande.

Från byggnads- och brandskyddsteknisk synpunkt räknas som höghus sådana byggnader som har de översta lägenheternas golv beläget mer än 22 meter över mark. Detta innebär att byggnader med fler än 8 våningar som regel kan betecknas som höghus i här berört avseende.

Redan i mitten av 1950-talet, när det egentliga höghusbyggandet började bli aktuellt, utarbetades inom byggnadsstyrelsen vissa riktlinjer för det byggnadstekniska brandskyddet i sådana hus. Dessa riktlinjer utsändes på remiss till olika berörda parter samt användes i styrelsens rådgivning. På grundval av riktlinjerna utfärdade styrelsen år 1957 provisoriska anvisningar angående byggnadstekniska brandskyddsåtgärder i höghus. I anslutning till 1959 års byggnadsstadga har år 1960 meddelats nya, kompletterande anvisningar till stadgan. Dessa anvisningar innehåller tämligen fullständiga regler om brandskyddsåtgärder i olika typer av byggnader, däribland höghus.

Enligt byggnadsstyrelsens anvisningar skall den bärande stommen samt lägenhetsskiljande väggar utföras brandsäkra. Detta innebär att byggnaden får en sådan motståndsförmåga mot brand att stabiliteten är tryggad vid eldsvåda. Vidare kommer härigenom varje lägenhet att bilda en s. k. brandcell, varigenom en utbruten brand genom brandkårens medverkan förutsättes kunna begränsas till ifrågavarande lägenhet.

Speciella fordringar har angetts beträffande anordningar i höghus för att underlätta utrymning vid brand samt brandsläckning. Sålunda skall trapphusen utföras åtminstone brandsäkert avskilda från lägenheterna och bl. a. förses med anordningar för rökventilation och särskilda brandposter i de övre våningarna.

Det kan framhållas att kraven på utrymningsvägarna är utformade utan

Svar på fråga ang. brandskydd och utrymningsmöjligheter för höghus

hänsyn till att hissarna skall fungera vid brand. Det är nämligen vanskligt att räkna med att eltillförseln alltid skall kunna vara tryggad vid en brand. Man förutsätter därför att erforderlig transport av skadade och sjuka i samband med en brand eller vid andra exceptionella tillfällen sker via trapporna genom aktiv medverkan av brandkåren. Under normala förhållanden är det självfallet avsikten att transport av bårar och liknande skall ske genom hisstransport i den för bl. a. detta ändamål avsedda hissen, som skall ha en golvyta av minst 1,0 gånger 2,1 meter.

De av byggnadsstyrelsen utfärdade anvisningarna ansluter sig i allt väsentligt till de riktlinjer på förevarande område som rekommenderats av Nordiska Kommittén för Byggnadsbestämmelser. Anvisningarna grundar sig på utförda provningar samt insamlade erfarenheter. Vid utarbetandet har byggnadsstyrelsen samrått med bl. a. statens brandinspektion.

Gällande säkerhetsbestämmelser för höghus anses av den tekniska sakkunskapen innehålla de krav som skäligen bör uppställas för att trygghet skall beredas de boende vid brand. I bestämmelserna beaktas också de krav som måste iakttas för att möjliggöra transport av skadade och sjuka personer.

Vad gäller kontrollen av bestämmelsernas efterlevnad ankommer denna främst på byggnadsnämnderna. I fråga om behovet av brandskyddsåtgärder har byggnadsnämnden att samråda med brandchefen. Det är känt att det på grund av teknikerbristen föreligger svårigheter för byggnadsnämnderna på många orter att få tillgång till sakkunniga biträden med erforderliga kvalifikationer. Såvitt kan bedömas förbättras emellertid tillgången av sakkunniga hos byggnadsnämnderna.

Vidare anförde:

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag ber att till kommunikationsministern få uttala mitt tack för svaret på min enkla fråga.

Vissa nackdelar av att bo i höghus har ju på senare tid varit föremål för mycket stor uppmärksamhet och ingående debatt. Jag bortser därvid helt från stadsplanemässiga, byggnadestetiska eller stadsarkitektoniska synpunkter. Bl. a. har man pekat på hur mödrarnas passning av mindre barn avsevärt försvåras, särskilt om de bor i de högst belägna bostäderna i ett höghus och det därför kan taga relativt lång tid att vid kanske plötsligt påkommande behov — ev. en olyckshändelse — få direktkontakt med barnen. Sådana barn har också svårt att hitta rätt dörr bland de många likadana ingångsdörrarna till lägenheterna i de många våningsplanen, när de av olika anledningar, t. ex. lättare eller svårare olycksfall, skall försöka ta sig hem. Att gå uppför 8—10 trappor tar lång tid för små barn, och hissen får de egentligen inte själva använda, om de nu når upp till hissknapparna.

Liknande svårigheter gör sig gällande för gamla människor, som har svårt att förflytta sig. I en del fall vågar de inte använda höghusets hiss, de är ovana vid sådant, eller de är rädda att bli sittande fast i en sådan hiss. Många gamla blir därför kvar i sina bostäder veckorna igenom. Trapporna blir ju för dessa gamla påkostande att använda, om man bor högt upp.

Inträffar nu en olycka av något slag i ett höghus — eldsvåda, gasolycka, ras genom skadegörelse utifrån, t. ex. av ett flygplan ute i Vällingby, vilket med tanke på utländska erfarenheter inte är alldeles orealistiskt — förstärkes självfallet kraftigt antydda svårigheter för dem som bor i huset. Behovet av olika skydds- och säkerhetsåtgärder tycks vara mycket större i sådana hus än i hus med mera ordinär höjd, vilka erbjuder större möjligheter för de

Svar på fråga ang. brandskydd och utrymningsmöjligheter för höghus

där boende att ta sig ut, t. ex. fönstervägen. Man har för mig bl. a. påpekat, att redan relativt vanliga sjukdoms- och olycksfall, som givetvis kan inträffa då och då även i höghus utan att det rör sig om någon större olyckshändelse berörande många personer, skapat mycket stora svårigheter, om dessa fall fordrat transport på bår till sjukhus. Hissarna — i varje fall i något äldre hus av denna typ — är inte tillräckligt stora för en bår i horisontal ställning, och färdvägen ned genom ofta relativt smala trapphus är både lång och framför allt brant, vilket vid en del olycks- och sjukdomsfall måste öka den sjukes eller skadades plågor. Man kan tänka sig hur situationen skulle te sig, om många personer vid någon större olycka plötsligt måste i lig-gande ställning transporteras till sjukhus från bostäder i åttonde eller tionde våningen.

I ett tidningsuttalande med anledning av en höghusbrand nyligen i en mellansvensk stad säger riksbrandinspektören, att det aktuella huset inte var byggt helt i överensstämmelse med föreskrifter om brandsäkra trapphus och med varje våningsplan utrustat med vissa så att säga egna brandskyddsanordningar enligt ett cellsystem, där varje lägenhet eller våningsplan är en enhet. Kommunikationsministern berörde ju dessa föreskrifter i sitt svar. Bristen i detta fall bestod i, säger riksbrandinspektören, att brandmännen från trapphuset inte kunde genom särskild gång — och han återopade föreskrifter om att en sådan gång skall finnas — ta sig ut på taket och hugga hål på detta utifrån för att leda bort värme och rök den vägen. De kunde då på grund av värmeutvecklingen inte heller ta sig in i vindsplanet, där branden uppkommit, och släcka där.

Riksbrandinspektören fortsatte med att framhålla, att brandexperter länge bekämpat höghusen på grund av de speciella yrkeserfarenheter de vunnit.

Man tar nämligen stora risker, då man sammanför så många människor under samma tak i en »påkantställd statorlänga» som höghusen i folkmun börjat kallas. Vidare saknar brandkårerna både i städerna och på landsbygden tillräcklig utrustning för att bekämpa höghusbränder. Sedan riktar han uppmärksamheten på 1930-talets höghus med cirka 10 våningars höjd. Där har man luckor i balkongerna och stegar utmed husväggarna men inte brandsäkra trapphus. Barn och äldre människor klarar inte att använda dessa utrymningsvägar, slutar riksbrandinspektörens uttalande.

Jag förutsätter att detta uttalande är rätt återgivet i den tidning, ur vilken jag hämtat det.

Man får lätt det intrycket att brandsäkerhetsanordningarna och utrymningsvägarna i åtminstone äldre höghus anordnats med tanke på enbart fysiskt vältrimmade människor, som dessutom är motståndskraftiga mot psykisk chockverkan av en olycka av ett eller annat slag och att man egentligen bara tänkt på sådana hyresgäster, då man byggt på höjden.

Det tycks alltså enligt riksbrandinspektörens mening finnas vissa brister i brandskyddet i kommuner med höghus, t. ex. brist på resurser hos brandkåren, och vidare brister ur brand- och allmän säkerhetssynpunkt, särskilt beträffande de äldre höghusen, när man prövar huruvida utformningen av sådana hus uppfyller nu gällande föreskrifter. Jag uttalar den förhoppningen att genom ökade inspektionsåtgärder sådana brister så långt möjligt kan avhjälpas och att det tillses att vid nyproduktion av höghus dylika brister förebygges.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! Jag delar helt herr Wiklunds uppfattning att det är nödvändigt att man följer utvecklingen på

Svar på interpellation ang. stängselskyldighet för järnväg

detta område med största uppmärksamhet och vidtar de åtgärder som kan visa sig nödvändiga med hänsyn till en ökad säkerhet och trygghet. Det ankommer emellertid i första hand på byggnadsstyrelsen att i samråd med statens brandinspektion bedöma vilka åtgärder som ytterligare krävs för att få fram ökad säkerhet. I många av de gamla höghusen är anordningarna inte helt tillfredsställande, men det är en fråga om hur mycket man orkar med i ombyggnad och förbättringar av husen. Frågan har alltså en kostnadssida som man får ta hänsyn till i sammanhanget.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på interpellation ang. stängselskyldighet för järnväg

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**, som yttrade:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har frågat mig om jag anser nuvarande lagstiftning rörande stängselskyldighet vid järnväg vara tillfredsställande med tanke på att järnvägarna i allt större utsträckning passerar genom tätbebyggda områden.

Såsom anförts i interpellationen ges i gällande lagstiftning inga andra regler om skyldighet för innehavare av järnväg att hålla stängsel utmed järnvägen än stadgandena i 1945 års lag om stängselskyldighet för järnväg m. m. Enligt denna lag skall under vissa förutsättningar hållas stängsel till skydd för större hemdjur, som uttrycket lyder.

I övrigt torde man från SJ:s sida i allmänhet följa den principen att, där ny järnväg framdrages inom tätbebyggt område, erforderliga stängsel uppsättes på SJ:s bekostnad, medan man, i den mån mark exploateras intill redan

befintlig järnväg, anser det ankomma på exploitören att svara för uppsättande av de stängsel som kan anses påkallade.

Inhågnande av alla järnvägar som löper genom tätbebyggt område vore givetvis ägnat att förebygga sådana olyckor som orsakas av att barn och andra uppehåller sig på spårområdena. Med samma fog skulle emellertid kunna hävdas att stängsel borde uppsättas i viss omfattning också vid spårvägar och vanliga vägar. Åtgärder av denna art kan visserligen synas önskvärda, men då det här måste bli fråga om kostnader av mycket betydande storlek är det enligt min mening inte rimligt att lagligen ålägga innehavare av järnväg eller annan att vidtaga sådana åtgärder. För att motverka sådana olyckor som interpellanten åsyftar torde man få söka andra vägar.

Vidare anförde

Herr **BÖRJESSON** i Falköping (cp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få frambära mitt tack för svaret på min interpellation. Anledningen till interpellationen var att jag ansåg, att en väsentlig brist förelåg i gällande lagstiftning avseende stängselskyldighet för järnväg m. m. i det att man icke tog större hänsyn till människornas trygghet och säkerhet. Enligt lag av den 13 april 1945 om stängselskyldighet för järnväg m. m. är innehavare av järnväg och spårväg skyldig att hålla stängsel utmed järnväg till skydd för större hemdjur (hästar och nötkreatur) under betesgång, såvida icke kostnaden för stängsel är oskälig i förhållande till nyttan därav för betesbruket. Huruvida angivna förutsättningar för stängselskyldighet föreligger avgöres av ägodelningsrätten på orten. Om stängselskyldighet förklarats icke föreligga, kan ändock järnvägens innehavare åläggas att utge er-

Svar på interpellation ang. stängselskyldighet för järnväg

sättning för hinder eller men som härav uppkommer vid fastighetens användning för betesbruk. I den av järnvägsstyrelsen den 18 januari 1923 utfärdade banförordningen stadgas helt allmänt — med giltighet för statens järnvägar — att järnvägsområdet skall vara inhägnat där så erfordras för att skydda järnvägstrafiken. Märk väl att det står att man skall skydda järnvägstrafiken. Det kan vara värt att notera i detta sammanhang.

Bortsett från järnvägsövergångar gäller sålunda stängselskyldighet för järnväg endast med hänsyn till betesbruket. Farorna för allmänheten till följd av järnvägs passage genom tätbebyggt samhälle har ej särskilt beaktats i gällande lagstiftning avseende stängselskyldighet för järnväg. Här föreligger, enligt mitt bedömande, en brist, och därmed kan jag konstatera att vår lagstiftning i detta avseende är otidsenlig, då den icke tar hänsyn till människornas trygghet och säkerhet.

I många av våra tätbebyggda områden går nu järnvägar fram i mycket nära anslutning till bebyggelse. Genom fortgående befolkningskoncentration till vissa områden — och ofta längs järnvägslinjerna — har detta kommit att bli fallet i ökad utsträckning under senare år. Någon åtgärd för att hindra lekande barn att ta sig upp på banvallen är järnvägen lagenligt ej skyldig vidtaga.

Av statsrådets svar framgår att SJ i allmänhet följt den principen, att när en ny järnväg framdrages inom tätbebyggt område, erforderliga stängsel uppsättes på SJ:s bekostnad. Jag förmodar och tolkar svaret så, att när järnväg breddas till dubbelspår man på SJ:s bekostnad uppsätter erforderliga stängsel.

Det kan vara värt att notera med tillfredsställelse, att det vid byggandet av nya motorvägar förekommer att vägbyggaren låter uppsätta skyddande stängsel för tomtgräns och dylikt för

att trafiken icke skall störas av lekande barn. En sådan åtgärd innebär förhindrande av många trafikolyckor. Jag kan icke underlåta, herr talman, att inför kammaren meddela, att sedan jag väckte min interpellation, jag fått erfara att frågan beträffande stängselskyldighet för järnväg väckt ett berättigt intresse bland kommunfolket, inte minst inom Stockholms- och Göteborgsregionerna. Säkert är att många skulle hälsa med allra största tillfredsställelse, om statsrådet hade varit villig att överväga en omprövning av 1945 års lagstiftning angående stängselskyldighet för järnväg.

Med hänsynstagande till de i min interpellation anförda synpunkterna i berörda spörsmål ber jag, herr talman, att än en gång få tacka för svaret på min interpellation.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Föredrogs den av herr *Skoglösa* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående byggnadsbidrag till s. k. enskild skola inom den lägre lantbruksundervisningen.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8

Till bordläggning anmäldes konstitutionsutskottets betänkande och utlåtanden:

nr 20, med förslag till lag angående ändring i stadgan den 21 februari 1941 (nr 98) om ersättning för riksdagsmannauppdragets fullgörande, m. m.,

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt för kommun att bistå utländska studerande jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 22, i anledning av väckta motioner

om införande i riksdagsstadgan av bestämmelser i syfte att ernå en effektivare budgetbehandling;

statsutskottets utlåtanden:

nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pansartruppernas och pansarinfanteriets fredsorganisation,

nr 188, i anledning av väckta motioner om viss utredning rörande luftfartsverket,

nr 189, i anledning av väckta motioner om dels utredning angående kommersiell TV i Sverige och dels utnyttjandet av televisionens sändningsmöjligheter,

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m. jämte i ämnet väckt motion,

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1962/63, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde,

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1962/63, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde,

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1962/63, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde,

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1962/63, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde,

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1962/63, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde,

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1962/63, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde, och

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1962/63, i vad propositionen avser civildepartementets verksamhetsområde;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskommelser inom ramen för det allmänna tull- och handelsavtalet (GATT) rörande ömsesidiga tullmedgivanden, m. m., och

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag rörande beredskapslagring av olja, såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 36, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning angående den s. k. Uppsala-eddan,

nr 37, angående instruktion för nästkommande riksdags bankoutskott, och

nr 38, i anledning av framställning av fullmäktige i riksgäldskontoret angående inrättande av vissa ordinarie tjänster i riksgäldskontoret och vid riksdagens ekonomibyrå;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 43, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till läkemedelsförordning, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner,

nr 44, i anledning av väckta motioner angående arbetslöshetsförsäkring för fiskare, och

nr 45, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag rörande beredskapslagring av olja, i vad propositionen hänvisats till lagutskott, dels ock i ämnet väckta motioner;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om bekämpande av hönstufus, och

nr 45, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa åtgärder för utnyttjande av vattenkraft vid krig m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av väckta motioner angående avskrivning, m. m. av stödlån till jordbrukare,

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av statens jordbruksnämnds råd jämte i ämnet väckta motioner,

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statligt stöd till förbättrad torrläggning av Kvismaredalen m. fl. områden i Örebro län,

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1962/63, såvitt propositionen avser jord-

bruksärenden, jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överförande av fiskprisregleringsmedel till försäkringsfond för en erkänd arbetslöshetskassa för yrkesfiskare; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 55, i anledning av väckta motioner angående den svenska socialpolitikens inriktning m. m.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 14.49.

In fidem

Sune K. Johansson

Måndagen den 10 december

Kl. 14.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmanen.

§ 1

Justerades protokollet för den 4 innevarande december.

§ 2

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets betänkande och utlåtanden nr 20—22, statsutskottets utlåtanden nr 187—197, bevillningsutskottets betänkanden nr 63 och 68, bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 36—38, andra lagutskottets utlåtanden nr 43—45, tredje lagutskottets utlåtanden nr 44 och 45, jordbruksutskottets utlåtanden nr 29 och 34—37 samt allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 55.

§ 3

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN yttrade:

Jag hemställer, att bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens

föredragningslista dels andra lagutskottets utlåtande nr 45, bevillningsutskottets betänkande nr 68 och jordbruksutskottets utlåtande nr 34 måtte i angiven ordning uppföras främst, dels allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 55 angående den svenska socialpolitikens inriktning måtte uppföras närmast efter konstitutionsutskottets utlåtande nr 22, dels statsutskottets utlåtande nr 189 angående kommersiell TV i Sverige måtte uppföras sist.

Denna hemställan bifölles.

§ 4

Till bordläggning anmäldes

konstitutionsutskottets memorial nr 23, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden; och

första lagutskottets memorial nr 45, angående uppskov med behandlingen av visst ärende.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 14.03.

In fidem

Sune K. Johansson

Tisdagen den 11 december

Kl. 11.00

§ 1

Justerades protokollet för den 5 innevarande december.

§ 2

Svar på interpellation ang. särskilda skattefria bottenavdrag för folkpensionärer

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! I en interpellation har herr Carlsson i Huskvarna frågat, om jag vill medverka till att förslag utarbetas och framlägges för riksdagen om skattelindring för folkpensionärer. Herr Carlsson avser särskilda skattefria bottenavdrag i syfte att göra mindre inkomster vid sidan av folkpensionen skattefria i större utsträckning än de är för närvarande.

Jag vill svara följande.

Såväl i riksdagsmotioner som i andra sammanhang har frågan om folkpensionärernas beskattning varit föremål för debatt. Bl. a. har gjorts gällande, att marginalskatten för en folkpensionär med 7 000 kronors inkomst skulle vara 90 procent.

Påståenden av detta slag är i hög grad vilseledande. Jag är angelägen att understryka, att folkpensionärer i skattehänseende är en gynnad grupp. Deras skatt är nämligen i princip alltid lägre än andra medborgares i samma inkomstläge. Jag avser här med skatt alla pålagor som upptas på debetsedel. Ett par makar med 7 000 kronors inkomst betalar såsom folkpensionärer högst hälften av den skatt som utgår för andra makar med denna inkomst.

Är folkpensionärernas inkomst 15 000 kronor uppgår skatten till 75 procent av »normal» skatt för denna inkomst. Förklaringen är att folkpensionärer är befriade från avgifter till folkpensioneringen och i huvudsak även från avgifter till sjukförsäkringen.

Vid dessa beräkningar har jag ändå inte räknat med det extra avdrag för nedsatt skatteförmåga, som en folkpensionär får automatiskt när folkpensionen är hans huvudsakliga inkomst. I exemplet med 7 000 kronors inkomst skulle sådant avdrag med all sannolikhet ha medgivits. Folkpensionärernas skatt i detta inkomstläge skulle därför väsentligt ha understigit hälften av vad som i detta inkomstläge påföres en icke-folkpensionär, som är familjeförsörjare.

Detta automatiska extra avdrag är till för att ge särskild skattelindring åt pensionärer i de lägsta inkomstlägena utöver den skatteförmån, som är en följd av att socialförsäkringsavgifter i princip inte tas ut av pensionärer. Eftersom den särskilda skattelindringen är avsedd just för de sämst ställda måste den avvecklas vid stigande inkomst. Det är uppenbart, att detta orsakar vissa marginalskatteproblem. Men de är inte alls av den storlek interpellanten föreställer sig. Och även om avtrappningen av det extra avdraget i vissa inkomstlägen leder till en något förhöjd marginalskatt, kvarstår det i detta sammanhang ändå väsentligaste, nämligen att folkpensionärernas skatt är lägre än icke-pensionärers.

När interpellanten räknar med en marginalskatt av 90 procent betraktar han minskningen av inkomstprövade pensionsförmåner som en skatt. Ett så-

Svar på interpellation ang. särskilda skattefria bottenavdrag för folkpensionärer

dant resonemang kan inte godtas. Att inkomstprövade förmåner måste avvecklas när inkomsten ökar är en ofrånkomlig följd av att förmånerna är inkomstprövade. Hur denna avveckling skall ske är icke en skattefråga utan hänger ihop med folkpensioneringens konstruktion. I ett interpellationssvar senare i dag kommer socialministern att beröra denna fråga.

Med det sagda anser jag, herr talman, att jag besvarat interpellationen.

Vidare anförde:

Herr CARLSSON i Huskvarna (fp):

Herr talman! Jag ber att till finansministern få framföra ett tack för svaret på min interpellation. Det är inte utan att jag därvid tänker på pojken som tackade för agan han fick av sin far. Jag har ju interPELLERAT förut i denna fråga. Den hänvisning till skatteberedningens kommande förslag som finansministern den gången gjorde i sitt svar finns inte med i dag. Svaret i dag anvisar inte någon möjlighet att uppnå vad jag åsyftar.

Frågan om den orimliga marginalbeskattningen av folkpensionärens extrainkomster har länge varit uppe till diskussion. Det förhåller sig så, att en liten extraförtjänst, som pensionären kan skaffa sig, drabbas av så stora avbränningar, att den nästan helt försvinner. Det sker genom att två skilda anordningar träder i funktion: dels avtrappas det extraavdrag som folkpensionären åtnjuter så snabbt, att det helt försvinner när extraförtjänsterna uppgår till samma belopp som folkpensionsförmånerna, dels minskas vissa inkomstprövade folkpensionsförmåner — det gäller hustrutillägg, kommunalt bostadstillägg och äldre änkepensioner — om extraförtjänsterna överstiger 1 000 kronor för att så småningom helt försvinna. Den samlade effekten, när dessa två anordningar sätts i funktion, blir att pensionären med låga extrainkomster får räkna med att 90 procent kan

gå bort i skatt och förlorade förmåner, så att han bara får behålla en tiondel av extraförtjänsten.

Först vid något större extrainkomster blir avbränningarna mindre på grund av att rätten till inkomstprövad folkpension då upphört och det extra avdraget inte längre kan åtnjutas

Det är på detta sätt man — enligt min mening — får se pensionärernas marginalskatteproblem. Men finansministern vill inte i sitt interpellationssvar se saken på det sättet. Han anlägger en formell syn på marginalskattefrågan och vill inte ta med de inkomstprövade folkpensionsförmånerna i beräkningarna. Det må så vara att finansministern räknar så, men pensionärerna, som bara får behålla 10 procent av den lilla extrainkomsten, gör det inte. Och det går inte att bestrida, att det här kan bli fråga om marginalbelastningar på upp till 90 procent.

I en vetenskaplig avhandling, som tryckts i festskriften för professor Johan Åkerman, har för övrigt docent Åke Elmér använt beteckningen »marginalskatt» för de marginalbelastningar som jag här talar om.

Jag vill ta ett konkret exempel på vilka verkningar marginalbeskattningen kan ha. För någon tid sedan fick jag ett brev från en folkpensionär i Uppsala. Han berättar att han har en jämgammal granne och att deras hustrur bägge är under pensionsåldern, närmare bestämt 64 år gamla. Grannen och han själv har likartade bostäder och samma hyra.

Grannens och hans hustrus samlade pensionsförmåner uppgår till 6 744 kronor om året, och det är skattefritt. Men pensionären som skrivit brevet har en extrainkomst på 4 000 kronor per år. Detta medför dels att 2 340 kronor av folkpensionsförmånerna försvinner så att det blir 4 404 kronor kvar, dels att folkpensionären får betala ungefär 1 000 kronor i skatt. Pensionären skriver på följande sätt:

Svar på interpellation ang. särskilda skattefria bottenavdrag för folkpensionärer

»För de 4 000 jag arbetar för så får jag 650 kronor mera per år än den som inte arbetar. Kan detta vara alldeles rätt mot oss? Vi uppmanas att arbeta efter det vi inträtt i pensionsåldern, om vi har ork och möjlighet till det. Men i verkligheten så tycks de som makten hava vilja att vi skall bort ur arbetslivet. Det talas om att folkpensionärer med höga inkomster skulle bli särskilt gynnade, men att de med små inkomster blir klådda in på bara skinet — det bryr dom sig inte om!»

Så långt brevet. Jag har fått flera brev, men jag skall nöja mig med att återge detta. Det är hårda ord som sägs i det. Det ger i alla händelser en antydning om den känsla av att ha blivit orättvist behandlade som många pensionärer får när så stora delar av deras extrainkomster försvinner.

Finansministern försöker komma ifrån problemet med den höga marginalbeskattningen genom att hänvisa till att pensionärerna tack vare det extra avdraget har mindre skatt än sådana personer som inte har pension. Ja, det stämmer. Men det är inte det som det är fråga om i detta sammanhang, utan vad det gäller är om pensionärerna skall slippa de orimliga avbränningarna, så att det kan löna sig för dem att ha ett extraarbete på ålderns dagar.

När man läser finansministerns svar får man intrycket, att herr Sträng är nöjd med skattereglerna som de är.

Jag har från min sida föreslagit, att särskilda bottenavdrag skall införas i syfte att göra mindre inkomster vid sidan av folkpensionen skattefria i större utsträckning än nu. En sådan åtgärd — gärna kombinerad med en reform av de regler som gäller för inkomstprövningen av bostadstilläggen och andra inkomstprövade pensionsförmåner — skulle undanröja de orättvisor som nu drabbar pensionärer med låga extrainkomster.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Även jag har fått många brev med ett innehåll som det av interpellanten citerade brevet, så problemen är inte i något avseende främmande för mig. Men dessa problem förändrar inte själva sakfrågan: detta är inte en skattefråga, utan de konsekvenser som interpellanten påtalat och som brevskrivarna påtalar har andra grunder.

Ett faktum är att vi tyvärr har en beskattning av svenska folkets inkomster, alldeles oavsett om de kommer över en pension eller över inkomst av tjänst, vilken beskattning går långt ned i botten. Jag är den första att rekommendera den dag vi får ekonomiska möjligheter därtill, att vi skall höja ortsavdragen just för att kunna befria de sämst betalda och de minst bärkraftiga inkomstgrupperna från skatt.

Men man får icke göra folkpensionärernas skatteproblem till ett speciellt skatteproblem. Det är samma skatteproblem också för andra som icke är folkpensionärer och ligger i samma inkomstklasser.

En person med en inkomst av 5 000 kronor och med en kommunal utdebitering på 15 kronor betalar i skatt 368 kronor, och det är utslutande avgifter till folkpensionen och sjukförsäkringen. Folkpensionären är i det avseendet helt skattebefriad. Tjänar den nyssnämnda inkomsttagaren 7 000 kronor betalar han en skatt på 877 kronor, varav 452 kronor eller 51 procent avser socialförsäkringsavgifter, avgifter som folkpensionären är befriad från. Tjänar han 10 000 kronor betalar han 1 670 kronor i skatt. 563 kronor av dessa pengar är pensions- och sjukförsäkringsavgifter. Cirka en tredjedel av hans skatt utgörs alltså av försäkringsavgifter. Denna tredjedel är folkpensionären befriad ifrån, även om han ligger i ett inkomstläge på 10 000 kronor. Tjänar han 15 000 kronor, är hans socialförsäkringsavgifter 763 kronor, vilket är en

Svar på interpellation ang. särskilda skattefria bottenavdrag för folkpensionärer

fjärdedel av hans skatt. Denna fjärdedel är folkpensionären i samma inkomst-läge befriad ifrån.

Jag har velat peka på detta för att från debatten få bort talet om att folkpensionärerna är speciellt illa ställda i skattehänseende. Så är inte fallet, vilket klart och tydligt dokumenteras av den siffersammanställning som jag här redogjort för.

Problemet för folkpensionärerna är i stället att de, när de har en extrainkomst vid sidan om sin folkpension, drabbas av vissa avdragsregler. Detta har inget med skatten att göra. Som jag också sade avslutningsvis i mitt interpellationssvar skall man attackera dessa frågor från en annan utgångspunkt. Socialministern kommer något senare i dag att tala om detta i sitt svar på herr Heckschers interpellation.

För närvarande gäller enligt skattelagarna, att en folkpensionär så länge hans sidoinkomst inte överstiger hans folkpension har rätt att få ett särskilt avdrag för nedsatt skatteförmåga.

Folkpensionen uppgår i dag för gifta makar till något över 5 000 kronor. Har folkpensionären en sidoinkomst på 4 000—4 500 kronor — alltså lägre än folkpensionen — så att hans totala inkomst går upp mot 9 000—9 500 kronor, så är pensionären enligt lagen berättigad till ett visst avdrag för nedsatt skatteförmåga. Detta avdrag blir naturligtvis mindre ju högre inkomsterna är. Det är stort när sidoinkomsten är obetydlig.

Nu är jag medveten om att bestämmelserna i praktiken inte tillämpas på det sätt som vore önskvärt ur rationella synpunkter. Det är taxeringsnämnderna som prövar avdragen, och detta sker utifrån deras speciella utgångspunkter. Den ena taxeringsnämnden kan vara generösare än den andra. Ibland besvärar sig vederbörande folkpensionär hos prövningsnämnden. Som ett allmänt intryck kan man säga, att prövningsnämnderna är liberalare och mer tillmötesgående än vad taxeringsnämnderna är.

Det är naturligtvis otillfredsställande med en sådan tillämpning, att folkpensionärerna i första instans bedöms olika på olika håll. Jag är den förste att erkänna, att en gammal människa kan ha vissa naturliga svårigheter att ta till pennan och skriva en besvärslaga till prövningsnämnden. Därför arbetar nu rikskattenämnden ut nya regler för tillämpningen (kalla det gärna schablonisering) av avdraget för nedsatt skatteförmåga, som enligt lagen gäller så länge sidoinkomsten är mindre än folkpensionen.

Dessa schablonregler skall gå ut till taxeringsnämnderna, och jag hoppas, att vi därigenom skall få en mera enhetlig tillämpning av avdragsreglerna och att därmed åtskilligt av det missnöje, som nu förekommer, skall kunna elimineras.

Herr CARLSSON i Huskvarna (fp)
kort genmäle:

Herr talman! Jag konstaterar att finansministern nu gjorde ett visst medgivande beträffande svårigheterna och kanske också beträffande vissa orättvisor.

Jag vet också, att det är taxeringsnämnderna som prövar och att de kanske inte har samma inställning i Småland som i Stockholm. De är suveräna, och det betyder, att de kan se saken på olika sätt. Jag fick ett brev från en taxeringsnämndsordförande, som var mycket bekymrad över behovsprövningen av folkpensionärsavdragen.

Att jag inte är ute i ogjort väder framgår av en tidning, som heter Folkpensionären — tidningen är väl inte precis okänd. I nr 4 för detta året finns en artikel om beskattning med rubriken »Höj den avdragsfria inkomsten». De sista meningarna lyder: »Det skall bli intressant att se hur denna fråga löses. Det enda riktiga och förnuftiga är utan tvivel att höja de avdragsfria inkomsterna. Eller finns det något ännu bättre sätt att tillgodose pensionärernas intressen?»

Svar på interpellation ang. särskilda skattefria bottenavdrag för folkpensionärer

Statsminister Erlander var nyligen i Västerbotten, och enligt Västerbottens Folkblad förekom bl. a. följande. Ordföranden i Umeå folkpensionärsförening, J. A. Sparrman, presenterade föreningens arbete och yttrade därefter enligt tidningen: »Sparrman berättade också om riksorganisationens verksamhet och riktade ett par pensionärsönskemål till statsministern — om statsingripande för att skapa rättvisa med bostadstilläggen och om översyn av avdragsrätten för förvärvsarbetande pensionärer.

Han fick genast svar. Erlander betygade sin stora uppskattning av pensionsorganisationens arbete. Han försäkrade att regeringen ofta lyssnar till vad de har att säga — det är alltid kloka råd man får från det hållet. Han sade sig också vara överens med Sparrman om önskvärdheten av de reformer denne drömde om. Han hoppades också att man snart skulle finna en lösning på dem som var tillfredsställande.»

Det var statsministern, som yttrade detta enligt ett referat i en tidning, och vi får hoppas att det är riktigt.

Herr CARLSSON i Tibro (fp):

Herr talman! För ungefär ett år sedan blev jag uppringd av några folkpensionärer i min hembygd och fick relaterat för mig några händelser som hade inträffat och som jag blev mycket förvånad över. Även de socialvårdande myndigheterna gav mig upplysningar om dessa fall. Nu har saken kanske kommit i något annat läge genom att finansministern i sitt senaste anförande utlovade att det skall bli andra förhållanden, men jag tillåter mig dock att beskriva vad som hände i all korthet, även om jag löper risk att upprepa en del av vad jag sade i våras då kammaren behandlade den motion som herr Carlsson i Huskvarna och jag hade väckt. Den motionen var också den föranledd av de uppgifter jag fick för ett år sedan. Vad som hade inträffat var följande.

Vid 1961 års taxering anmodades ge-

nom rekommenderade brev en mängd pensionärer att deklarerat. Enbart detta vållade oro och bekymmer hos många gamla. De kunde inte själva klara deklARATIONEN utan fick anlita sakkunniga eller besvära anförvanter.

I november och december förra året kom en verklig chock för många gamla. Gamla, 70—80-års människor, som inte sett en skattsedel på årtal, fick en lång och obegriplig restskattsedel att studera. De blev verkligen bekymrade, ledsna och upprörda när de kom underfund med att de hade att betala in restskatt med belopp som för en gammal sparsam människa tedde sig hissnande stora.

Såvitt det gått att utrona har taxeringsordförandena och andra uppmanats att skärpa principen för beviljandet av avdrag åt pensionärerna. Skärpningen skulle gälla i de fall då inkomsten utöver folkpensionen bestod av ränteavkastning. Vilken bankbehållning en gammal skulle få ha innan man minskade den extra avdragsrätten har varit svårt att få fram, men beloppet anges till 5 000 kronor; i vissa fall har 3 000 kronor nämnts. Denna i mitt tycke självtagna lagtolkningsregel har tillämpats olika av olika taxeringsnämnder, men jag har sett flera exempel på hur pensionärer med en deklarerad »förmögenhetsavkastning» på 200—300 kronor under året fått en restskatt, som uppgått till i stort sett samma belopp. Jag har också sett exempel på hur en folkpensionär, som enbart har sin folkpension att leva av men som bor i eget hus, fått så stor restskatt, att han nödgas söka socialhjälp för att klara skatten.

Jag tycker det är oerhört att man vill gå till våga så mot de gamla, som under stora uppoffringar slitit och släpat och skapat det »välfärdssamhälle» vi nu lever i. När de gamla under en lång följd av år lyckats skrapa ihop några tusen kronor för att, som de ofta säger, komma hederligt i graven, bör man väl visa lite större smidighet och förståelse

Svar på interpellation ang. särskilda skattefria bottenavdrag för folkpensionärer

än vad man nu gör. De gamla har ju tidigare fått inkomstskatta för de sparpengar de har, och de har dessutom, som alla andra sparare, drabbats mycket hårt av penningvärdesförsämringen.

Genom 1962 års högre ortsavdrag och genom det högre avdragsbeloppet på kapitalavkastningen blir väl situationen detta år något ljusare. Jag anser dock att man på ett ojust sätt ändrat tillämpningen av lagens anvisningar, och detta har man gjort mot våra åldringar, som vi alltid vill betona att vi slår vakt om. Man har också gjort det utan att meddela det för svenska folket och dess beslutande organ.

Man måste försöka sätta sig in i vad sådana åtgärder betyder för gamla i 70—80-årsåldern. För dem är hederlighet, sparande och trygghet dominerande faktorer, och för många blir det rena chocken att bli utsatta för en sådan beskattning. Vi andra har blivit så vana vid att fylla i blanketter av de mest underliga slag och betala skatt i de mest skiftande former, att vi nog inte riktigt förstår att överväga våra åtgärder gentemot gammalt folk. Jag är inte den som vill medverka till skattesmitning, men jag tycker man bär sig oansvarigt åt när man ger sig till att beskatta en 70—80-åring för en ränteavkastning på några hundralappar samtidigt som man i anvisningarna talar om att de regelmässigt skall medgivas extra avdrag för nedsatt skatteförmåga.

En fotostatkopia av en sida i taxeringslängden från 1961 års taxering utvisar följande: En pensionär, 86 år gammal, har förutom sin folkpension inkomst av en liten fastighet, 125 kronor, samt därtill avkastning av kapital, 178 kronor, vilket tillsammans gör 303 kronor. Givetvis är det generella avdraget gjort, vilket detta utdrag ej visar, men ändå förstår jag 86-åringens reaktion då han strax före jul fick en skattsedel på 243 kronor. Och inte nog därmed utan också på nyåret en preliminärskattsedel upptagande ett motsvarande belopp.

En 72-åring hade inkomst av kapital 277 kronor och fick en skatt på 194 kronor.

En 76-åring hade inkomst av kapital 570 kronor och fick en skatt på 291 kronor.

Vid förfrågan hos taxeringsnämnden varför man skärpt taxeringen av folkpensionärers små extrainkomster och hur gällande anvisningar tolkas får man till svar, att vi *tycker* att den som har ett sparkapital som överstiger 5 000 kronor inte bör komma i åtnjutande av det särskilda avdrag som man syftar till under punkt 2 i de anvisningar som gäller för beskattning av bl. a. folkpensionärer. Det var den punkt finansministern också hänvisade till. Jag skall läsa upp anvisningarnas ordalydelse. Där föreskrives följande:

»Har skattskyldig varit för sin försörjning helt beroende av vad han uppburit i form av folkpension, bör den taxerade inkomsten regelmässigt minskas med ett belopp motsvarande vad han sålunda uppburit, dock högst 3 000 kronor. Avdragsbeloppet bör dock jämkas om den skattskyldige mot låg avgift vistats å sjukhus eller annan anstalt eller om annan liknande omständighet gör avdraget mindre motiverat.»

I nästa punkt heter det:

»Har skattskyldig åtnjutit även annan inkomst än folkpension men pensionen likväl utgjort den huvudsakliga delen av hans inkomst, bör den skattskyldige regelmässigt medgivas ett med hänsyn till omständigheterna jämkat avdrag för nedsatt skatteförmåga.»

När man får ett sådant svar som jag förut nämnde, att taxeringsmyndigheten *tycker* så och så, är det berättigat att ställa frågan: Delar också finansministern den uppfattningen, att taxering i allmänhet och i dessa ömmande fall i synnerhet skall ske godtyckligt?

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Den fråga som här ventileras är onekligen av ganska stor be-

Svar på interpellation ang. särskilda skattefria bottenavdrag för folkpensionärer

tydelse, och jag ber att få göra bara några kompletterande kommentarer med instämmande för övrigt i det som herr Carlsson i Huskvarna och herr Carlsson i Tibro har sagt.

Mitt intryck är att finansministern här försöker komma bort ifrån den centrala problematiken genom att säga, att han med skatt endast menar det som står på skattsedeln inklusive försäkringsavgifter, och att det är endast detta han vill diskutera. Finansministern hävdar då att folkpensionärerna är en gynnad grupp och anför som motivering bl. a. att de är befriade från avgifter till folkpensioneringen. Detta att folkpensionärer inte fortsätter att betala avgifter till den pension som börjat löpa trodde jag inte skulle betraktas som att de blir befriade från avgift — det måste jag framhålla då finansministern i dag råkar vara så intresserad av terminologiska frågor som han tydligen är.

Det avgörande spørsmålet är emellertid, som de båda föregående talarna påpekade, vilken belastning det medför för folkpensionärer som skaffar sig en liten egen inkomst — jag tror herr Carlsson i Huskvarna sade marginalbelastning. Det går då inte att komma bort ifrån fakta med att hänvisa till att saken handlägges av två olika departement. Man får väl ändå lov att tänka sig att någon samordning skall kunna ske mellan statsråden, som i varje fall i regel träffas till lunch om dagarna.

Jag vill ännu en gång understryka att för just de smärre sidoinkomsterna mellan 1 000 och 4 000 kronor blir det en marginalbelastning, som faktiskt ligger mellan 66 och ungefär 90 procent. Detta kan knappast uppmuntra pensionärerna att skaffa sig en egen inkomst. Docent Elmér, som det förut har hänvisats till, understryker också att man kan vänta sig en växande och givetvis negativ effekt på arbetslusten bland pensionärerna allteftersom dessa förhållanden blir bättre bekanta.

Jag vet inte om jag hörde rätt — fi-

nansministern får rätta mig om jag hörde fel — men jag fick det intrycket, att han sade att så länge sidoinkomsten var mindre än ålderspensionen skulle det inte bli någon skatt. Finansministern kan inte ha sagt så, därför att i själva verket blir det ju skatt långt innan sidoinkomsten når upp till ålderspensionsbeloppet. Redan vid en sidoinkomst på 2 000 kronor uppstår en mycket kännbar skatt. Om en pensionär höjer inkomsten från 1 000 kronor till 2 000, blir det bl. a. en skatt på ungefär 700 kronor.

Jag observerade — och på den punkten tror jag inte att jag missförstod herr Sträng — att finansministern medgav att taxeringsnämnderna är restriktivare än prövningsnämnderna när det gäller att bevilja de extra avdragen. Detta är väl ett bevis för att man med nuvarande regler bör ge taxeringsnämnderna klarare direktiv, så att man inte i onödan utsätter folkpensionärerna för den oro som det innebär och det icke ringa besvär som det kan medföra att överklaga taxeringsnämndernas beslut.

Herr talman! Regeringens svar i dag trodde jag skulle utmärkas av ett samlat grepp från de berörda statsrådets sida. Vad blir konsekvensen för en folkpensionär som skaffar sig en viss extrainkomst? Vid besvarandet av den frågan måste man samtidigt beakta beskattningen i inskränkt mening och socialförmånernas reduktion. I proposition nr 90 till årets riksdag har regeringen gjort ett uttalande på s. 302, där man klart tar ställning mot en uppmjukning av inkomstprövningsreglerna. Såvitt jag förstår har herr Sträng här i stort sett tagit ställning mot att göra något väsentligt på skatteområdet. Resultatet skulle då bli att regeringen ställer sig avvisande mot att göra något alls åt det problem som här har rests. Till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet, med vilken jag tidigare inte haft tillfälle att debattera — framför allt inte i hans egenskap av socialminister

Svar på interpellation ang. särskilda skattefria bottenavdrag för folkpensionärer

— vill jag säga, att jag hoppas att han skall begagna tillfället att här göra en deklARATION, som innebär att han har fått regeringen med på en ändring av den negativa inställning, som kom till uttryck i proposition nr 90.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Från högerpartiets sida har vi under några år pekat på det ytterligt olyckliga förhållande som uppstår på grund av de nuvarande bestämmelserna när en pensionär skaffar sig små extra arbetsinkomster. Av finansministerns yttrande tycker jag mig finna, att han nu är av den uppfattningen, att man skulle kunna rätta till detta genom en höjning av ortsavdragen.

Det är naturligtvis mycket olyckligt så länge det är på det sättet, att de lägre beskattningsmyndigheterna skall ha ett så stort avgörande på detta område. Nu säger finansministern att man skall låta riksskattenämnden se närmare på detta problem. Ja, detta är naturligtvis en möjlighet att få litet bättre reda i systemet, men jag tror dock att det för skattebetalarna i landet vore bra mycket bättre, om man i skattelagstiftningen fastställde de normer, efter vilka medborgarna skall beskattas. Det är därför som jag för min del tror att det hade varit bättre, om man i likhet med vad högerpartiet föreslagit gått in för att höja ortsavdragen för folkpensionärerna. Därmed hade man också undvikit en hel del av de olägenheter, som nu uppstår när en folkpensionär har en mindre arbetsinkomst. Jag vågar därför hoppas och tro, att man så småningom skall kunna komma fram till en sådan åtgärd. Från högerpartiets sida är vi naturligtvis beredda att diskutera vilka förslag som kan framkomma för att lösa dessa problem på ett vettigt sätt, men jag kan för min del för närvarande inte inse, att det finns någon annan möjlighet än att man i någon mån höjer ortsavdragen för folkpensionärerna.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Det är två olika omständigheter som påverkar en folkpensionärs avgörande, om han skall söka arbete eller nöja sig med en svag pension; den ena är naturligtvis skatten och den andra det bostadsavdrag, vilket försämras som en naturlig följd av att han skaffar sig arbete.

Det kan som finansministern säger vara riktigt att det är två olika slags problem. Men de har i alla fall ett samband. För en folkpensionär som vill skaffa sig ett arbete och därmed i någon mån förbättra sitt ekonomiska läge är det inte avgörande, att det är två olika omständigheter som spelar in. För honom är det avgörande, att han i många fall får en sådan reducering av inkomsten som angavs i det exempel interpellanten åberopade.

Jag har ett exempel från Uppsala, som jag tror anger grunden för missnöjet, men jag vill inte garantera att varje uppgift i alla avseenden är hållbar. Det är en folkpensionär, som skrivit följande till mig: »Om jag inte förtjänade någon extra inkomst, då fick jag från folkpensionen med bostadstillägg kronor 6 747 och skattefritt. Nu har jag en extra inkomst av 4 000 kronor; därför får jag och min hustru tillsammans endast 4 440 kronor. Detta läggs ihop till kronor 8 440 och på detta kommer skatt med 1 500. Så jag gör en nettoförtjänst av kronor 153 per år för nöjet av att arbeta.»

Liknande uppgifter får man ofta höra när man kommer i kontakt med folkpensionärer. Då detta är tendensen för hur de nuvarande reglerna med beskattningen å ena sidan och de minskade pensionsförmånerna på den andra verkar, är det ju självklart, att det utlöser ett mycket starkt missnöje. Det är ett faktum att detta missnöje är utbrett.

Sedan har vi också den rent mänskliga sidan av saken. Det finns många människor som fyllt 67 år, som anser

Svar på interpellation ang. särskilda skattefria bottenavdrag för folkpensionärer

sig kunna utföra vissa arbeten och som anser sig må bättre av det, människor som har den uppfattningen, att de åldras saktare om de kan på det sättet bidra till sin försörjning. Men de ställs här inför det förhållandet, att deras ansträngningar resulterar i så litet när det gäller deras ekonomiska villkor.

Jag tror att finansministern borde överväga betydligt radikalare grepp än det som här signalerats. Vi har ju redan beträtt vägen att göra vissa undantag för vissa kategorier genom det beslut, som har fattats beträffande ensamstående barnförsörjare, och det borde vara möjligt att utforma en regel, som skulle möjliggöra en generös utvidgning av skatteavdragen och även av bostadsbidragen för att underlätta för en mängd arbetsdugliga människor att ännu en tid fortsätta i produktivt arbete.

Det är klart att det löfte som givits här är tacknämligt liksom de signaler, socialministern kommer att ge. Jag betraktar det som ett steg på vägen. Men jag tror man kan ta ett större steg när det gäller skatteavdraget för sådana folkpensionärer, som man inte kan betrakta som välsituerade eller som inte har stora inkomster men som med en relativt blygsam inkomst försöker få ett bidrag till sin folkpension.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÅNG**:

Herr talman! Jag har ingen anledning att ge mig in på de mera allmänna diskussionerna om vår erkänsla mot folkpensionärerna. På den punkten råder det väl inga delade meningar, och därför är det väl bara att i onödan ta tiden i anspråk. Herr Carlsson i Tibro ställde emellertid en fråga i sitt anförande. Han frågade: »Skall taxeringen ske godtyckligt?» Han avsåg då taxeringsnämndernas prövning rörande de avdrag för bristande skatteförmåga, som folkpensionärerna kan göra anspråk på. Naturligtvis skall inte en taxering ske godtyckligt. Den skall ske efter

bästa förstånd, och jag utgår ifrån att den sker efter bästa förstånd. Men det finns vissa taxeringsnämnder som är stramare i sin uppfattning än andra. Därför uppkommer ett förhållande som inte är rekommendabelt, nämligen olika resultat av en sådan prövning beroende på vilken taxeringsnämnd det är som handlägger frågan. Det är för att åstadkomma en ändring i det avseendet som riksskattenämnden skall ge ut vägledande schabloniserade regler som kan tillämpas över hela landet.

Om vi skall avstå från att göra några allmänna deklARATIONER om det intresse för folkpensionärerna som vi alla har, så har jag väl i mitt första inlägg sagt ungefär vad som finns att säga. Jag tyckte att herr Ohlin gav en riktig karakteristik av min uppfattning, när han sade att finansministern tydligen menar, att endast det som står på skattsedeln skall räknas som skatt. Detta är min uppfattning. De ersättningar som de sämst ställda folkpensionärerna får, hustrutillägg och bostadsbidrag, är inga skatter. I det avseendet har herr Ohlin tolkat mig alldeles riktigt.

Jag har naturligtvis inte velat på något sätt kritisera att folkpensionärerna är befriade från folkpensionsavgifter efter 67 års ålder; att de skall vara det har vi allesammans varit eniga om. Men eftersom jag har den uppfattningen, att bara det som står på skattsedeln skall räknas som skatt, tyckte jag att jag i mitt första inlägg hade anledning säga, att folkpensionärerna skattemässigt sett inte är sämre behandlade än andra utan att motsatsen är fallet.

Herr Ohlin ansåg att det bör ske en samordning mellan statsråden. Men vi har gått så långt vi kan gå i det avseendet. Vi besvarar ju två interpellationer, herr Carlssons i Huskvarna och herr Heckschers, på samma dag. Vi kan inte besvara dem på samma gång i talarstolen, men vi har försökt samordna det så långt det går. Herr Ohlin kan knappast begära att ett interpellationssvar

Svar på interpellation ang. särskilda skattefria bottenavdrag för folkpensionärer

skall vara en Kungl. Maj:ts proposition. Dessa svar lämnas samma dag, och längre kan man inte gå i fråga om samordning.

Jag inregistrerade med tillfredsställelse en viss tendens till klarhet även hos herr Ohlin i den terminologiska debatten. Herr Ohlin använde konsekvent uttrycket »marginalbelastning» i sitt inlägg, och det har jag ingenting emot; det är ett i och för sig adekvat och riktigt uttryck. Det är när man talar om *marginalskatt* som man gör folk desorienterade. Det är i detta sammanhang inte aktuellt att införa något skattebegrepp.

När det gäller sidoinkomsten missuppfattade herr Ohlin mitt första inlägg. Jag sade att enligt gällande lag har en folkpensionär rätt att begära avdrag för nedsatt skatteförmåga så länge sidoinkomsten är lägre än folkpensionen. Detta avdrag kan som jag sade variera. Jag anförde som exempel två äkta makar med 5 000 kronor i folkpension och 4 000 kronor i sidoinkomst. I det fallet är det klart, att avdraget för nedsatt skatteförmåga blir mycket obetydligt. Är sidoinkomsten endast någon tusenlapp blir avdraget däremot högst väsentligt. Herr Ohlin missförstod mitt första inlägg på den punkten, och jag vill därför ytterligare understryka vad jag då sade.

I herr Hagbergs inlägg fann jag egentligen ingenting annat än en argumentation för att man bör liberalisera de regler som i dag gäller för de inkomstprövade förmånerna i folkpensioneringen. Det är ju där vi har den starka marginalbelastningseffekten. Jag vill minnas att om en folkpensionär förtjänar mer än 1 000 kronor, får han den första reduktionen på sitt bostadstillägg. Kommer han upp i en inkomst som ligger över 2 000 kronor, riskerar han kanske att helt mista sitt bostadstillägg. Det är på den punkten marginalbelastningseffekten sätter in, och det är väl där man skall vidta åtgärder för att få en

bättring till stånd. Jag har i mitt svar hänvisat till att detta ligger på socialministerns område. Han kommer i sitt interpellationssvar litet senare att tala om det.

Jag kan, herr talman, inte uraktlåta att sluta detta mitt andra inlägg med att hänvisa till den ståndpunkt, som Folkpensionärernas riksorganisation tog vid sin kongress i somras — det är ju den stora organisationen som omfattar något hundratusental folkpensionärer och som är representativ för folkpensionärerna på det organisatoriska området. Jag vill minnas, att de höll sin kongress i detta hus. De diskuterade dessa frågor, bl. a. de motioner som rekommenderade speciella skatteeftergifter till folkpensionärerna. Kongressen intog emellertid den ståndpunkten, att man önskar en lagstiftning innebärande lättnader för alla små inkomsttagare men avvisar tanken på en särskild lagstiftning för enbart folkpensionärerna.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Finansministern säger, att regeringen kan väl inte gå längre i samordning av sina svar för belysning av denna fråga än genom att svara på dessa två interpellationer på samma dag. Det skulle dock vara mycket mycket lätt för regeringen att gå ett klart steg längre. Herr Sträng försöker nu liksom omöjliggöra ett samlat grepp i debatten om den s. k. marginalbelastningen, därför att vi inte vet vad regeringens svar är i fråga om avtrappningen av sociala förmåner. Vad hade varit enklare än att herr Sträng hade redogjort för det som statsrådet Aspling kommer att säga på denna punkt? — Herr Asplings svar kommer ju att omfatta många andra saker. — Om herr Sträng hade gjort det, hade vi samtidigt kunnat diskutera det saken gäller, nämligen hur den marginella belastningen verkar för folkpensionärer som skaffar sig sidoinkomst. Men

Svar på interpellation ang. särskilda skattefria bottenavdrag för folkpensionärer

herr Sträng har, som sagt, tydligen inte önskat underlätta en sådan debatt, och därför svävar kammaren i ovisshet om vilken regeringens ställning är beträffande en väsentlig del av det problem som är rest i interpellationen. Finansministerns motivering är av terminologisk art.

Herr talman! När jag nu i alla fall har ordet skulle jag emellertid vilja ställa en fråga till finansministern. Jag tar ett konkret fall, där folkpensionen är 3 325 kronor och den inkomstprövade delen 2 000 kronor — den avtrappas ju sedan. Om en folkpensionär har endast 1 000 kronor i sidoinkomst kan han erhålla skattebefrielse. Han får då behålla hela beloppet 3 325 kronor plus 2 000 plus 1 000, tillsammans 6 325 kronor. Men vad händer om denne folkpensionär skaffar sig en sidoinkomst inte på 1 000 utan på 3 700 kronor? För det första går den inkomstprövade folkpensionen ned till, såvitt jag kan se, 333 kronor. Vidare får vederbörande då inte någon skattebefrielse. Skatten blir ungefärligen 1 140 kronor. Den behållna inkomsten blir 6 218 kronor. Men om vederbörande förtjänar 1 000 kronor, kan han få behålla 6 325. Ökar han sin inkomst med 2 700 kronor, skulle alltså den behållna inkomsten gå ned med en hundralapp!

Jag medger att detta är ett extremt fall. En sådan situation uppkommer genom att man i stället för ingen skatt skulle få betala 1 140 kronor och genom att den största delen av den inkomstprövade folkpensionen skulle bortfalla. Man kan väl inte säga att detta är en rimlig anordning. Jag tycker därför, herr talman, att det finns anledning för regeringen att ta upp dessa båda intimt sammanhängande problem till diskussion samtidigt och inte — som finansministern gör — trösta sig med att skattereglerna är så och så gynnsamma etc., utan utgå från det som är det väsentliga, nämligen att den samlade marginalbelastningen är orimligt hög.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Det är riktigt, herr finansminister, att jag önskar generösare regler, men jag tycker inte att denna större generositet bara borde gälla i fråga om de kommunala bostadsbidragen. Jag anser att generositeten bör sättas in också på skattesidan. Finansministern har ju själv konstaterat, att prövningen av skattefrågor inte är likartad ute i landet. Redan det borde vara ett motiv för ett skyndsamt ingripande från regeringens sida för att åtminstone åstadkomma en sådan ordning, att dessa skatteavdrag skall prövas på samma sätt i Stockholm och överallt ute i landet.

Jag tror också att man även för vanliga folkpensionärer med blygsam inkomst skulle kunna åstadkomma ett större skatteavdrag. Vi har nu en medborgarkategori som utan vidare får dubbelt avdrag, nämligen de ensamstående barnförsörjarna — såvitt jag förstår är vi alla ense om det riktiga i det. Varför skulle man inte kunna tänka sig att möjliggöra för en folkpensionär att få ett sådant högre avdrag, när hans inkomst inte är större än vad som är vanligt för flertalet folkpensionärer. Därför anser jag att skattefrågan inte skall kopplas bort ur sammanhanget. Den är kanske ändå större orsak till det missnöje som råder bland folkpensionärerna över handläggningen av dessa frågor än den andra frågan — fast missnöjet är stort även på den punkten.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Herr Ohlin kom tillbaka till sitt yrkande om ett mera samlat grepp på denna fråga och ansåg att finansministern lämpligen borde ha citerat socialministern i stället för att endast tala om det som rör skatten och låta socialministern tala om det som rör folkpensionen. Det är möjligt att denna debatt kan framstå som litet orationell. Man kan naturligtvis göra den reflexionen att om herr Ohlin hade velat »stil-

Svar på interpellation ang. särskilda skattefria bottenavdrag för folkpensionärer

la sitt blodiga svärd» och lugnat sig litet med sina inlägg, kunde han ha gjort de båda inläggen mot belysning av såväl finansministerns som socialministerns interpellationssvar. Detta är ett alternativ till herr Ohlins förslag, som herr Ohlin haft möjlighet att själv välja, om han så skulle ha önskat.

Vad gäller själva sifferjämförelsen i detta fall är den väl i stort sett korrekt. En ensamstående folkpensionär, som har 3 325 kronor i pension och 2 000 kronor i bostadstillägg, kan tjäna tusenlappen utan att det för hans del blir fråga om reducerat bostadstillägg. Men tjänar han 3 000 kronor kommer han förmodligen upp i en sådan inkomst, att han enligt gällande regler mister bostadstillägget, och då blir det ett för honom otillfredsställande resultat. Det problemet ligger emellertid inte på skattesidan utan på avdragssidan i fråga om bostadstilläggen. Jag skall inte föregripa socialministerns deklaration, men vi kanske kan avsluta denna debatt och vänta på socialministerns svar. Det kommer ju i dag. Om inte herr Ohlin och jag fortsätter hela eftermiddagen, behöver vi kanske inte vänta så länge på det.

De lindringar, som avser prövningen av bostadstilläggen, änkebidragen och hustrubidragen, har naturligtvis en ekonomisk konsekvens. De har en ekonomisk konsekvens för staten men i större utsträckning för kommunerna. Frågan tarvar därför vissa utredningar och undersökningar. Jag har endast velat påpeka detta.

Jag kan inte dela herr Hagbergs uppfattning att man via skattereglerna kan göra någonting annat än vad som redan är på gång. Man kan via centrala rekommendationer till taxeringsnämnderna få ensartade tillämpningar i den anda, som dessa avdragsregler skall och bör prövas i — d. v. s. rätt till avdrag för bristande skatteförmåga. Däremot ser jag ingen möjlighet att via några speciellt för folkpensionärer höjda ortsavdrag eller några andra specifika skatteförmå-

ner för folkpensionärer lösa problemet. Det är ändå, tycker jag, av visst intresse att folkpensionärernas egen riksorganisation avböjt specialbestämmelser i beskattningen för folkpensionärernas räkning, därför att de anser sig likställda med andra lågt avlönade grupper, som också är skyldiga att betala skatt.

Men just när det gäller möjligheten att medge avdrag på grund av bristande skatteförmåga, vilken möjlighet folkpensionärerna enligt lag har i dag men där de kanhända inte fått ut vad de önskar på grund av att en lokal taxeringsnämnd har sett, om jag så får säga, onödigt hårt och fiskaliskt på frågan, tror jag det problemet skulle kunna lösas med schabloniserade regler för hur den frågan skall behandlas i första taxeringsinstansen.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Finansministern medger nu, att det blir ett otillfredsställande resultat vid inkomstökningar av den storleksordning jag nämnde. Han säger att det blir otillfredsställande för folkpensionären. Ja, det är riktigt, men även ur samhällets synpunkt blir det otillfredsställande att man på detta sätt avskräcker personer från att arbeta och skaffa sig en extra inkomst, om de har hälsa, krafter och lust till det.

Finansministern säger att detta är en fråga om avtrappning av de sociala förmånerna. Han är generös nog att kasta över bollen till socialministern. Men, herr finansminister, effekten uppkommer väl därför att man har vissa regler för avtrappning när det gäller möjlighet till skattebefrielse och tämligen parallella regler när det gäller avtrappning i fråga om sociala förmåner. Det är den dubbla effekten av denna avtrappning som åstadkommer det resultat jag påpekat. Då kan väl finansministern inte säga: »Ja, men det ena slaget avtrappningsregler ligger utanför diskussionen.» Frågan blir väl hur man skall avpassa dessa avtrappningsregler efter

Svar på interpellation ang. särskilda skattefria bottenavdrag för folkpensionärer

varandra. Det gäller alltså både finansdepartementet och socialdepartementet. Detta visar än en gång att man behöver ett samlat grepp.

Finansministern säger vidare att jag kunde lugna mig till diskussionen senare i dag. Den debatt som kommer då gäller åldringsvård och sveper över ett mycket stort område. Att det då skulle vara särskilt rationellt att vänta med den diskussion vi nu för till senare och göra den till en del av debatten om åldringsvård m. m. kan väl finansministern inte på allvar hävda. Det är bättre att vi tar denna diskussion om marginalbelastning i ett sammanhang — samtliga talare i dag utom finansministern har understrukit hur nära sambandet är mellan socialförmånernas reduktion och skatte-reglerna — men detta har finansministern alltså inte önskat. Han har med delvis terminologiska skäl motiverat varför vi här endast skall behandla en del av frågan, så att detta naturliga, sam-lade grepp inte skulle bli möjligt.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**:

Herr talman! Det innebär ingen speciell generositet från min sida att jag överlåter åt socialministern att behandla en fråga som ligger inom socialdepartementets område. Vi har den kanhända för herr Ohlin något överraskande arbetsordningen i Kungl. Maj:ts kansli, att var och en sköter sitt så långt det är möjligt.

Herr Carlssons i Huskvarna interpellation avser just skattefrågan, och jag har svarat på den frågan. Visserligen har jag tvingats att antydningvis nämna att det även finns en annan synpunkt på problemet. Däremot har ju herr Heckscher i sin interpellation ställt frågan så att svaret kommer i sitt naturliga sammanhang där. Vi alla som under många år glatt oss åt herr Ohlins inlägg från talarstolen känner ju honom så väl att vi inte ett ögonblick tror, att han hesiterar för att också ge sig upp i den de-

batten eller att han drar sig för att ta upp en speciell fråga, om han tycker att den har något särskilt intresse, även om debatten rör sig om det vida fält som åldringsvården omspannar.

Herr **OHLIN** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern upp-lyser om att var och en sköter sitt. Därför är han tydligen inte villig till någon sådan samordning som jag tycker skulle vara så naturlig här i överens-stämmelse med den mening samtliga föregående talare utom finansministern uttryckt. Det blir tydligen nödvändigt för oppositionen att räkna med detta och ställa frågor till statsministern, när man önskar belysning av spörsmål som rör olika departement. Jag bara konstaterar vilken formalism herr Sträng företräder, när han avböjer att här ge ett svar som skulle möjliggöra ett samlat grepp som ingen kan bestrida är naturligt.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**:

Herr talman! Jag tar det som ett tecken på debattens avmattnings att herr Ohlin vid sitt sista inlägg stannade i bänken. Jag skall därför också fatta mig kort.

Om det gäller en fråga där ett samlat grepp är önskvärt, så finns visserligen möjligheten att ställa en interpellation i frågan till statsministern. Men om det sedan visar sig att interpellationen är lagd på ett sådant sätt att den huvudsakligen faller inom ett enskilt departements område, så har statsministern för vana att överlåta åt den ansvarige departementschefen att svara på en sådan interpellation. Det är fortfarande ett uttryck för att vi så långt det går försöker låta var och en sköta sig. Därför måste jag tyvärr säga till herr Ohlin, att det är ingen generallösning han har kommit på, om han inbillar sig att han kan klara problemet genom att interpellera statsministern.

Svar på interpellation i anledning av den svenska cellulosaindustriens rationaliseringsplaner

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Detta tycker jag, herr finansminister, gör saken bara värre. Vad statsrådet nu säger är att hur vi än ställer frågorna så skall vi inte kunna räkna med ett samlande grepp i svaret. Vad kan det finnas för anledning för ett statsråd att göra gällande att man skall hindra ett samlat grepp på frågor som alla anser hör ihop?

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag har en bestämd känsla av att efter denna sista avtoning debatten bör vara slut.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Det är en något överraskande ordning som herr talmannen använder sig av vid behandlingen av repliksökande.

Jag vill i anledning av finansministerns svar säga, att jag tolkar den mening där han talade om den olikartade behandlingen från de skatteprövande myndigheternas sida så, att han vill åstadkomma en förändring. Då är vi helt överens på denna punkt.

Men i den andra punkten, frågan om att åstadkomma generösare avdragsregler för folkpensionärerna, kryper finansministern bakom folkpensionärsorganisationens kongress. Jag känner till det beslut som fattades av kongressen, och jag tror att det var ett oklokt beslut. Det var naturligtvis dikterat av det bästa uppsåt, inte minst lojalt mot regeringen. Men faktum är att trots eller tack vare detta beslut är missnöjet i frågan mycket stort bland folkpensionärerna.

När vi äntligen beträtt en ny linje för de ensamstående barnförsörjarnas avdragsrätt skulle vi med litet god vilja också kunna slå in på en sådan linje för folkpensionärerna. Om det skulle vara möjligt för några hundratusen folkpensionärer att ytterligare några

år delta i produktionen, så skulle det väl innebära en ekonomisk fördel för hela samhället, som i viss mån borde kunna balanseras mot de ekonomiska nackdelar, som enligt finansministerns uttalande skulle bli följderna, om man ginge in för generösare avdragsregler.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på interpellation i anledning av den svenska cellulosaindustriens rationaliseringsplaner

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE, som yttrade:

Herr talman! Herr Nilsson i Gävle har i en till statsrådet och chefen för socialdepartementet riktad interpellation, vilken överlämnats till mig för besvarande, ställt frågan om regeringen är informerad om den svenska cellulosaindustriens aktuella rationaliserings- och produktionsplaner och om man från regeringens sida är beredd att lämna riksdagen en redogörelse för dessa.

En fortgående modernisering och rationalisering av verksamheten innebärande bl. a. en företagskoncentration har i hög grad varit utmärkande för den svenska skogsindustrien under efterkrigstiden. Detta har i och för sig stärkt konkurrensförmågan. Det är därjämte självklart att marknadsläget, som på detta område växlar från tid till annan, i hög grad måste vara avgörande för företagets aktuella planer i fråga om försäljning, produktion och priser.

Förhållandena inom cellulosaindustrien liksom inom andra industriområden ägnas naturligtvis fortlöpande uppmärksamhet från olika departements och myndigheters sida. Uppgiftsmaterial om såväl det aktuella läget i fråga om produktion, lagerhållning, prissätt-

Svar på interpellation i anledning av den svenska cellulosaindustriens rationaliseringsplaner

ning, orderläge, sysselsättning etc. som branschens bedömningar av utvecklingen i nämnda hänseenden insamlas och bearbetas sålunda kontinuerligt. En successiv redovisning av detta uppgiftsmaterial lämnas i exempelvis konjunkturinstitutets rapporter, nationalbudgetredovisningarna och arbetsmarknadsstyrelsens översikter över sysselsättningsutvecklingen. Nämnas må i detta sammanhang också det mera långsiktiga prognosmaterial för olika industribranscher, som nyligen redovisats i det av 1959 års långtidsutredning avgivna betänkandet Svensk ekonomi 1960—1965. Enligt min uppfattning ger ett studium av angivna publikationer och rapporter en god helhetsbild av det aktuella läget inom bl. a. cellulosaindustrien och av bedömningarna beträffande utvecklingen under en överblickbar framtid.

Jag vill också erinra om den fortlöpande uppföljning av utvecklingen inom bl. a. berörda industri, som sker genom arbetsmarknadsverket. Nära kontakt hålles härvidlag av arbetsmarknadsstyrelsen med de centrala arbetsgivar- och arbetstagarorganisationerna och av länsarbetsnämnderna med företagen och fackföreningarna på respektive orter för att i god tid mildra och förebygga de sysselsättningsstörande verkningarna av företagens produktions- och rationaliseringsåtgärder.

Med det anförda anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Vidare anförde:

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för handelsdepartementet för svaret. Herr Carlsson i Huskvarna sade i sitt tack för det svar som han fick av finansminister Sträng att han kände sig som pojken som hade fått aga av sin far och skulle tacka för den. Jag befinner mig i ungefär samma

situation med det lilla tillägget att jag tycker att jag har fått orättvis aga.

När handelsministern rekommenderar mig att läsa olika officiella publikationer kan jag naturligtvis göra det erkännandet att jag inte har läst alla, men jag har dock läst de flesta, och vad jag inte har läst har jag sökt ögna igenom. Mina frågor var emellertid så avfattade — i varje fall gäller det motiveringen till interpellationen — att jag räknade med att få ett litet annorlunda formulerat svar. Jag tar mig därför friheten, herr statsråd, att ge bakgrunden till hur jag ser detta problem.

Svenska pappersindustriarbetareförbundet räknar över 50 000 medlemmar. Man vågar väl med utgång från denna siffra anta att mellan 150 000 och 200 000 människor för sin utkomst är beroende av den svenska cellulosa- och pappersindustriens produktion. Naturligtvis är de många flera. Här handlar det ju inte enbart om cellulosa och papper utan jänväl om skogen, sågverken, den kemiska industrien o. s. v. Träindustriarbetareförbundet med sina över 60 000 medlemmar och Skogs- och flottningsarbetareförbundet med sina 38 000 är också mer eller mindre beroende av de stora cellulosa- och pappersindustriernas framtid, deras skötsel, deras rationaliseringsplaner och deras prispolitik.

De anställda är nu mycket nervösa för sin anställningstrygghet. Därtill har de flera naturliga skäl: dels det kända förhållandet att de dominerande företagen ägs och förvaltas av ett litet skikt stora finansmän, dels att den skandinaviska cellulosaindustrien nyligen överenskommit om en 25-procentig produktionsminskning och dels att det nu pågår en omfattande rationalisering inom denna industri, en rationalisering som hotar att ställa flera hundra anställda utan arbete.

Från ledande industrihåll har det sagts att en massafabrik för att vara

Svar på interpellation i anledning av den svenska cellulosaindustriens rationaliseringsplaner

lönsam bör ha en produktionskapacitet på närmare 150 000 årston. Naturligtvis skiftar lönsamheten beroende på läget, närheten till råvaran, företagens tekniska standard, mångsidigheten i produktionen och mycket annat. Om vi utgår från att ett företags produktion bör ligga någonstans över 100 000 ton per år — jag kan nämna att medelstorleken på de finländska sulfatmassefabrikernas produktion är 130 000 årston — är det lätt att räkna ut vilka företagsenheter här i Sverige som förr eller senare helt enkelt måste läggas ned. Jag tror inte, herr statsråd, att jag gör mig skyldig till någon indiskretion om jag säger att Korsnäsbolaget i sina långsiktiga ekonomiska prognoser — jag betonar ordet långsiktiga — räknar med att eventuellt lägga ned tre av sina företag på den ovan angivna beräkningsgrunden. Hur det än blir lever under alla förhållanden dessa företag med sina anställda i en ytterligt osäker och vanskelig situation.

Korsnäsbolaget äger 666 000 hektar skogsmark. Det är många människor som har sin utkomst inom detta område och är mer eller mindre beroende av Korsnäsbolagets verksamhet. Ännu mäktigare reser sig Cellulosakoncernen, som äger 1,8 miljoner hektar skogsmark. Inom dessa områden — för att nu tala med exempel — har respektive bolagsledningarna enväldigt bestämmanderätt över sina företag. Enahanda är förhållandet vid övriga privatägda bolag, Iggesundsbolaget, Uddeholmsbolaget och alla andra.

Med detta som bakgrund måste det vara ett samhällsintresse av hög rang att företagens rationaliseringsplaner och produktionsprogram, deras exportpolitik och deras prispolitik anpassas till de intressen, som representeras av de anställda och deras fackförbund, och till hela samhällets intressen.

Jag frågar statsrådet: Är detta möjligt med den nu gällande äganderätten

till dessa jätteföretag? Har samhället och regeringen alla möjligheter att driva en planmässig och långsiktig lokaliseringspolitik på här nämnda område? Detta är en mycket viktig fråga, särskilt som vi vet att ett litet fåtal aktieägare är de som bestämmer vid bolagsstämmorna.

Som ett litet exempel kan jag nämna Svenska Cellulosa AB. Vid bolagsstämman den 30 maj 1952 var 23 aktieägare närvarande — om statsrådet har någon uppgift om antalet deltagare vid en senare bolagsstämman skulle jag vara tacksam att få den, ty det är mycket svårt att få tag på sådana fakta. — Dessa 23 aktieägare representerade 84 007 A-aktier och 4 604 B-aktier eller tillsammans 844 674 röster, vilket motsvarade 26 procent av hela röstetalet. Två bankdirektörer från Svenska Handelsbanken representerade tillsammans 773 848 röster, nämligen E. Browaldh med 198 110 och P. Wählin med 575 738 röster.

Nu är ju inte bolagen skyldiga att uppges antalet närvarande vid sina bolagsstämmor, men den tendens som jag här påvisat återfinns säkerligen över hela linjen. Som en ytterligare komplettering kan jag nämna att vid Elektrolux' bolagsstämman den 16 maj 1961 var endast åtta aktieägare närvarande. Mo och Domsjö AB hade vid sin stämman den 8 januari 1959 16 personer närvarande.

Dessa förhållanden säger oss att det är ett ytterst litet antal personer som har det avgörande inflytandet över företagets dispositioner. Jag frågar mig då: hur många personer har bestämt att de skandinaviska cellulosaindustrierna skall minska sin produktion med 25 procent? Är detta ett bra och klokt beslut? Råder det verkligen sådan överproduktion av cellulosa och papper att en så kraftig produktionsinskränkning är nödvändig?

Man har sagt att USA och Kanada trängt in på de europeiska marknaderna och med sina priser konkurrerat ut våra

Svar på interpellation i anledning av den svenska cellulosaindustriens rationaliseringsplaner

produkter. Detta är, herr statsråd, minst sagt ett underligt resonemang, vars riktighet måste bevisas. Vi vet alla att de skandinaviska cellulosaindustriernas arbetare har betydligt lägre lön än motsvarande arbetare i USA och Kanada. Vi vet också att Sverige för en mycket generösare skattepolitik gentemot bolagen än som är fallet i USA och Kanada. I USA svarar bolagen för 28 procent av budgetens inkomster, i Sverige är motsvarande siffra omkring 5 procent. Transportkostnaderna från dessa båda länder, USA och Kanada, till Europa är också högre än transportkostnaderna från Sverige till våra europeiska marknader.

Detta är tre pluskomponenter som talar för att den svenska cellulosaindustrien borde med framgång kunna hävda våra intressen på europamarknaden.

Dessutom vet vi att såväl USA som Kanada vanligen inte inlåter sig på försäljningar av mindre kontingenter, utan som regel kräver betydligt större kontingenter än som är brukligt. Sverige har också en gammal och väl inarbetad marknad som USA och Kanada i detta avseende saknar.

Osökt kommer man i detta sammanhang in på frågan om prispolitiken. Finns det en kartellöverenskommelse mellan Sverige, Norge och Finland? Det skulle vara intressant att få besked om huruvida statsrådet känner till någon-ting om detta.

Finns det ett speciellt intresse för den svenska cellulosaindustrien att hålla så höga priser på cellulosan att de utländska pappersfabrikanterna, särskilt i Tyskland, Frankrike och Italien, inte finner det lönande att bygga flera cellulosaindustrier? Vad ligger bakom de engelska köparnas köpmotstånd, vilket nära nog länsat de engelska lagren men som trots detta leder till mycket små inköpskontingenter per gång? Huruvida är den svenska cellulosaindustriens export- och prispolitik? Utgör

den ett led i denna industris strävan att komma med i EEC? Herr statsrådet känner väl till att det inom sexland, framför allt Västtyskland, Italien och Frankrike, pågår en synnerligen stark kampanj från cellulosaintressenas sida för att hindra Sverige att komma med i EEC. Det finns alltså här två fronter.

Jag frågar mig då: Är det kanske ett politiskt intresse att i nuläget skapa en dämpad konjunktur såsom påtryckning när det gäller anslutningen till EEC? Detta är förhållanden som herr statsrådet inte alls har berört i sitt svar på de frågor jag framställt.

Slutligen undrar jag: Varför vidtas inte några verkliga kraftåtgärder för att finna nya marknader för cellulosan och papperet? Man säger att industrien har sina vanliga marknader, där den är väl inarbetad, och att det är naturligtast att utvidga dem. Såvitt jag har kunnat utläsa av tillgängligt material har det inte funnits något särskilt starkt intresse för att nå utanför dessa marknader.

Då det gäller vår hemmaindustri på området har vi rätt att ställa frågan: Varför har denna industri så sent börjat förverkliga sina stora rationaliseringsplaner? Varför bygges det nu i så hastig takt ett stort antal nya cellulosa- och pappersfabriker, tekniskt fulländade — vilket i och för sig inte är något fel — om produktionskapaciteten redan långt överstiger konsumtionen? Röjer inte detta, herr statsråd, en planlöshet som inte borde få förekomma eller väntar man sig trots allt ökad konsumtion och därmed ökad avsättning? I det senare fallet får ju den nuvarande konjunkturdämpningen anses vara av tillfällig natur, och då finns det inte någon giltig anledning för företagen att avlasta sina bekymmer på de anställda genom permitteringar och produktionsinskränkningar.

Cellulosaindustriens mycket feta år under 50-talet när de anställda höll till-

Svar på interpellation i anledning av den svenska cellulosaindustriens rationaliseringsplaner

baka sina lönekrav — det hette ju då att lönerna inte skulle följa konjunkturtopparna — har samlat väldiga vinster hos dessa företag.

Dessa vinster bör nu kunna användas som en tillfällig subvention till de anställda, genom produktion på lager eller genom prisbillig försäljning på andra marknader för att på så sätt komma in på dessa nya marknader.

Det är också värt att notera, herr statsråd, att utdelningarna till aktieägarna för närvarande icke synes minska. Det synes mig därför finnas flera sidor i cellulosabolagens försäljnings- och prispolitik, som hittills bevarats som en hemlighet hos bolagen. Det hade jag räknat med att i dag få veta något mera om, och jag är mycket ledsen för att så inte blivit fallet.

Till sist vill jag säga att jag inte är främmande för att vissa fabriker — tekniskt efterblivna — kanske måste läggas ned. Jag vänder mig heller inte mot detta, där det visar sig nödvändigt. Vad de anställda inom cellulosaindustrien emellertid har rätt att få veta, är mera konkreta uppgifter om eventuella fabriksnedläggelser, om industriens framtid och om de anställdas trygghet. Det bör finnas en plan för såväl företagets nedläggning som nybildning. Därom vet vi nu ganska litet. Det är de enskilda företagen som bestämmer suveränt därvidlag, och detta kan ofta bli till skada för både samhället och de anställda.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **LANGE**:

Herr talman! Herr Nilsson i Gävle gjorde i början av sitt anförande ett medgivande som jag tror vi skall vara honom tacksamma för. Han talade om, att han inte haft tillfälle att gå igenom de publikationer och det officiella tryck där man kunde inhämta mycken lärdom om cellulosaindustriens nuvarande läge och utsikterna för en överblickbar framtid. Jag tyckte det var beundransvärt att han gjorde det erkännan-

det, men jag måste säga att när jag sedan lyssnade till hans inlägg blev jag direkt betänksam. Jag fann att det i huvudsak endast var en upprepning av argumenten i interpellationen och att han själv inte läst det tryck jag hänvisat till. Dock hoppas jag att han inte dragit den slutsatsen, att inte heller jag läst hans interpellation!

Uppriktigt sagt hade han emellertid också ett par frågor, som han framställde och som jag redan i mitt interpellationssvar försökt besvara. En av dessa gällde huruvida det allmänna har möjlighet att bedöma och eventuellt ingripa mot icke önskvärda dispositioner som skulle kunna föranleda sociala vådor för de anställda i företagen. Jag har sagt i mitt interpellationssvar — och jag upprepar det — att arbetsmarknadsmyndigheterna följer denna verksamhet och att i fall, där bedömningen från myndigheternas sida kanske skiljer sig från företagets, det finns möjligheter till överläggningar för att därigenom komma till ett resultat som för de anställdas vidkommande kanske är acceptabelt. Jag vill inte säga att dessa möjligheter är obegränsade, men vi har ändå på detta område kunnat föra en politik som är fullt i överensstämmelse med den aktiva arbetsmarknadspolitik vi bedriver. Därest resurserna icke skulle visa sig vara tillräckliga, har det allmänna givetvis möjligheter att förstärka dessa i framtiden.

Så allmänt hållen var herr Nilssons fråga, att man måste besvara den i allmänna ordalag.

Herr Nilsson undrar, huruvida det inte är en medveten politik t. o. m. från statsmakternas sida att söka framskapa en konjunkturdämpning för att underlätta ett inträde — tror jag hans ord föll — i EEC. Jag förstår över huvud taget inte hur han tänker i det avseendet. Vi är väl alla intresserade av att ha så fri handel som möjligt i Europa, och vi är intresserade av att ha ett långt-

Svar på interpellation i anledning av den svenska cellulosaindustriens rationaliseringsplaner

gående ekonomiskt samarbete över vida områden i samhällsekonomin. Men vi vet ju samtidigt som realister, att det sämsta tänkbara klimatet för att uppnå ett sådant samarbete skulle vara att behöva brottas med verkliga nedgångstendenser i olika näringsgrenar. Det är tvärtom i en uppåtående konjunktur som förutsättningarna och de goda betingelserna för ett internationellt samarbete är som störst, inte i det motsatta läget.

Som sagt, herr talman, jag erkänner att mitt svar till herr Nilsson måhända är litet allmänt hållet, men det beror på att hans interpellation inte har givit vare sig möjligheter eller anledning till någonting annat.

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Jag vet ju att statsrådet både är en klok människa och har lätt för att fatta i alla avseenden. Har han fått det intrycket att jag skulle ha sagt, att jag inte skulle ha läst trycket, då får jag hänvisa statsrådet att läsa protokollet. Det var snarare motsatsen jag sade.

Lika felaktigt uppfattade statsrådet mig när jag undrade, om det fanns medvetna strävanden att skapa en konjunkturdämpning för att underlätta för oss att komma in i EEC. Jag har inte anklagat regeringen; jag har bara ställt en fråga om den skandinaviska cellulosa-industrin i detta avseende. Eller kan statsrådet ge någon fattbar förklaring till det köpmotstånd som för närvarande råder på den engelska marknaden? Kan man utan vidare säga, att det är ett köpar- eller säljarintresse att köra slut på lagren, tills de är nästan helt länsade? Eller är det så — på mig verkar det i vart fall så — att man söker skapa en situation, där man å ena sidan vill pressa cellulosapriserna utan att sänka papperspriserna, och å andra sidan handlar så, att det ändå onekligen

finns någonting som ger anledning att tro, att det är en uppgjord match? Om man nu anser det klokt att sänka produktionen med 25 procent kan det ju tänkas att det ändå skulle finnas utrymme för att köra med full kapacitet och med det överskott, som därmed framskapas, senare skaffa sig nya marknader genom prisbilligare försäljning på andra marknader än de vanliga. Jag tror att det skulle bli ett bättre utnyttjande av de resurser som företagen har. Man kan vrida och vända på saken som man vill, herr statsråd, men för närvarande är situationen sådan, att de människor som arbetar inom vederbörande industrier frågar sig om dessa åtgärder egentligen är nödvändiga.

Jag ställde en enda fråga till statsrådet, nämligen om han kände till huruvida det finns någon kartell mellan den svenska, den norska och den finska cellulosaindustrin. Han svarade på två frågor som han missuppfattade och uraktlät att svara på den enda direkta fråga jag ställde. Jag vore tacksam om jag kunde få ett svar på den frågan.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Vilka motiv cellulosa-industrierna än kan ha för sin produktionspolitik, så är det väl ganska klart att de inte har något annat intresse än att hålla produktionen uppe på en så hög nivå som möjligt med hänsyn till den lönsamhet som föreligger. Det motivet måste ju vara det vägledande för industrierna, det tror jag ingen vill bestrida. Så länge de rörliga kostnaderna är täckta, finns det ingen anledning för cellulosa-industrin att begränsa produktionen. Däri ligger väl egentligen också svaret på en av de frågor, som herr Nilsson i Gävle ställde till mig.

Det är väl också självklart att cellulosa-industrin inte kan ha något intresse att framkalla en konstlad dämp-

Svar på fråga ang. tågförbindelserna inom och med Tornedalen

ning. Det behöver man inte misstänka, och jag har heller ingen anledning att tro det.

Den av herr Nilsson i Gävle sist framställda frågan angående den svenska, finska och norska cellulosaindustrien vill jag bara besvara så, att ett samråd mellan dessa industrier naturligtvis äger rum i deras eget intresse. Men hur långt detta samarbete sträcker sig är en fråga som jag tror att herr Nilsson får rikta till industrierna själva.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. tågförbindelserna inom och med Tornedalen

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**, som yttrade:

Herr talman! Herr Larsson i Hedenäset har frågat mig, om jag — i första hand medan riksdagsbehandlingen av Kungl. Maj:ts proposition om riktlinjer för utveckling av försörjningsmöjligheterna i Tornedalen pågår — är villig medverka till att någon försämring av tågförbindelserna inom och med Tornedalen ej tillåtes ske?

Herr Larsson torde avse den indragning av vissa persontåg på linjen Boden—Karungi—Haparanda, som enligt beslut av järnvägsstyrelsen skulle genomföras den 1 november 1962. Sedan beslutet överklagats har emellertid Kungl. Maj:t den 26 oktober 1962 på min föredragning anbefallt styrelsen att tills vidare, i avvaktan på Kungl. Maj:ts slutliga beslut i ärendet, bibehålla de ifrågakvarande tåglägenheterna.

Besvären är f. n. föremål för remissbehandling. Först när denna är avslutad samt ev. erforderliga kompletterande undersökningar slutförda, är jag beredd att närmare ta ställning till frågan om lämpligheten av att inskränka tåg-

trafiken i enlighet med järnvägsstyrelsens beslut. Utan att därmed ta ställning i den nu aktuella frågan vill jag emellertid understryka att avgörandet i alla frågor om kommunikationer i dessa områden — bl. a. mot bakgrunden av vad riksdagen anfört i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utveckling av försörjningsmöjligheterna i Tornedalen — måste ske under beaktande av de speciella förhållandena i dessa bygder.

Härmed anser jag mig ha besvarat den av herr Larsson ställda frågan.

Vidare anförde

Herr **LARSSON** i Hedenäset (cp):

Herr talman! Jag ber att till kommunikationsministern få framföra ett tack för svaret på min enkla fråga. I det tacket kan jag även inlägga ett tack för att ärendet om tågförbindelserna inom och med Tornedalen har handlagts så, att av järnvägsstyrelsen beslutade tågindragningar stoppats medan prövningen pågår av de besvär som Tornedalskommunernas förbund anfört i ärendet.

I slutet av sitt svar gör statsrådet ett uttalande av stort intresse, när han understryker att avgörandet i frågor som rör kommunikationerna inom och med Tornedalen måste fattas med beaktande av de speciella förhållanden som råder i dessa bygder. Jag måste slå fast att i det besvärssärende som här föreligger har den myndighet, som fattat överklagade beslutet, enligt mitt sätt att se inte i tillbörlig utsträckning beaktat de speciella omständigheter som råder i detta fall och som statsrådet säger att man bör ta hänsyn till. Jag säger detta mot bakgrunden av det faktiska förhållandet att överklagade beslutet bl. a. skulle innebära, att innebyggare längst i norr som bor intill järnvägen skulle frångas möjligheterna att per järnväg resa från och till sin centralort Haparanda på en och samma dag. Hapa-

Svar på interpellation ang. tjänstevikt för lastbil

randa, gränsstaden längst i norr, skulle, om beslutet hade genomförts, ha kommit i den situationen att man där inte hade haft någon tågägenhet söderut efter kl. 13.41 på dagen — för så vitt man inte väljer att resa på den finska sidan, i vilket fall flera resealternativ erbjuder sig.

I anslutning till det svar jag erhållit vill jag uttala förhoppningen att det slutliga beslutet i denna fråga måtte fattas under beaktande av de motiveringar som Tornedalskommunernas förbund anfört och även under beaktande av den skrivelse i frågan som länsstyrelsen i Norrbottens län ingivit till kommunikationsdepartementet.

Med uttalandet av dessa förhoppningar ber jag att ännu en gång få uttala mitt tack för det positiva svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på interpellation ang. tjänstevikt för lastbil

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**, som yttrade:

Herr talman! Med hänvisning till tre på senaste tid meddelade domar i mål om ansvar för det lastbil försetts med vissa anordningar utan att bilen inställts för ny registreringsbesiktning har herr Wahrendorff frågat mig, om jag avser att vidtaga åtgärder »så att tolkningen av tjänsteviktsbegreppet för lastbil snarast möjligt bringas i överensstämmelse med nämnda tre domar, d. v. s. så att fordonsskatt ej uttages för djurtransportbur, löstank, stenvägga eller liknande anordning, som är påmonterad bilens ordinarie karosseri».

Frågan hur tjänstevikten för person- och lastbil skall bestämmas och därmed hur fordonsskatten skall beräknas har under en följd av år varit föremål för

diskussioner och överväganden. Bl. a. har vid upprepade tillfällen väckts motioner i riksdagen i frågan. Motionerna har vid varje tillfälle avslagits av riksdagen med hänvisning till att frågan överväges av 1953 års trafikutredning.

De domstolsutslag, vartill hänvisas i interpellationen, synes i vissa avseenden inte överensstämma med den uppfattning i frågan som hävdats av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i dess egenskap av chefsmyndighet för bilinspektionen. Någon allmängiltig lösning av problemet kan emellertid inte sägas vara vunnen genom dessa domar, som behandlat endast vissa speciella fall. I den mån de kan anses vägledande på området kommer de givetvis utan någon särskild åtgärd från min sida att inverka på styrelsens bedömande i fortsättningen.

Med detta anser jag mig, herr talman, ha besvarat herr Wahrendorffs interpellation.

Vidare anförde:

Herr **WAHRENDORFF** (cp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra mitt tack för hans svar på min interpellation.

Jag hade nog väntat mig ett mer preciserat svar. De tre domar av respektive högsta domstolen och hovrätten för västra Sverige, som jag nämnt i interpellationen, går stick i stäv mot den tillämpning av tjänsteviktsbegreppet för lastbilar som hävdats av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Därmed har denna fråga kommit i ett nytt läge, vars innebörd är av stor betydelse främst för en betydande yrkesgrupp. Bland lastbilsägarna är man mycket angelägen om att få veta vad som i fortsättningen skall gälla på detta område.

Avgörandet av tillämpningen och tillämpningsföreskrifterna för lagar och förordningar ligger ytterst hos Kungl. Maj:t, oavsett om tillämpningen delegeras

Svar på interpellation ang. tjänstevikt för lastbil

rats eller ej. I detta fall är det alltså statsrådet som har det yttersta ansvaret, och jag hade därför väntat mig att han skulle söka bringa klarhet i den ovissshet som nu råder.

Sakförhållandet är detta. Fordonskatten för bilar beräknas efter tjänstevikt och stiger i takt med dennas höjning. Enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens tolkning skall t. ex. djurtransportbur, transporttank och stenvagga som monteras på lastbilsflaket vid speciella transporter inräknas i tjänstevikten. Följden blir att dessa anordningar inräknas i underlaget för skatten, även då de används endast för en del av alla de transporter som utförs med lastbilen i fråga.

I ett konkret fall, som jag kommit i direkt beröring med, uppgick skatten för en lastbil med djurtransportbur till 5 847 kronor. Till följd av denna skattebelastning upphörde ägaren med djurtransporter och avhände sig transportburen. Skatten blev då 3 319 kronor, alltså en skillnad på 2 528 kronor per år.

Jag kan ta ett annat exempel. Djurtransporterna vid Värmlands slakteriförening ägde rum under cirka två till tre dagar i veckan under åtta timmar per dag. Den bil som åkaren i fråga anskaffade var en större lastbil. Avsikten var att han under den tid som inte kunde utnyttjas för dessa transporter — det var ju den större delen av dygnet — skulle utföra virkestransporter. Bilen kom genom sin storlek upp i en hög tjänstevikt, och när dessutom djurburen kom till blev tjänstevikten 8 950 kg.

Vad betydde detta? Han körde för oss, som jag sade, två till tre dagar i veckan under sex till åtta timmar per dag och transporterade inte fullt 4 000 enheter på en dag. För att förtydliga detta kan jag upplysa att vi inom slakteriorganisationen räknar en kalv som en enhet, en ko som tre och en häst som fyra enheter. Om jag räknar med

att varje enhet i genomsnitt väger 70 kg, innebär detta att vi fick vidkännas en kostnad av 1 öre per kilo för att kompensera honom för den högre beskattningen. Detta är således innebörden av den tolkning av tjänsteviktsbegreppet som nu tillämpas.

Man kan inte gärna binda sex stycken kor lösa på ett flak, utan de måste emballeras på ett eller annat sätt. Om man i stället placerat korna i var sin bur och ställt burarna på flaket, hade man sluppit extra skatt, trots att vikten hade blivit större än för en enda bur.

Mot väg- och vattenbyggnadsstyrelsens tolkning har hävdats att dessa speciella anordningar borde betraktas som emballage och således inräknas i lasten men ej i tjänstevikten. Det har inte gått att vinna gehör för denna tanke.

I år har dock högsta domstolen och en hovrätt i sammanlagt tre utslag gått emot väg- och vattenbyggnadsstyrelsens tolkning och angivit att djurtransportbur, transporttank och stenvagga som är monterade på det ordinarie karosseriet inte skall inräknas i tjänstevikten utan betraktas som last.

Statsrådet säger att dessa domar endast gäller vissa speciella fall. Jag vill därför peka på några kriterier som är gemensamma för domarna. För det första rör det sig om speciella anordningar som fullgör emballagets funktion vid vissa slag av transporter. För det andra är anordningarna anbringade på det ordinarie karosseriet — d. v. s. på lastbilsflaket — genom bult, kättingar e. d.

Enligt min mening kan domstolsutslagen rimligen inte leda till annat än att i fall då dessa kriterier är för handen den speciella anordningen skall inräknas inte i tjänstevikten utan i lasten.

Om statsrådet har en annan mening på den punkten hoppas jag att han ger den till känna. Som jag nämnde är det av största vikt att lastbilsägarna får veta vad som gäller — i god tid innan for-

Svar på interpellation ang. tjänstevikt för lastbil

domsskatt skall erläggas nästa gång. Jag hoppas att statsrådet är villig medverka till åtgärder för en effektiv upplysning. Det bör ju inte vara så att lastbilsägarna på grund av oklar tolkning får reda på vad som gäller inför domstol, sedan de erhållit stämning för att de fattat saken fel.

I ett avseende kan den prejudicerande innebörden i domstolsutslagen diskuteras, nämligen i frågan om domstolsutslagen skall anses gälla även då bilar används året runt med sådana här anordningar. Där ger inte domarna någon fast hållpunkt, och någon klarhet lär det inte gå att få om inte lagtexten ändras eller vi får en prejudice-rande dom. Jag vill dock påpeka att den frågan inte är av så stor betydelse. Bilar som enbart används för dessa speciella transporter brukar nämligen vara utrustade med specialkarosserier och faller därigenom utom ramen för denna fråga. Det är för lastbilar med varierande slag av transporter som frågan har betydelse. I de fallen är det nämligen en fråga om anpassning efter skiftande transportbehov och om ändamålsenlighet och effektivitet. Utan tvivel har den hittillsvarande tolkningen motverkat rationella transportanordningar.

Låt mig också avslutningsvis framhålla att tillämpningen inte endast medfört en orättmätig beskattning i många fall. Den har också medfört stämning och dryga böter på grund av att tolkningen av bestämmelserna inte hållit inför högsta instans. Vidare medför den hittillsvarande tolkningen inte blott en minskning av maximilasten när den speciella anordningen används, vilket ju i och för sig är riktigt. Den tillåtna maximilasten minskas också när bilen används utan anordning och då med anordningens vikt. Enda sättet att undvika en sådan konsekvens är att ha dubbla besiktningsinstrument, vilket emellertid närmast talar för att den hittillsvarande tolkningen är oriktig.

Det är inte att undra på att de berörda lastbilsägarna nu vill ha klara besked om vad som skall gälla i fortsättningen. För min del tycker jag det är ett högst rimligt krav. Jag hoppas att tillämpningsanvisningar skall utfärdas som inte bara är klara utan också innebär ett avskaffande av den nuvarande tillämpningen, som inte är rimlig.

Med detta, herr statsråd, ber jag att än en gång få tacka för svaret.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Herr Wahrendorff var litet överraskad över att jag inte gav mer bestämda besked. Jag vill därför på nytt påminna honom om att de domar det här är fråga om rör speciella fall, och de är till antalet i hög grad begränsade. Av de tre domstolsutslagen kan några allmängiltiga slutsatser inte dragas, utan man får lov att pröva frågan ytterligare.

Jag sade emellertid i mitt interpellationssvar — och det tycker jag herr Wahrendorff skall lägga på minnet — att i den mån man inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen betraktar dessa domar såsom utslagsgivande kommer de att påverka tillämpningen och bedömningen i fortsättningen. Jag är förvissad om att man i så fall också från styrelsens sida kommer att, i cirkulär eller på annat sätt, ge till känna den uppfattning som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen vid närmare bedömning av dessa domar kan komma fram till. Men innan dessa tre domar förklaras för helt allmängiltiga krävs det alltså att frågan prövas ytterligare.

Herr **WAHRENDORFF** (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för detta senaste besked — det var ju mycket positivt. Det säger t. ex. en hel del av betydelse för flera inom den förening, där jag arbetar »i det civila». Ungefär hälften har näm-

Svar på fråga ang. åtgärder mot thinnermissbruk bland ungdom

ligen, efter ingripande av statspolisen, befunnits skyldiga att betala den högre skatten. Men enligt statsrådets besked nyss skulle det alltså kunna tänkas att dessa, om de före den 1 januari företar ombesiktning av bilen och kommer ned i en lägre tjänstevikt, skulle klara sig i fortsättningen, med hänsyn tagen till högsta domstolens utslag.

Jag tackar herr statsrådet för det svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på fråga ang. åtgärder mot thinnermissbruk bland ungdom

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Palm har frågat socialministern vilka åtgärder som vidtagits från myndigheternas sida i syfte att komma till rätta med thinnermissbruk bland ungdom och vilka vårdformer som står till buds för ungdomar, som på grund av thinnersniffning blivit föremål för myndigheternas åtgärder.

Frågan har överlämnats till mig för besvarande, och jag får med anledning härav anföra följande.

Sedan det uppmärksammats att ungdomar i oroväckande utsträckning börjat använda thinner i berusningssyfte vände sig 1956 skolöverstyrelsen till skolorna och medicinalstyrelsen till branschorganisationer inom handel och hantverk med förslag till åtgärder för att försvåra åtkomsten av thinner för minderåriga. Det visade sig emellertid efter hand, att missbruket inte kunde stävjas på denna väg. På grund härav infördes genom kungörelse den 25 november 1960 förbud mot försäljning av thinner till den, som inte fyllt 18 år, och skyldighet att förse kärll vari thinner utlämnas med varningspåskriften

»Farligt att förtära eller inandas. Förvaras oåtkomligt för barn.»

Att döma av uppgifter som inhämtats vid en summarisk rundfråga hos polisen och barnavårdsnämnderna i Stockholm, Göteborg och Malmö vill det synas som om missbruket av thinner nu är på tillbakagång. Försäljningsförbudet tycks sålunda ha gjort effekt. Med hänsyn till den omfattande legala användningen av thinner förefaller det inte lämpligt att gå längre i fråga om restriktioner.

De vårdmöjligheter som står till buds för barn och ungdom, som missbrukat thinner, utgöres vid akuta förgiftningsfall av de medicinska och psykiatriska barnavdelningarna vid våra sjukhus. För övriga fall kan, i den mån övervakning och andra hjälpåtgärder från barnavårdsnämndernas sida inte är tillfyllest, vård beredas vid vissa ungdomsvårdsskolor, där särskilda sjuk- och behandlingsavdelningar inrättats. Allteftersom behandlingshem inom organisationen för psykisk barn- och ungdomsvård och mentalsjukhus för barn kommer till stånd förbättras våra möjligheter att ge ifrågavarande klientel adekvat vård.

Vidare anförde:

Herr PALM (h):

Herr talman! Jag skall be att få tacka statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för svaret på min fråga. Enligt detta svar skulle allt i stort sett vara gott och väl. Thinnermissbruket har såvitt man kan bedöma nedgått, och vidare sägs att vårdmöjligheter finnes.

Min fråga är emellertid närmast motiverad av ett aktuellt fall, som visar att det inte är så välbeställt med dessa möjligheter, som svaret ger intryck av. Jag skall tillåta mig att i korthet redogöra för bakgrunden till det fall, som har föranlett min fråga.

Det avser en 19-årig thinnermissbrukare som upprepade gånger blivit före-

Svar på fråga ang. åtgärder mot thinnermissbruk bland ungdom

mål för polisingripande. Vederbörande har vid de undersökningar som företagits betecknats som mer än normalbegåvad, icke kriminell med undantag för de fall då han i berusat tillstånd begått mer eller mindre sinnesförvirrade handlingar. Som exempel på vad han tagit sig för under påverkan av thinnerrus kan nämnas, att han brutit sig in i en hangar och startat ett flygplan, att han tagit sig in i polisens garage för att söka efter en moped, som han trodde tagits i förvar där etc. Det är sådana saker, som resulterat i inte direkt »brottsliga» men dock olagliga handlingar som medfört fara för honom själv och hans omgivning.

Han måste således omhändertagas — men av vem? Vilken myndighet skulle ingripa? De barnavårdande och de nykterhetsvårdande myndigheterna har inte kunnat komma överens om vem som skall ta hand om detta fall. De nykterhetsvårdande myndigheterna ansågs ligga närmast till hands eftersom det gällde medicinsk vård och avvänjning.

När det gällde att placera vederbörande övervägdes exempelvis alkoholistanstalten Gudhem. Denna anstalts klientel utgöres till stor del av äldre, kriminella element, och miljön ansågs därför som olämplig i detta fall. Vidare uppstod osäkerhet om de nykterhetsvårdande organen skulle kunna ta hand om fallet. I nykterhetslagstiftningen talas det om alkoholhaltiga drycker men ingenting sägs om alkoholhaltiga ångor. Denna ovisshet om kompetensen har föranlett diskussion mellan myndigheterna. Under denna tid har ynglingen placerats på mentalsjukhus i Lund trots att läkare förklarat att han inte är i behov av sinnessjukvård utan av en medicinsk avvänjningsprocedur.

Jag förstår socialstyrelsen som i ett fall som detta anser att nykterhetsvården inte borde placera vederbörande på alkoholistanstalt. Man har hänvisat till ungdomsvårdsskola, nämligen Långanäs. Inrikesministern säger i sitt svar

att vård kan beredas vid vissa ungdomsvårdsskolor. Det var uppenbarligen socialstyrelsens uppfattning att vård kunde ges på Långanäs, där de resurser som behövs skulle finnas. Detta gäller dock endast på papperet. Från skolan har tillkännagivits att den saknar de resurser, som borde finnas för den vård, som krävs för att vederbörande skulle kunna ges erforderlig vård.

I detta skede av fallet togs saken upp i pressen. I artiklar påvisades den för ynglingen mycket otillfredsställande miljön på mentalsjukhuset. Resultatet av den uppmärksamhet som väcktes blev att ynglingen flyttades till Norda upptagningshem, där dock inga möjligheter fanns för den vård som behövdes i detta fall.

Nu i dagarna har ynglingens vårdfråga äntligen lösts genom privat initiativ. Han har omhändertagits för vård under sådana former, som är lämpliga, nämligen vid medicinsk avdelning på sjukhus — i Danmark.

Detta fall ger en blyxtbelysning av att vårdfrågan är otillfredsställande löst i detta liksom i många andra fall. Därför ser jag svaret närmast som ett löfte om att bristerna skall avhjälpas snarast möjligt och att detta skall leda till klarhet i fråga om lagtolkningen, så att inte enskilda vårdfall blir föremål för dragkamp mellan olika vårdmöjligheter eller att i andra fall vårdbehövande blir utan lämplig vård av den orsaken att myndigheterna inte kan enas om vem som är behörig att åtaga sig vårdfallet i fråga.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! I och för sig är ju detta ett intressant problem. Såvitt mig är bekant finns det endast detta fall i Malmö. Därför är det inte så märkligt om myndigheterna ställt sig litet tveksamma om tillvägagångssättet för behandlingen. Ytterst åvilar det emellertid barnavårds-

Svar på fråga ang. ersättning av statsmedel för skada som tillfogas enskild vid biträde åt polisen

nämnderna att ta hand om fall av denna art eftersom dessa enligt barnavårdslagen har skyldighet att söka åstadkomma en placering av vederbörande. Det riktigaste hade då varit att som socialvårdsstyrelsen tydligen har föreslagit placera den här berörda ynglingen på ungdomsvårdsskola. Å andra sidan var det ju här fråga om en förgiftning, som kommer nära de fall som berörts i vår nykterhetslagstiftning. Det talas i denna lagstiftning också om andra ämnen för berusning än alkohol. Då kommer man in på frågan om avgiftning av vederbörande. Sådan kan ske på en medicinsk klinik, och det är tydligen till en sådan som ynglingen nu har kommit. Det är bara att beklaga att man inte har kunnat ordna det inom vårt eget land.

När vi talar om behandlingsmöjligheterna inom barnpsykiatrien och de resurser som där står till förfogande, så gör vi det genom att uttala att det måste ske ett samarbete mellan de medicinska klinikerna och de psykiatriska barnavdelningarna vid våra sjukhus, men vi säger också att allteftersom det inrättas behandlingshem inom organisationen för psykisk barna- och ungdomsvård och mentalsjukhus för barn — riksdagen har nu beslutat om anläggning av ett sådant i Uppsala och ett i Lund — så kommer vi att få förbättrade resurser att behandla inte bara mentalt skadade i den bemärkelse vi i allmänhet inlägger i ordet utan också den som lider av en, om jag så får uttrycka det, psykisk rubbning som leder fram till berusning med användande av thinner eller på annat sätt.

Jag erkänner det beklagliga i att man här inte omedelbart har kunnat hitta rätt vårdmöjlighet, men det är kanske i och för sig inte så märkligt eftersom vi inte stöter på så många sådana fall inom detta område.

Herr PALM (h):

Herr talman! Inrikesministern upplyser om att detta är det enda fallet i sitt slag. Det är möjligt att det är så, men jag vill understryka att det finns — det har de nykterhetsvårdande organen och även barnavårdsmyndigheterna klart för sig — ett dolt missbruk. Man kan inte få statistik som klargör vilken omfattning thinnermissbruket har fått.

Även om det påtalade fallet skulle vara ett enstaka fall har inrikesministern i sitt svar sagt att det finns vårdmöjligheter. Jag har ansett att man dock borde påvisa att dessa i vissa avseenden är vårdmöjligheter som existerar endast på papperet. I det nämnda fallet skulle vårdmöjligheterna enligt socialstyrelsens mening ha funnits på Långanäs, men när det så dyker upp ett fall finns i realiteten inte dessa möjligheter. Det är väsentligt att detta blir belyst så att om det kommer flera likartade fall — vilket inte är osannolikt — skall dessa, även om de är få, inte behöva bli föremål för dragkamp mellan myndigheterna och vara hänvisade till privata initiativ för att få den vård som är nödvändig för att vederbörande skall tillfriskna.

Jag skall avsluta mitt anförande med ytterligare en förhoppning att den diskussion som här har förts skall kunna leda till att eventuella brister snarast skall avhjälpas.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7**Svar på fråga ang. ersättning av statsmedel för skada som tillfogas enskild vid biträde åt polisen**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Wiklund i Stock-

Svar på fråga ang. ersättning av statsmedel för skada som tillfogas enskild vid biträde åt polisen

holm har frågat mig om jag är villig att medverka till sådan ändring av 1948 års förordning om ersättning och belöning av statsmedel vid biträde åt ordningsmakten, att ersättning kan utgå även för skada, som tillfogas enskild vid biträde åt polisen för räddning av människoliv eller åtgärder i övrigt med anledning av olycksfall.

Den i frågan omnämnda förordningen syftar till att öka allmänhetens villighet att biträda polisen vid ingripande mot person, som stört den allmänna ordningen eller begått eller misstänks för brott eller kan antagas vara farlig för allmän säkerhet. I de fall, som herr Wiklund avser, då polisen handlar i rent humanitärt syfte, föreligger i allmänhet inte någon obenägenhet hos allmänheten att medverka. I och för sig synes billighetsskäl tala för att man kan utge ersättning av statsmedel även i dessa fall. Det framstår emellertid då väl så befogat att ersättning kan utgå också i sådana fall, då någon spontant — utan samband med polisens verksamhet — ingriper för att rädda människoliv eller eljest hjälpa skadade. Frågan om införande av en dylik ersättningsrätt får därför en helt annan räckvidd än den av herr Wiklund åsyftade. Tills vidare synes man få låta sig nöja med de möjligheter till ersättning i här avsedda fall, som vårt allmänna försäkringskydd erbjuder. Därutöver kan också i speciellt behjärtansvärda fall ersättning utgå efter särskilt beslut av statsmakterna.

Vidare anförde

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! För svaret på min enkla fråga ber jag att få tacka herr inrikesministern.

En av metoderna för att skapa bättre förhållanden mellan polisen och allmänheten är onekligen att möjliggöra att i konkret form visa dem som hjäl-

per polisen sin uppskattning. Jag vill gärna tillägga, att det finns många ännu verksammare sätt att främja vad man kunde kalla god PR för polisen än ersättningar och belöningar.

Ett minimum i fråga om konkret uppskattning från samhällets sida är väl att om den som gör en insats till hjälp åt polis vid tjänsteövning får exempelvis sina kläder skadade rimlig ersättning utgår och detta utan några mer invecklade formaliteter. Då det gäller bistånd åt polisen för att gripa för brott misstänkta personer eller lagöverträdare eller någon samhällsfarlig person eller för att upprätthålla allmän ordning, är ersättningsfrågan, som inrikesministern här har sagt, redan reglerad. Enligt 1948 års förordning kan inte bara ersättning för skada utgå utan även belöning lämnas under vissa i förordningen angivna förutsättningar. Men, herr talman, om saken gäller att bistå polisen vid omhändertagandet av skadad person eller t. ex. en drunknande och hjälparen får sina kläder skadade, finns inte denna möjlighet att få ersättning annat än undantagsvis genom särskilt beslut av statsmakterna. En bilskadad person, som i samband med ett omhändertagande vållar skada på räddarens kläder, torde kunna få ersättning för dessa skador av det försäkringsbolag, som försäkrat bilen, särskilt om den skadade är bilägaren. Men det fall, som bildar bakgrunden till min fråga, gällde en drunknande.

I Danmark lär det finnas en allmän plikt enligt lag innebärande skyldighet för varje medborgare, som befinner sig i närheten av en olyckshändelse av något slag, att ingripa för att bringa skadad all möjlig hjälp. Finns en sådan plikt, skulle man möjligen kunna förstå, om ersättning för uppkomna skador vid större eller mindre räddningsaktioner inte utgår. I vårt land finns inte denna plikt. Där lämnas bistånd mera frivilligt i dessa fall, och då är

Svar på interpellation ang. vissa åtgärder beträffande åldringsvården

det väl rimligt att åtminstone *ersättning* för skador, som kan tillfogas räddaren, utgår och detta alldeles oavsett om polisen formligen påkallat hjälpen eller inte men dock inkopplats på saken. Detta att polisen inte med nödvändighet behöver ha formligen begärt hjälp för att ersättning för skador skall kunna utgå men dock får hjälp borde enligt min mening gälla även om det är fråga om enskilds medverkan för att gripa en brottsling eller farlig person eller för att upprätthålla allmän ordning enligt nu gällande förordning. Det finns ganska gott om exempel på värdefulla insatser med god effekt utan att polisen kommit in i bilden förrän på ett ganska sent stadium.

Jag vill betona, att jag hela tiden här avser ersättning för skador — inte belöning för gjorda hjälpinsatser. I det konkreta fall jag tänker på gällde det inte heller belöning utan bara rimlig ersättning för rengöring av en nedsmutsad kostym.

Jag har vidare, herr talman, inte alls velat gå in på frågan om ersättning för skador, då hjälp lämnas skadad person eller liv räddas utan att polisen över huvud taget medverkar därtill.

För min del tror jag att relativt generösa regler med större tillämpningsområde än de nuvarande skulle kunna skapa större beredvillighet från allmänhetens sida att hjälpa polisen både vid misstänkta lagöverträdarens och allmänfarliga människors gripande och vid ordningens upprätthållande liksom vid inträffade olyckor. Kunde nu gällande regler även medge möjlighet att vid olyckor lämna rimlig belöning vid ådagalagd särskild rådighet, skulle samhället säkerligen än starkare kunna stimulera till frivilliga insatser till polisens hjälp. När inrikesministern säger, att allmänheten vid olycksfall är mera benägen att hjälpa till än när det gäller att gripa brottslingar vill jag säga, att det tyvärr är så, att en hel del exempel visar, att motsatsen tycks vara

fallet. Det finns sålunda gott om exempel, där det inträffat en bilolycka men andra bilister, som finns i närheten, inte visar något större intresse för att hjälpa till vid räddningsarbetet och med att bringa de skadade under vård. Vid nu rådande brist på polispersonal vore det väl så mycket mera påkallat, att man ger ersättning och i vissa fall även belöning, då det alltid måste innebära ökade förluster för samhället och enskilda, om uppenbart nödvändiga polisingripanden fördröjs. En utökning av polispersonalen, som är angelägen även ur andra synpunkter, torde inte kunna ske annat än på litet längre sikt.

Man kan väl säga att med den polisbrist, som nu råder, allmänhetens insatser är särskilt värdefulla och borde därför påtagligt uppskattas inte bara undantagsvis utan mera såsom regel.

Skulle då inte trots allt inrikesministern, som ju i svaret talar om bilighetsskäl för ersättning, vara villig att medverka till en ändring av 1948 års kungörelse, så att den ger större stimulanseffekt än nu är fallet, och detta inte bara vid brott eller ordningsstörande eller samhällsfarligt beteende från någons sida utan även då olycksfall inträffar?

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Svar på interpellation ang. vissa åtgärder beträffande åldringsvården

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Heckscher har frågat om jag är beredd att nu tillsätta en särskild åldringsvårdsutredning och om jag vill medverka till att vissa åtgärder, som beröres i interpellationen, genomföres utan att denna utredning avvaktas.

De frågor som interpellanten berört

Svar på interpellation ang. vissa åtgärder beträffande åldringsvården

spänner över vida och väsentliga områden av samhällsverksamheten — beskattningen, pensioneringen, bostadspolitiken, den öppna åldringsvården, forskningen. Herr Heckscher har behandlat dessa frågor med den varsamhet, som är befogad i en kortfattad översikt av problemen, och avstått från att i detta sammanhang framföra bestämda meningar eller förslag om hur olika delproblem bör lösas. I fråga om metoden för att utreda frågorna och nå fram till förslag har han ifrågasatt, om inte åldringsvården borde brytas ut från socialpolitiska kommitténs uppdrag och anförtros en särskild utredning.

Enligt vad jag erfarit har socialpolitiska kommitténs arbete sedan ett år i hög grad koncentrerats kring åldringsvården. Detta har skett på grundval av den riksdagsskrivelse i ämnet, som överlämnats till kommittén, och till följd av kommitténs egen bedömning att åldringsvården intar en central ställning och förtjänar högsta prioritet i det socialpolitiska reformarbetet.

Kommittén har i år gjort en mycket omfattande undersökning i samtliga kommuner och landsting rörande anordningar för öppen och sluten åldringsvård. Undersökningen omfattar alla slag av social och medicinsk omvårdnad samt service, bostäder, sysselsättning, fritidsanordningar o. s. v. Vårdanstalter och sjukhus har inventerats med avseende på åldringar och övriga patienter. Kommunerna och landstingen har samtidigt uppmanats att lämna kommentarer och synpunkter på åldringsvårdens läge och behov. Det mycket stora material som insamlats är nu på väg att sammanställas och analyseras.

Sedan denna kartläggning av åldringarnas förhållanden och åldringsvårdens läge genomförts i en nära framtid, är kommittén inriktad på att så snabbt som möjligt dra slutsatser

och framlägga förslag. Allteftersom utredningsmaterialet vuxit fram har kommittén haft diskussion om tänkbara preliminära ståndpunkter. Det är av vikt i den pågående diskussionen om kommunindelningen och om utbyggnaden på olika vårdområden, att åldringsvårdens läge och åldringarnas vårdbehov beaktas. Socialpolitiska kommittén söker bevaka att så sker.

Kommitténs arbete med vårdfrågorna avser på en gång förhållandena för åldringarna och andra grupper som behöver vård utöver akutsjukvård. Det är väsentligt att man bedömer behoven av öppen vård och institutionsvård för olika kategorier vårdbehövande i ett sammanhang. Detta underlättar en rationell organisation och bästa möjliga utnyttjande av resurser i personal och anläggningar. Det är mig bekant att överväganden pågår om en samordnad vårdlagstiftning till stöd för planeringen.

Svaret på herr Heckschers frågor blir, att jag anser att utredningsarbetet på åldringsvårdens område f. n. bedrivs i lämpliga former och med den snabbhet som är påkallad och möjlig.

Herr Heckscher har i interpellationen berört vissa frågor om de affärsdrivande statliga verkens taxesättning. Sådana frågor har vid olika tillfällen behandlats av chefen för kommunikationsdepartementet. För egen del vill jag inte underlåta att ge uttryck för den principiella uppfattningen, att vi även framgent bör syfta till att pensionssystemet och socialförsäkringen i övrigt skall bereda åldringar och handikappade en tillfredsställande ekonomisk grund för ett fritt konsumtionsval. Rabatter och prisnedsättningar kan vara företagsekonomiskt motiverade och har i viss utsträckning genomförts. Vi bör se till att åldringar, sjuka och handikappade i övrigt har råd att på marknaden normala villkor liksom andra medborgare skaffa sig den service de behöver.

Svar på interpellation ang. vissa åtgärder beträffande åldringsvården

I interpellationen har berörts en fråga, som inte direkt omfattas av det pågående utredningsarbetet. Den gäller folkpensionärernas behållning av de inkomster vid sidan om pensionen, som de kan bereda sig genom arbete. Herr Heckscher påpekar, att olika vägar kan beträdas för att lösa denna fråga, och säger sig för egen del tro att den lämpligaste vägen går över skattesystemet. En annan möjlighet är som bekant att justera de avdragsregler, som gäller i fråga om de kommunala bostadstillägen till folkpensionärer. Jag har för avsikt att föreslå regeringen, att vissa jämkningar av dessa regler tas upp vid nästa års riksdag.

Vidare anförde:

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Enligt god sedvänja skall jag be att få tacka statsrådet och chefen för socialdepartementet för svaret på denna interpellation.

Interpellationen väcktes vid höstriksdagens första plenum och den besvaras vid det näst sista eller i varje fall alldeles i slutet av sessionen. Jag vill inte lasta statsrådet för det dröjsmålet. Han har med ett TV-val i benen tillträtt en ny befattning, och jag förstår att det har tagit honom rätt mycken tid att ta upp de svåra frågor, som vi här diskuterar, också om han har haft hjälp att tillgå på nära håll i departementet.

Svaret är på sitt sätt också mycket upplysande. Det visar hur långt regeringens intresse för de gamla och för åldringsvården egentligen sträcker sig. Statsrådet hänvisar bara — med ett enda undantag, som jag skall komma till sedan — till socialpolitiska kommittén. Med förlov sagt förefaller det mig närmast vara ett sätt att skaffa sig alibi i detta ärende. Statsrådet vill ha en ursäkt för att han inte gör mera åt frågan än vad som sker.

Statsrådet uttalar i interpellationssvaret, att utredningsarbetet på åldrings-

vårdens område för närvarande bedrivs i lämpliga former och med den snabbhet, som är påkallad och möjlig. Man bör då erinra sig, att socialpolitiska kommittén tillsattes den 9 maj 1958 och att det sedan den tidpunkten har förflutit 4 år, 7 månader och 2 dagar, om man skall vara riktigt noggrann, och att alltså snabbheten hittills inte varit på något sätt överväldigande.

Det framgår för övrigt också av direktiven för kommitténs verksamhet, att man inte kan räkna med någon snabbhet i handläggningen av en fråga av denna typ. Det står på ett ställe i direktiven: »Den socialpolitiska kommitténs uppdrag bör avse uppgifter av allmän karaktär. Det bör t. ex. inte komma i fråga att inom ramen för en sådan översyn gå in på riktlinjerna för den vård som bedrivs inom olika anstaltsområden eller annat än principiellt ta ställning till olika serviceformer som nyligen prövats eller nu prövas i annan ordning. I den mån det visar sig, att nya utredningar är påkallade då det gäller utformningen av olika former av vård eller service, bör sådana komma till stånd i sedvanlig ordning med begränsade uppdrag och få vederbörlig experthjälp.» På ett annat ställe står det: »De utredningsuppgifter som berörts har i första hand avsett en kartläggning av den nuvarande socialpolitiken och en diskussion från mera allmänna utgångspunkter av socialpolitikens lämpliga utformning.»

Men direktiven är faktiskt belysande också i ett annat hänseende. När det gäller vårdproblemen räknas nämligen i dessa direktiv de olika vårdområden upp, som här kommer i fråga. Där sägs: »Till området för personlig omvårdnad kan hänföras först och främst hälso- och sjukvård, vård av psykiskt eller fysiskt handikappade inberäknat arbetsvård, vidare tandvård, nykterhetsvård, åldringsvård, barnavård och ungdomsvård. Till samma område finns det goda skäl att hänföra också olika slag av ser-

Svar på interpellation ang. vissa åtgärder beträffande åldringsvården

vice och rådgivning, såsom hemhjälp, bostadsanskaffning, arbetsförmedling, familjerådgivning.»

Det är onekligen ett ganska vidsträckt område som denna kommitté har att syssla med, och det är svårt att förstå hur statsrådet tänker sig att kommittén skall hinna med att på det speciella område som det här är fråga om verkligen göra det förarbete som behövs för att man skall komma fram till konkreta praktiska lösningar. Det är karakteristiskt att den omfattande undersökning om åldersvården, som statsrådet åberopar i sitt interpellationssvar och som, såvitt jag kan förstå, har ägt rum genom frågor till kommunerna, började i april i år — fyra år efter det kommittén hade tillsatts.

Dessutom får jag kanske säga — jag hoppas att inte någon tar det illa upp — att tekniken att använda statssekreterare som ordförande i viktiga kommittéer knappast bidrar till snabbhet i ärendenas handläggning. Befattningen som statssekreterare är också den en viktig och arbetskrävande sysselsättning, och det är endast naturligt om statssekreterarens ordinarie uppgifter lägger hinder i vägen för honom att så energiskt, som han kanske eljest skulle önska, inrikta sig just på detta kommittéarbete.

Vi här i riksdagen är givetvis synnerligen vana vid att olika förslag avvisas under hänvisning till att saken befinner sig under utredning. Men det är inte alltid den ursäkten få gälla. När t. ex. herr statsrådet och chefen för finansdepartementet önskar en omläggning av skatten, vilket han gjorde förra hösten, känner han sig inte på något som helst sätt bunden av att saken befinner sig under utredning och i detta fall kunde ha ett visst samband med allmänna skatteberedningens övervägande i stort. Man får snarast intrycket att det finns olika sorters kommittéer. Det finns kommittéer, där man vill driva fram ett resultat, som t. ex. i den för-

svarskommitté som nu håller på att avsluta sitt arbete. Det finns kommittéer, vilka man använder som ursäkt för att ingenting göra. Det mest kända exemplet på det är ju författningsutredningen. Till denna senare kategori får vi nu tydligen också hänföra socialpolitikskommittén. Regeringen är inte intresserad av att göra något åt frågan om åldringsvården, och då är socialpolitiska kommitténs existens en ursäkt för denna överksamhet.

Därefter tillåter jag mig, herr talman, att gå över till själva sakproblemet. Det är här fråga om en annan typ av socialpolitik än den som man på socialdemokratiskt håll i allmänhet är intresserad av att diskutera. Statsrådet har i sitt interpellationssvar en artig ironisk vändning om den »varsamhet» som jag har begagnat i min interpellation, där jag inte framfört några bestämda meningar eller förslag om hur olika delproblem bör lösas. Jag kan utan minsta svårighet återgälda herr statsrådets artighet. Hans svar är utomordentligt varsamt i den meningen att han inte ingår på några förslag om hur olika problem skall lösas. Man kanske rentav kan säga, att statsrådet är så varsam att han nästan inte säger någonting i sitt interpellationssvar. Jag kanske får tillägga, att den som ställer en fråga möjligen ändå har större anledning att i detta hänseende vara varsam än den som har att besvara frågan. Det ligger kanske något närmare till hands att i detalj gå in på sakfrågorna i svaret än att göra det i den ursprungliga frågan.

Här rör det sig onekligen om en mängd konkreta praktiska problem. Det mest talande exemplet på detta är vad som händer en gammal människa som råkar ut för ett olycksfall, exempelvis bryter lärbenshalsen. Här har vi frågan om hemsjukvården. 1957 förklarade dåvarande departementschefen i prop. 38 sid. 59, att han inte för sin del ville tillstyrka något statligt stöd till hemsjukvården. Någon motivering anförde

Svar på interpellation ang. vissa åtgärder beträffande åldringsvården

han inte. Det vore intressant att veta om departementschefen tycker att man eventuellt skulle kunna ompröva denna för fem år sedan intagna ståndpunkt.

När det gäller ålderdomshemmen står det i samma proposition på sid. 63, att det är »en hård verklighet» som bestämmer arbetsförhållandena på ålderdomshemmen. Denna hårda verklighet har mig veterligt inte förändrats särskilt mycket sedan dess. Nyligen gjordes en undersökning i Göteborgs och Bohus län angående svårplacerade vårdbehövande. Det är en utredning som i detta sammanhang är ganska intressant. Där står bl. a. följande: »Inom Göteborgsräjongen har 13 ålderdomshem besökts, där det vårdades sammanlagt 352 personer. Av dessa borde inte mindre än 163 personer vårdas på annat sätt än på ålderdomshem. 97 personer på sjukhem för långtidssjuka, 10 på ålderdomshem för alkoholister, 27 på mentalsjukhem, 20 på mentalsjukhus och 9 på sinnesslöanstalt. Flera av dessa hade under en avsevärd tid vistats på ålderdomshem.

Inom södra länsdelen, i vilken även Göteborgsräjongen ingår, har motsvarande undersökning gjorts. Denna undersökning omfattar 755 fall. Av dessa bör vårdas å ålderdomshem 459 fall, å mentalsjukhem 55 fall, å mentalsjukhus 51 fall, å sjukhem för långtidssjuka 143 fall, å sinnesslöanstalt 36 fall och å ålderdomshem för alkoholskadade 11 fall.»

I en kommentar i denna utredning, som avser förhållandena på ålderdomshemmen, heter det: »Vidare framgår det ofta, att läkare icke regelmässigt besöker ålderdomshemmen utan endast kommer på kallelse vid akuta sjukdomsfall. Så var förhållandet på 16 av de 36 ålderdomshemmen i södra länsdelen. På 15 ålderdomshem förekom icke läkarrond. I 20 fall förekom dock avtal med läkare om regelbundna besök. Ett ytterligare problem utgör det faktum, att tillfredsställande nattjour sak-

nas. Endast 11 hem hade särskilt avdelat nattpersonal.»

Detta är väl ändå, om förhållandena i Göteborgs och Bohus län är på minsta sätt representativa, så pass allvarligt att man måste säga att detta är ett brådskande problem, ett problem som vi inte bör vänta på skall komma i tur bland det otal ärenden som socialpolitiska kommittén har att behandla.

Men, herr talman, de flesta gamla vill naturligtvis hellre bo kvar hemma än vistas på ålderdomshem eller liknande institutioner. Jag har på sista tiden fått en hel del brev från gamla i denna fråga. Man kanske kan sammanfatta den vanliga uppfattningen i en formulering som används i ett av dessa brev: »Min önskan är att få bo kvar i mitt lilla hem så länge jag kan.» Men denna önskan är under nuvarande förhållanden inte så lätt att uppfylla. En annan skriver: »Vi vändas för ensamheten, för känslan av kraftlöshet att ej kunna utföra våra dagliga nödvändiga sysslor. Jag är så gränslöst ensam och känner mig så isolerad.»

Vad det här gäller är att hjälpa de gamla som vistas i sina hem, ge dem ökade möjligheter till den mänskliga kontakt som hjälpen i många fall för med sig. Det är därför viktigt att man löser detta problem både för dem som till följd av någon icke alltför allvarlig sjukdom behöver en smula vård och dem som helt enkelt behöver hjälp med att klara de dagliga sysslorna, vilka är betydligt flera.

Då säger man att detta visserligen är riktigt, men att det föreligger personalbrist på alla områden och att vi inte kan räkna med att det skall vara lättare att få personal här än det är på andra håll.

Visst är personalbristen ett faktum, och visst är personalbristen ett mycket besvärande problem i detta sammanhang. Men här är det fråga om ett område där man sannolikt med någon ansträngning skulle kunna engagera män-

Svar på interpellation ang. vissa åtgärder beträffande åldringsvården

niskor i arbetet som eljest inte kan förväntas ägna sig åt yrkesarbete i vanlig mening. Det kan vara gifta kvinnor som några timmar i veckan skulle hjälpa några gamla människor i närheten av sin egen bostad, och det kan t. o. m. vara gamla människor som skulle hjälpa varandra. Jag skall återigen be att få citera ett brev, som i detta sammanhang är belysande. Brevskrivaren talar om hur intresserad hon varit av att få arbete och hur svårt det varit: »Slutligen lyckades jag själv få kontakt med en blind fru här i närheten, som är ensam hela dagarna och dit jag går nu 2 å 3 ggr i veckan och läser högt eller pratar helt enkelt, och jag tror att det är till glädje för oss båda.» Kanske skulle man med någon ansträngning kunna finna vägar att underlätta åtgärder av denna typ också i de fall då det inte finns någon som direkt går och letar efter en sådan sysselsättning.

I detta sammanhang skall jag be att få ta upp två frågor.

I pensionärshuset vore det utomordentligt värdefullt om man kunde ha en hemsyster boende. Det borde alltså i pensionärshuset finnas en särskild lägenhet för en hemsyster, och den lägenheten borde vara så stor att den kunde användas som familjebostad. Man borde också kunna tänka sig att de gynnsammare belåningsreglerna skulle kunna tillämpas även i fråga om den lägenheten.

En annan sak som är utomordentligt viktig för de gamla är tillgången till sjukgymnaster. Vi fick höra häromdagen i en debatt i denna kammare, att man hade givit sjuksköterskor som ville ta anställning under sommarmånaderna möjlighet att behålla lönen oavkortad trots att de också hade pension. Det finns även pensionerade sjukgymnaster, och de skulle kanske vara speciellt lämpade att ta hand om gamla. Skulle man inte möjligen kunna tänka sig att statsrådet eller någon av hans kolleger ville medverka till att den regel som

införts i fråga om sjuksköterskorna skulle kunna få tillämpas även för sjukgymnasternas del?

När det gäller bostadsfrågan skall jag återigen be att få citera några ord ur ett brev: »Även vore det önskvärt om flera pensionärsbostäder upplåtes i vanliga bostadshus. Det vore säkerligen nyttigt för oss gamla att få bo bland yngre människor. Då kanske den gamla, pigga och rörliga mormor eller farmor, som lever långt ifrån de sina, kunde få vara till litet nytta, t. ex. med barnpassning. Nu samlas ofta de gamla i en klunga där den enas elände många gånger smittar den andra.» Men det är inte heller något problem som är omöjligt att lösa.

I fråga om belåningsvärdet för pensionärsbostäder gäller att detta ökas med 400 kronor per lägenhet i hus där mer än hälften av den sammanlagda ytan upptas av pensionärsbostäder. Varför skall man ha den begränsningen? Varför skall man inte kunna gå längre ned och möjliggöra en liknande höjning av belåningsvärdet åtminstone om en tredjedel av bostäderna är pensionärsbostäder? I sådana hyreshus som min korrespondent talade om kan man med nuvarande bestämmelser praktiskt taget aldrig utnyttja det högre belåningsvärdet.

Frågan om pensionärernas arbete har berörts tidigare i dag i en föregående interpellationsdebatt, och jag vill gärna återigen understryka att just *arbetet* för många gamla är den bästa formen av terapi. De kan arbeta och vill också arbeta, men de gör det inte, därför att de har den gammalmodiga föreställningen att det bör löna sig att arbeta. Statsrådet säger att detta problem skall lösas på en annan väg än den vi har förordat. Jag vill uttala min glädje över att regeringen verkligen har övervägt denna sak och tänker framlägga förslag om förbättring.

Problemet är som bekant tvåfaldigt. När pensionären skaffar sig sidoinkomst reduceras å ena sidan det kom-

Svar på interpellation ang. vissa åtgärder beträffande åldringsvården

munala bostadstillägget och å andra sidan får han inte det extra avdrag vid beskattningen som han annars kan räkna med. Den marginella förlusten blir därför mycket betydande. Vi har inom högerpartiet försökt lösa denna fråga genom att föreslå extra ortsavdrag för ålders- och invalidpensionärer. En sådan lösning har man för övrigt valt på sina håll utomlands, bland annat i För-enta staterna. Om regeringen kan hitta på något bättre, skall vi stödja ett sådant förslag. Huvudsaken är att man kommer ifrån det nuvarande besvärliga tröskelproblemet. Det är inte rimligt att staten genom sina åtgärder avskräcker gamla människor från att efter förmåga utföra arbete. Jag behöver inte erinra socialministern om att detta icke enbart är en skattefråga utan i väl så hög grad ett socialmedicinskt problem.

I övrigt skall jag inte upprepa vad som tidigare sagts i debatten om herr Strängs interpellationssvar förut i dag. Jag kanske bara får göra den lilla reflexionen, att det problem som så ingående diskuterades mellan herr Ohlin och statsrådet, nämligen om hur man skulle åstadkomma en samordning mellan dessa båda debatter, möjligen skulle ha kunnat lösas, om statsrådet Sträng hade avstått från den vanliga rangordningen mellan regeringens ledamöter och lämnat sitt interpellationssvar efter i stället för före interpellationssvaret av herr Aspling. Men den lösningen var kanske alltför enkel för att beröras i den debatt som ägde rum tidigare i dag.

Det finns för övrigt en del särskilda detaljer som inte är oviktiga för dem det gäller och som i förbigående berörts i interpellationssvaret. Det är t. ex. frågan om telefonavgifter. En av pensionärerna skriver så här till mig: »Telefon har vi ej för 'snacks' skull, utan som ett hjälpmedel vid sjukdom m. m.» Jag tror också att frågorna om radio- och TV-licenser samt rabatterna vid

järnvägs- och bussresor delvis tillhör samma kategori. Rabatteringen är av annan art än den rabattering som är mera företagsekonomiskt motiverad. I allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 1 i år framhålls att de affärsdrivande verken inte skall ta på sig kostnader av denna typ. Det skulle vara intressant att få veta storleksordningen på de kostnader som här skulle uppstå, vilken procentuell ökning på femte huvudtiteln som man skulle behöva befara, om man där upptog ett särskilt anslag för dessa ändamål.

Slutligen har vi frågan om åldringsforskningen. Fru Lisa Johansson har tidigare i år väckt en motion om särskild professur i geriatrik. Jag förstår på sätt och vis den avvisande ståndpunkt man intog till hennes motion, för det fall att man inte kunde räkna med att det ännu finns någon kompetent innehavare av en sådan professur. Det ansågs därför att man borde finna andra vägar för att uppmuntra forskning på detta område. Det är sannerligen på tiden. Aldringsvårdsutredningen föreslog år 1955 forskningsläkartjänster speciellt inriktade på åldringsforskningens område. 1957 avvisades detta förslag av departementschefen som inte ville reservera någon särskild tjänst just för detta område. Det skulle vara intressant att få höra av statsrådet hur många forskningsläkare som för närvarande ägnar sig helt eller i första hand just åt detta forskningsområde, där det att döma av de erfarenheter man gjort utomlands faktiskt bör finnas möjlighet att nå praktiska resultat. Såvitt jag förstår är det bara en eller möjligen två av forskningsläkartjänsterna som har den inriktningen, men det är möjligt att statsrådet härvidlag har färskare upplysningar att lämna.

Herr talman! I socialpolitiska kommitténs direktiv talas om skillnaden mellan personlig omvårdnad och ekonomiskt bistånd. Det förhåller sig nog så att den förra typen av socialpoli-

Svar på interpellation ang. vissa åtgärder beträffande åldringsvården

tiska problem, den som avser den personliga omvårdnaden, i vårt land för närvarande möter genomgående mindre intresse än då det är fråga om ett rent ekonomiskt bistånd. På det området återstår därför faktiskt oerhört mycket att göra. Samtidigt är just vårdområdena naturligtvis i många hänseenden besvärliga. De kräver en betydande eftertanke och starkt sakintresse. Det är här varken rimligt eller möjligt att »köpa sig fri» från de mera detaljerade och ingående överväganden som behövs för att lösa praktiska problem, som är ytterst betydelsefulla för dem det gäller. Många gånger kan man dock uppnå konkreta praktiska resultat till tämligen måttliga kostnader, och det är till och med möjligt att ställa till vederbörandes förfogande en hjälp eller service, som de kanske är beredda att betala något för själva.

Det sägs ibland att åldringsvården inte borde vara ett problem för samhället utan för familjerna. Dessa skulle själva lösa frågan om sina gamla. Det gjorde de förr i världen, säger man. Varför skall detta behöva vara ett samhällsproblem just nu, när det inte varit det förut? Svaret är att förutsättningarna i dag är helt andra än de var för bara 30—40 år sedan. Den stora flyttningen från landsbygd till tätort — en flyttning som gäller framför allt unga familjer — har i många olika hänseenden gjort det svårare för dessa unga familjer att själva ta hand om sina gamla. Åldringsvårdsproblemet kan inte nu lika lätt som tidigare lösas inom familjens ram.

Vi får heller inte glömma bort att det här är fråga om just den generation, som genom sitt arbete och sina insatser har gjort det möjligt för oss att bygga upp vårt välfärdssamhälle, och jag slutar med ett citat: »Vi de äldre har ju skattat enligt kursen i alla år och ej haft åtta timmars arbetsdag utan både tio och tolv timmar. Det har då jag haft.» Det är deras problem, som enligt

statsrådets mening handläggs med den »snabbhet som är påkallad och möjlig», när ingenting skett efter mer än fyra och ett halvt års utredningsarbete.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av vad statsrådet framhöll avslutningsvis i sitt interpellations-svar, nämligen att han nästa år avser att framlägga förslag om en uppmjukning av inkomstprövningsreglerna för bostadstillägget.

De nuvarande prövningsreglerna fastställdes för tio år sedan, och enbart penningvärdeförsämringen motiverar därför en uppräknings med en tredjedel av det nuvarande gränsbeloppet. I samband med förslaget om allmän försäkring i våras föreslog centerpartiet en sådan uppräknings för bostadstillägg och hustrutillägg till folkpensionerna. Samtliga övriga partier gick emellertid emot förslaget med en mycket kategorisk motivering, nämligen att en uppmjukning av inkomstprövningen »skulle stå i strid med senare års reformarbete på pensioneringens område».

Jag är glad åt att socialministern nu signalerar en reform i denna fråga och aktualiserar det förslag, som värriksdagen i sitt hektiska slutskede avslög. Jag vill också hoppas att i det fortsatta reformarbetet man från de övriga partierna inte anser, att en uppmjukning av prövningsreglerna alltjämt står i strid med reformarbetet.

Sedan endast ett par ord om folkpensionerna och skattefrågan, som i viss mån berörts här. För egen del anser jag att en uppmjukning av prövningsreglerna är den angelägnaste reformen på det område som socialministern avslutningsvis berörde — förutom en allmän förbättring av folkpensionerna givetvis. Centerpartiet har i frågan om beskattning av folkpensionärer förordat för det första att man noggrant skall tillvarata de möjligheter till extra avdrag som finns och för det andra att

Svar på interpellation ang. vissa åtgärder beträffande åldringsvården

man i de låga inkomstlägena skall tilllämpa ett generösare skattefritt avdrag än då inkomsten är stor, oavsett om inkomsttagaren är folkpensionär eller ej. Vi är skeptiska gentemot det avdragsförfarande som högern förordat beträffande folkpensionärerna. Det skulle bl. a. leda till att den pensionär som sammanlagt har en betydande inkomst — det finns ju även sådana — skulle få ett långt större skatteavdrag än en vanlig inkomsttagare med lägre inkomst. Man skulle med andra ord frångå den princip efter vilken vi väl alla arbetat på detta område, nämligen skatt efter bärkraft.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Jag skulle först helt generellt vilja säga att det är svårt att driva en human människovård, när den är alltför hårt knuten till svensk författningssamling. Allt blir så stebent. Man sorterar upp människorna enligt den föreställningen att alla människor är lika, i detta fall att de åldras på likartat sätt. På så sätt försöker man stoppa in människorna i olika fack. Valfriheten för människan, i detta fall för den äldre människan, beskärns på olika sätt. Och dock sker just åldrandet högst individuellt. Bibehållen vitalitet och arbetsförmåga kan inte jämföras individer emellan. Även om vi har samma utgångsläge från början förhåller det sig på det sättet att livet, arbetet m. m. differentierar människorna och därmed deras både materiella och andliga behov, deras intressen och livsriktning.

När vi har lagstiftat och byggt upp vården har vi gått fram alltför generaliserande när det gäller både pensionsåldern och vårdens utformning. 67-årsgränsen är för hög för många. Inom visa arbetsområden orkar människorna inte hålla på upp till 67 år — det är vi på det klara med — medan andra kan fortsätta i ytterligare många år.

Vi har också kommit fram till den

uppfattningen att arbetet är ett utomordentligt stort livsvärde för så gott som alla människor. Därför är det humanant att ge dem möjlighet att fortsätta sitt arbete. Vi har i dag talat om vår vilja att på olika vägar försöka stimulera människorna till fortsatt arbete, och beskattningsfrågan har också varit uppe i debatten. Dessa ting behöver jag alltså inte beröra.

Även om här inträder en konjunkturförsvagning så att det blir ont om arbete och gott om arbetskraft är det emellertid önskvärt att man bibehåller den humana inställningen. Vi har ju varit med om att man när det rått överflöd på arbetskraft har velat sänka pensionsåldern för att de yngre skulle få arbete. Det är en utomordentligt svår avvägningsfråga, men härvidlag har man alltså velat ställa de äldre åt sidan.

Åldringsvårdens dilemma har också nämnts i diskussionen. Vi känner alla till det. Jag håller med herr Heckscher om att vi inte får dröja för länge med att vidta åtgärder på detta område, ty det ligger en allvarlig fara i dröjsmål. Vi har i stor utsträckning gått in för den öppna åldringsvården, och den har byggts ut i olika former. Det finns hemsvårdarinnor och hemsamariter som hjälper de gamla i deras hem — i den miljö där de har levat och verkat — och det är en human hjälpform. Den har emellertid medfört att ålderdomshemmen i dag får ta emot ett allt sämre klientel — åldringarna är i mycket sämre kondition än det tidigare genomsnittet.

År 1957 fattade vi här beslut om vissa riktlinjer för åldringsvården. En utredning förberedde propositionen, och vården delades upp så att ålderdomshemmen i regel skulle ta hand om friska åldringar, under det att de sjuka skulle föras över till sjukvårdsinrättningar. Långtidssjuka skulle vårdas på kronikerhem. Beslutet var i och för sig riktigt, men jag tror inte att det utformades lyckligt. Ingen sjukvård i egentlig mening skulle förekomma på ålderdoms-

Svar på interpellation ang. vissa åtgärder beträffande åldringsvården

hemmen, och med denna utgångspunkt har man ritat och planerat dessa och anställt personal. Hur förhåller det sig i realiteten? Jo, de sjuka finns på ålderdomshemmen. Även de hem som på senare år planerats för friska har man fått disponera om för sjuka åldringar, och man står där med personal som inte är utbildad för att ta hand om sådana.

Det händer också att en gammal sjuk människa skickas i ambulans från ålderdomshemmet till en sjukvårdsinrättning och tas emot där men dagen efter sänds tillbaka, eftersom man på sjukhuset anser att gamla människor inte skall vårdas där utan på ålderdomshemmet. På detta sätt kommer en åldring att fraktas mellan olika inrättningar, och det är inte på något sätt en human behandling.

Som det för närvarande ligger till ute på ålderdomshemmen behövs en personal som också kan klara detta blandade klientel av relativt friska gamla och av sjuka. Utredningen använde ett uttryck som också återfinns i direktiven, nämligen att ålderdomshem skulle kunna ta emot *skröpliga* åldringar. Man har emellertid aldrig klargjort vad som menas med skröpliga åldringar. Som jag förut nämnde finns det nu på ålderdomshemmen både tillfälligt sjuka och långliggare; detta framgick även av den rapport som herr Heckscher lämnade om förhållandena på ålderdomshemmen.

Utbildning finns ordnad för ålderdomshemsföreståndarinnor. Socialvårdsförbundet har hand om den, och den får bidrag från både stat och kommun. Några egentliga kompetenskrav är emellertid inte fastslagna. Man kan bli föreståndarinna utan någon utbildning alls. Löneskillnaden mellan utbildade och utbildade är inte stor. Efter fyra år får de samma lön. Här har talats om geriatrik forskning och om de krav som måste ställas på omvårdnaden om de gamla, men för att allt detta skall bli verklighet fordras också kvalificerad personal. Man måste alltså utreda frågan

om utbildning av ålderdomshemsföreståndarinnor och kanske även annan personal. Jag tror att ålderdomshemmen också bör förses med personal som utbildats i rehabiliteringsverksamhet, arbetsterapeuter o. s. v. Det behövs alltså kvalificerad personal på flera olika områden inom åldringsvården.

Jag skulle återigen vilja peka på vad jag framhöll häromdagen, nämligen att vi får lov att se till att personalen på ålderdomshemmen får rimliga arbetsförhållanden. Om ett hem har en enda föreståndarinna har hon ibland ingen avbytare utan får stå i ständig beredskap och ha ständig nattjour. Kanske har hon något biträde som vakar, men hon är ändå ansvarig för avdelningen. Om några av de gamla ligger sjuka lång tid får hon kanske inte på ett halvår en ledig veckodag, något som ju varje anställd enligt arbetarskyddslagen har rätt till.

Jag vädjar till statsrådet att se till att utbildningsfrågan tas upp till utredning och omprövning, både när det gäller utbildningens innehåll och behovet av utbildad person på ålderdomshemmen ute i kommunerna.

Från folkpartihåll har också begärts att man skulle överväga, om inte privata ålderdomshem som drivs av stiftelser och organisationer kunde i samma utsträckning som de kommunala ålderdomshemmen få statsbidrag för nybyggnader och moderniseringar, detta i syfte att underlätta en fortsatt existens av dessa privata hem. De fyller inte bara en uppgift i nuvarande bristsituation i fråga om vårdhemsplatser, utan de representerar också större valmöjligheter för den enskilde, som därigenom kanske kan få välja det hem som bäst passar vederbörande.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr CARLSSON i Huskvarna (fp):
Herr talman! Jag skall inte ta kamma-

Svar på interpellation ang. vissa åtgärder beträffande åldringsvården

rens tid i anspråk mer än ett par minuter.

I sitt svar till herr Heckscher kom socialministern in på två spörsmål som även jag är mycket intresserad av. Det ena, som gällde folkpensionärernas skatteförhållanden, har redan berörts i samband med det svar som tidigare i dag lämnats på min interpellation. Visserligen avsåg denna interpellation närmast frågan om skattefritt bottenavdrag, men jag var också i någon mån inne på tanken med behovsprövade avdragsregler. Jag skall emellertid inte nu vidare uppehålla mig vid detta utan vill bara hänvisa till att den s. k. Möllerkommittén, där förre socialministern Gustav Möller suttit ordförande, i ett delbetänkande rekommenderade dåvarande socialministern att vidta åtgärder i båda dessa avseenden.

Det andra spörsmålet gällde taxenedsättningar för folkpensionärerna och såvitt jag förstår avsåg statsrådet därvid närmast taxenedsättningar för järnvägsresor. Jag har själv upprepade gånger tagit upp den saken här i kammaren, även om jag kanske inte kan berömma mig av att ha varit den förste som gjort det. Av riksdagsprotokollet framgår att redan år 1945 föreslog herr Lindholm — jag föreställer mig att det var nuvarande civilministern — att folkpensionär och hans hustru skulle, även om den senare icke uppnått pensionsåldern, erhålla fri biljett för semesterresa. Detta förslag avslogs. Sedermera har som sagt frågan varit uppe åtskilliga gånger, och vid det senaste tillfället fick jag sällskap från ytterligare två håll. Men jag undrar om jag inte — för att uttrycka det litet skämtsamt — leder på poäng när det gäller initiativ till taxenedsättningar för folkpensionärernas järnvägsresor.

Jag vill nu bara helt kort understryka att jag har sett frågan om dessa taxenedsättningar både ur sociala och ekonomiska synpunkter. SJ är ju ett affärsdrivande verk, och om riksdagen skall lämna bidrag till taxenedsättningar

måste det fattas särskilt beslut därom. Men jag har aldrig med mina framställningar åsyftat något sådant. Enligt min mening bör SJ kunna få kompensation för taxenedsättningarna genom ett ökat antal resenärer.

Saken har emellertid även en annan sida än den rent ekonomiska. Det kan vara både nyttigt och uppiggande för folkpensionärerna att under en viss tid av året ha möjlighet att göra resor för en billig penning.

Även om frågan inte har fått den lösning jag önskar, är den i alla fall på väg att lösas. För att slippa besvära kommunikationsministern med ytterligare en interpellation har jag i höst skrivit direkt till järnvägsstyrelsen om saken, och man har svarat mig att det inom den närmaste tiden skall igångsättas en större utredning i ärendet. Därmed har man emellertid inte givit något som helst löfte hur det hela skall ordnas.

Jag kan nämna att under första hälften av detta år, då »Tågtian» gällde, löste 60 000 folkpensionärer sådan biljett, som berättigade till fyra tur och returresor under tiden fram till den 15 december. Låt oss säga att minst 30 000 skulle ha gjort dessa resor även om »Tågtian» inte existerat; SJ har i varje fall kunnat öka antalet resenärer till 30 000.

Naturligtvis har jag inte någonting emot att folkpensionärerna får det så bra att de inte behöver taxenedsättningar för att kunna bege sig ut och resa, men såsom jag här redovisat kan man med rätta anlägga både sociala och ekonomiska synpunkter på problemet.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! När professor Heckscher här betygsatte socialpolitiska kommittén och dess ordförande så tänkte jag: Mätte han inte på grundval av sådan bristande kännedom om en sak betygsätta de kandidater som han i sin egenskap av akademisk lärare har att göra med.

Svar på interpellation ang. vissa åtgärder beträffande åldringvården

Att döma av herr Heckschers anförande har han inte alls reda på vad socialpolitiska kommittén uträttat sedan den tillsattes. Detta är så mycket underligare som en partivän till herr Heckscher hela tiden deltagit i kommitténs arbete.

Nu säger herr Heckscher att socialministern försöker hos socialpolitiska kommittén finna ett alibi för att man inte gjort någonting på åldringvårdens område. Den socialpolitiska kommittén tillsattes den 9 maj 1958, och snabbheten kan inte sägas ha varit överväldigande, säger herr Heckscher. Ett av motiven härtill skulle vara att kommitténs ordförande är statssekreterare.

Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att socialpolitiska kommittén är mycket verksam. Det bör herr Heckscher kunna få veta, om han vänder sig till sin partivän i kommittén. Denna kommitté har sedan den tillsattes uträttat ett mycket förnämligt kartlägningsarbete. 1949 års socialhjälsutredning har den haft anledning att se på, och en undersökning om låga inkomsttagare har den ägnat sig åt. Man har haft en genomgång av socialutgifterna och företagit en analys av dem, och dessutom har man haft en genomgång av de principiella motiven för socialpolitiken över huvud taget.

Det lär väl inte vara obekant för herr Heckscher, att kommittén har lämnat förslag som lett till beslut i denna kammare. Vi hade i våras att behandla socialbalken, vari ingick ett väsentligt avsnitt, som hade förberetts av socialpolitiska kommittén, nämligen stödet åt barnaföderskor. Bara det betänkan- det hade motiverat kommitténs existens.

Stödet åt ofullständiga familjer har kommittén även ägnat sig åt, och den behandlar nu situationen för hemmadoctrarna, allt på riksdagens uppdrag. Så ägnar man sig åt åldringvården. Kommittén har även behandlat invalidvården m. m.

Jag menar alltså att den som påstår att socialpolitiska kommittén har legat på latsidan, gör en orättvis bedömning av kommitténs arbete. Om herr Heckscher anser sig kunna driva en kommitté fortare, tycker jag regeringen skall göra honom till ordförande i våra kommittéer.

Det är alldeles riktigt att åldringvården rymmer mycket allvarliga problem, vilket framgår inte minst av de undersökningar som socialpolitiska kommittén har gjort. De förslag herr Heckscher här framfört vill jag dock inte på något sätt beteckna som revolutionerande. Många av dessa förslag har accepterats och genomförts i vissa kommuner. Men på detta område är förhållandena mycket olika, eftersom det huvudsakligen är kommunerna som bär ansvaret. Det återstår oändligt mycket att göra, och man kan inte finna enbart en lösning utan man måste finna många, och sådana hoppas jag att socialpolitiska kommittén skall kunna presentera.

När socialministern här säger, att utredningsarbetet på åldringvårdens område för närvarande bedrivs i lämpliga former och med den snabbhet som är påkallad och möjlig, är det riktigt. Varje annat påstående är felaktigt, ty socialpolitiska kommittén bedriver sitt arbete så snabbt som det över huvud taget är möjligt med de experter som finns på området. Jag vågar påstå att ingen annan nytillsatt kommitté skulle komma till lösningar snabbare än den socialpolitiska kommittén gör.

Får jag, då jag ändå tagit kammarens tid i anspråk, göra ett litet påpekande beträffande något som betraktas såsom en detalj i denna diskussion, nämligen den behållning av inkomsten som pensionären får av inkomst vid sidan av sin folkpension. Det gäller det kommunala bostadstillägget och hustrutillägget. För vilka pensionärer är det kommunala bostadstillägget avsett? Jo, självfallet för dem som har behov därav. Det behovet får man mäta på något

Svar på interpellation ang. vissa åtgärder beträffande åldringsvården

sätt, och vi har valt inkomstprövningen. Om man hade följt högerförslaget på sin tid och helt slopat det kommunala bostadstillägget, hade man inte haft detta problem att ta hänsyn till. Men nu har vi ju till stor glädje för pensionärerna bevarat det kommunala bostadstillägget och får ta olägenheterna med inkomstprövningen.

Det är tyvärr inte så att varje ensamstående folkpensionär med inkomst på högst 1 000 kronor får ett kommunalt bostadstillägg på 2 000 kronor, som herr Ohlin försökte få pensionärerna att tro i förmiddags, utan det är ytterst få pensionärer som kan påräkna ett bostadstillägg av den storleken. Det är vanligen avsevärt mycket lägre, ett par hundra kronor.

Anmärkningsvärd är den frenesi högern och folkpartiet nu har lagt i dagen för denna fråga i dag. Det var ju inte så många månader sedan vi diskuterade just inkomstprövningen, vilket för övrigt herr Gustavsson i Alvesta har påpekat.

I våras, när vi behandlade socialbalansen, var vi helt överens om att den inkomstprövning vi har och den avdragsfaktor vi tillämpar är tillfredsställande. Det var endast centerpartiet som hade en avvikande mening, men den gav ett tämligen obetydligt resultat. Man föreslog en höjning av det avdragsfria beloppet från 1 000 till 1 350 kronor och för gifta par från 1 500 till 2 000 kronor. Centerpartiet var emellertid ensamt på den punkten, och jag såg aldrig att högern och folkpartiet då visade så stort intresse för denna fråga vid den tidpunkt då man skulle diskutera och ta ställning till den. Det är alltså ett ganska nyvaknat intresse från herrarnas sida.

Så ett par ord om hustrutillägget, som också är inkomstprövat. Det är en förmån, som utgår till folkpensionärs hustru om hon är 60 år, och det är väl ingen som vågar föreslå att man skall avveckla inkomstprövningen för

detta tillägg. Det skulle innebära att man gav den gifta kvinnan en pensionsålder på 60 år bara därför att hon är gift. Det finns ju ingen som helst anledning till en sådan anordning, utan man måste ha inkomstprövning.

Herr talman! Jag har velat göra dessa påpekanden med anledning av de anföranden som hållits under dagens lopp. Låt mig tillägga att det finns väl ingen anledning att lindra beskattningen bara därför att en person har hög ålder. Skall man göra en lindring för någon, så är det väl på grund av vederbörandes ekonomiska ställning, och därför menar jag att de anordningar vi har är tillfredsställande. De kan givetvis justeras, men i princip måste de anses vara riktiga.

Herr HECKSCHER (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bengtsson i Varberg ansträngde sig här för att påvisa att socialpolitiska kommittén inte har legat på latsidan utan tvärtom varit synnerligen verksam. Jag har ingen som helst anledning att ifrågasätta riktigheten därav. Men ju mer jag lyssnade på herr Bengtsson i Varberg, när han redogjorde för alla kommitténs mödor och de frågor man där handlagt, desto mera övertygad blev jag om det lämpliga i att avlasta just denna uppgift från kommittén, så att man där fick tid att syssla med alla de andra frågorna. Ty om kommittén trots alla ansträngningar ändå inte har kommit fram till denna fråga tidigare än nu, så är det uppenbarligen ett bevis för att kommittén har för många arbetsuppgifter och att den bör befrias från en del av dem.

Att ha en statssekreterare som kommittéordförande tror jag kan vara en lämplig anordning i sådana fall, då kommittén har de uppgifter som ursprungligen tycks ha åvilat socialpolitiska kommittén, nämligen att göra en allmän översyn. Men när det gäller en kommitté för detaljfrågor, vars arbete sedan skall ligga till grund för en pro-

Svar på interpellation ang. vissa åtgärder beträffande åldringsvården

position, så är en sådan anordning sannolikt i högsta grad opraktisk.

När jag säger att statsrådet begagnar socialpolitiska kommittén som ett alibi, så är det inte därför att jag tror att kommittén ligger och sover — det gör för övrigt inte författningsutredningen heller; även där arbetar man mycket ivrigt — utan därför att man konstaterar denna benägenhet att ta undan praktiska detaljproblem utan att göra något åt dem, under åberopande av att det finns en stor kommitté med vidsträckta uppgifter, till vilka även dessa speciella saker hör.

Vad sedan beträffar den fråga som herr Bengtsson i Varberg berörde i slutet av sitt anförande, var det inte alls så att vi var överens i dessa frågor vare sig i våras eller förra hösten. Det var i stället så att vi från högerpartiet redan för ett år sedan förordade de högre ortsavdrag för folkpensionärer, som jag här talat om även i mitt tack till statsrådet efter hans interpellationssvar. Här är det alltså inte fråga om något nyvaknat intresse för vår del. Däremot är intresset uppenbarligen nyvaknat hos regeringen, eftersom man där först nu över huvud taget har velat ge sig in på de tröskelproblem det här är fråga om.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag hade egentligen inte behövt tillägga någonting, eftersom herr Heckscher ju här gjorde en påtaglig reträtt. I sitt första anförande slog han fast att socialpolitiska kommittén sannerligen inte har visat någon överväldigande snabbhet vid behandlingen av detta ärende och sade att snabbheten i kommitténs arbete påverkas negativt av att den har en statssekreterare som ordförande. Men i sitt andra inlägg sade herr Heckscher att han inte ifrågasatte riktigheten av vad jag berättade om kommitténs arbete.

Herr Heckschers uttalande om kom-

mitténs arbetstakt bottnade i en fullständig brist på kunskaper om vad kommittén gör, och nu senast sade han att kommittén inte bör fortsätta med sitt arbete i denna fråga, eftersom den har så mycket annat att göra. Men det bör ha framgått av statsrådets svar att kommittén nu har kommit så långt i sitt arbete att den på allvar kan ta itu med åldringsvårdsfrågorna. Man måste väl först utreda och skaffa material i en fråga, innan man kan ta ståndpunkt. Så har man gjort i alla andra kommittéer. Varför skulle man då inte göra det i socialpolitiska kommittén?

När kommittén nu har skaffat fram det erforderliga materialet och ledamöterna har satt sig in i frågan, skall vi då ansluta oss till herr Heckschers befängda idé och tillsätta en ny kommitté, där man då skall börja lära sig frågan från grunden? Så kan vi väl inte handla, speciellt inte med tanke på de gamla människor som beröres av denna fråga. Det skulle ju betyda ett uppskov med hela ärendet.

Jag slår alltså fast att det är lämpligt att socialpolitiska kommittén får ha kvar detta uppdrag och får slutföra det.

Herr HECKSCHER (h) kort genmäle:

Herr talman! Metoden att beskylla en motståndare för reträtt är ju en omtyckt taktik i den debatt som framför allt förekommer i valrörelser. Jag skulle därför inte brytt mig om att ta upp den saken, om det inte varit så att herr Bengtsson i Varberg alldeles uppenbart inte hörde på vad jag sade. Jag framhöll nämligen att i detta speciella ärende — observera, åldringsvården — har arbetet i socialpolitiska kommittén inte gått särskilt fort.

Vidare sade herr Bengtsson i Varberg att kommittén nu har införskaffat material. Ja, kommittén började skaffa material i detta ärende fyra år efter det att arbetet igångsatts, och då är det väl uppenbart att kommittén har alltför vid-

Svar på interpellation ang. vissa åtgärder beträffande åldringsvården

sträckta arbetsuppgifter för att på rätt sätt kunna ägna sig åt denna specialfråga med den snabbhet omständigheterna kräver.

Herr KÄRRLANDER (s):

Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att förlänga debatten om socialpolitiska kommittén. Om den saken har det väl nu ordats tillräckligt från olika håll. Nej, jag har tagit till orda därför att debatten om åldringsvården blir litet snedvriden med den uppläggningsherr Heckscher och kanske även andra talare har givit den, då man diskuterar dels socialpolitiska kommitténs bristande arbetsinsatser och dels inverkan av statliga åtgärder.

Jag tror att det kan vara av värde att erinra om att staten inte är huvudman på de vårdområden som också herr Heckscher berörde. För åldringsvårdens olika former är det primärkommunerna men givetvis främst landstingen som är huvudmän, t. ex. för kronikervård, mentalt vård o. s. v. Även när det gäller alkoholister och mentalt skadade ungdomar är det landstingen som — utom i de större städerna — är huvudmän. Jag tror att det kan vara nödvändigt att erinra om detta.

Dessutom vill jag säga att det inte ligger till så — som man tycks föreställa sig — att landstingen och primärkommunerna skulle sitta överksamma medan de väntar på direktiv från socialpolitiska kommittén, så att denna skulle komma att verka som en broms för dessa huvudmäns insatser i de uppgifter som åligger dem.

Tvärtom är både primärkommunerna och landstingskommunerna energiska och aktiva när det gäller att förbättra situationen på alla de här berörda områdena. För t. ex. landstingens del fortgår det en ständig upprustning av de olika vårdanstalterna. Det förekommer emellertid fortfarande en eftersläpning, eftersom befolkningsutvecklingen varit sådan att förmodligen de allra flesta

landstingen har platsbrist på kronikerhemmen, på sjukhemmen och även på den mentala vårdnadssidan. Detta är emellertid arbetsuppgifter som landstingen dagligen sysslar med, och att denna socialpolitiska kommitté skulle utgöra något hinder för landstingen att fullgöra sitt arbete och att utbygga sin verksamhet tror jag ingen på allvar kan påstå.

Samma förhållanden gäller för primärkommunerna. Dessa hindras inte på något sätt från att bygga pensionärs- eller ålderdomshem för att hjälpa sina åldringar till en så bra tillvaro som möjligt.

Här kommer självfallet också personalbristen in. Den finns även på detta område. I detta sammanhang framförde herr Heckscher vissa förslag, bland annat om att pensionerade sjukgymnaster skulle erhålla full lön i likhet med vad som nu har gällt periodiskt för sjuksköterskor. Jag tror att denna fråga — som kanske ställdes enbart till statsrådet, och i så fall ber jag om ursäkt om jag blandar mig i den — blivit missuppfattad av herr Heckscher. Förhållandena för pensionerade sjukgymnaster är inte desamma som för pensionerade sjuksköterskor.

För det första är vår verksamma sjukgymnastkår till hälften sammansatt av löneplansanställda och till hälften av privatpraktiserande sjukgymnaster. Jag känner till att en sjukgymnast som kommer upp i pensionsåldern och blir pensionerad går över till privatpraktik och egen förvärvsverksamhet. I denna har hon inga bekymmer, såvitt jag vet, med någon beskärning av pensionen från den förutvarande huvudmannen. Av denna anledning skulle herr Heckschers förslag inte ha så stort värde i detta fall.

Fröken Elmén tog upp de primärkommunala ålderdomshemmen och deras blandade klientel. Jag uppfattade inte riktigt vad fröken Elmén därvidlag syftade till. Det är riktigt att man försökt och alltjämt försöker att inte

Svar på interpellation ang. vissa åtgärder beträffande åldringsvården

få så blandat klientel på våra ålderdomshem. Man skall i stället försöka slussa över sjuka åldringar till kronikerhem, där de kan få en mera kvalificerad vård. Vidare har vi ett ganska stort antal s. k. störande vårdnadstagare, alltså mentalt skadade åldringar som förstör stämningen på ett ålderdomshem, där det — som fröken Elmén uttryckte det — finns skröpliga åldringar som inte kan ta hand om sig själva på pensionärshem utan som behöver daglig passning och service, vilket inte kan ges på ett pensionärshem.

Jag tror att det skulle vara ett steg tillbaka om man på de primärkommunal ålderdomshemmen skulle ta emot åldringarna utan urskillning, både mentalt och somatiskt sjuka pensionärer tillsammans med friska åldringar. Det är bättre att sträva efter en differentiering, så att man får ett klientel som passar ihop på samma vårdhem. Friska åldringar på ålderdomshem bör inte blandas med sjuka av olika kategorier.

Jag ville, herr talman, att även denna sida av frågan skulle belysas i debatten, så att vi inte utåt skulle ge intrycket att de är staten som är huvudman eller huvudansvarig för allt vad sker på detta område. Det är inte alls på det sättet, utan det finns, som jag påpekat, andra huvudmän som har sina uppdrag, och för dem utgör den socialpolitiska kommittén sannernligen inte någon broms.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! I slutet av sitt anförande kom herr Heckscher in på en i och för sig intressant fråga. Den berör någonting ganska primärt i debatten om åldringsvården. Herr Heckscher pekade på de förändrade förhållanden vi lever under — det är ett annat samhälle. Han pekade på att i gamla tider var det mera familjen som hade att ta ansvar för de gamla, och herr Heckscher slutade den delen av sitt inlägg med

att konstatera, att nu har samhället ett vidgat ansvar för de gamla.

Jag noterar att det är högerns ledare som på detta klara sätt understryker samhällsansvaret, i detta fall för de gamla. Jag noterar det sociala patos som herr Heckscher här gav uttryck för, och jag hoppas att jag i framtiden kommer att få höra honom ge uttryck för detta patos också i många andra frågor.

Men nu är det väl inte bara de allmänt ändrade förhållandena som gör att vi i dag diskuterar åldringsfrågorna så intensivt — det är inte bara detta att i det tidigare samhället de gamla omhändertogs av anhöriga, utan det är väl så, herr Heckscher, att vi kommit fram till en helt ny syn på de gamla. I denna kammare har stått många debatter om de gamla, inte minst under 30-talet; det har gjort det under 40-talet och 50-talet. Och utan att vidga denna diskussion till en stor politisk debatt kan jag väl säga, att inte minst genom det parti jag representerar, genom de socialdemokratiska insatserna under decennierna, har vi kommit fram till helt enkelt ett annat synsätt, till andra förhållanden. Vi har kunnat — det har varit viktigt — på ett brett opinionsunderlag skapa reformer som givit de gamla en helt annan standard än de tidigare hade. Det har varit folkpensioneringens stegvisa förbättring, det har varit insatser på en rad olika områden och inte minst detta som betonats av flera av talarna nu under debattens senare del — bl. a. av herr Kärrlander och av herr Bengtsson i Varberg — att landstingen, kommunerna, blir alltmer engagerade.

Nåväl — då kanske man kan säga att allt är gott och väl? Nej, det kan man inte. Vi vet, att först och främst kommer de äldres antal att öka kraftigt under 60-talet. Enbart detta ger anledning till ett observandum, därför att det kommer att ställa nya anspråk, det kommer att skapa nya problem som vi måste

Svar på interpellation ang. vissa åtgärder beträffande åldringsvården

söka överblicka och angripa. Vi är väl också inställda på att i ett samhälle i expansion, i en utveckling med stigande standard, har de gamla rätt att få sin del.

Jag kommer då, herr talman, över till några av de delfrågor som herr Heckscher har tagit upp.

Herr Heckscher har gjort den socialpolitiska kommittén till förmån för en viss uppmärksamhet i debatten. Jag vill påpeka, att i december 1960 överlämnades till kommittén en riksdagsskrivelse, vari begärdes en kartläggning och en översyn av åldringsvården. Grundmaterialet för den kartläggningen kom in i mitten av detta år och är nu under bearbetning.

Jag skulle tro att herr Heckscher, när vi får det materialet på bordet, blir enig med mig om att det är utomordentligt värdefullt, och herr Heckscher kommer kanske då att i ett anförande tacka kommittén för dess ambition och dess vilja att tränga in i problemen. Jag skall inte trötta kammarens ledamöter med att gå igenom det material som ligger bakom undersökningen och redogöra för dess inriktning. Men det innefattar

en *kommunundersökning* för inventering av kommunernas anordningar för öppen och slutna åldringsvård,

en *landstingsundersökning* för en liknande inventering beträffande landstingens anordningar för öppen åldringsvård,

en *anstaltsundersökning* för en inventering av antalet vårdplatser för långtidssjuka samt

en *patientinventering* rörande antalet patienter på sjukhus och sjukhem o. d. som en viss dag bedöms vara i behov av långtidsvård.

Det kan också vara av intresse att, i varje fall helt hastigt, ange vad kommittén räknar med att redovisa. Jag nämner några exempel:

Åldringarnas bostadsförhållanden: pensionärshem, pensionärlägenheter,

lägenheter med förbättringslån; antal lägenheter, antal boende; hyressättning; beslut om byggande av ytterligare lägenheter;

öppen vård för åldringar: förekomsten och omfattningen av hemhjälp- och hemsamaritverksamhet, hemsjukvård m. m.; hemsjukvårdsbidrag; utlåningsförråd; hälsokontroll; fotvård; gymnastik.

Det är alltså på en rad områden man här kommer att redovisa ett material som torde bli mycket värdefullt vid bedömningen av våra uppgifter framdeles.

Låt mig sedan bara göra ett par tilllägg. Herr Heckscher svepte med lätt hand över de avsnitt som han berörde i sin interpellation, nämligen att vi skulle göra insatser för att hjälpa pensionärerna till telefon, TV etc. Jag har sagt i mitt svar att jag tror det finns anledning att inte bara svepa över dessa frågor.

Herr Heckscher framkastade bl. a. tanken på billigare telefon för pensionärer. Vi är naturligtvis alla överens om att alla åldringar bör ha tillgång till telefon. Detsamma gäller självfallet också invalider och sjuka. Det är också dess bättre så, att de flesta har eller kommer att få telefon, eftersom vi bor i ett land där telefonättheten är bland de största i världen.

Nu ifrågasätter herr Heckscher en nedsättning av inträdesavgiften för telefonabonnemang till förslagsvis hälften för pensionärer. Om man skall besluta om en sådan sak måste man väl avgöra vilka grupper som skall ha denna förmån, om endast ensamboende gamla skall ha den, om den skall gälla på institutioner, hur man skall ordna med anslagsmedel för detta m. m., vilket kanske för herr Heckscher framstår som små problem men likväl är saker som måste klaras av för att driften skall kunna skötas. Kanske finner vi under tiden vi utreder detta att det inte är praktiskt att ha speciella förmåner knutna till telefon, utan att vi i stället hellre

Svar på interpellation ang. vissa åtgärder beträffande åldringsvården

bör genomföra det genom pensioneringen.

Därmed är jag över på vad jag sade i mitt interpellationssvar om att det är önskvärt att så långt möjligt behålla ett fritt konsumtionsval. Vi bör förbättra pensionerna och därmed ge de gamla ökade möjligheter att själva inrikta sin efterfrågan på de ting de önskar, det må nu gälla telefon, TV eller annat som i och för sig är både angelägna och viktiga ting i våra dagars samhälle. Jag skulle tro att den fråga som vi nu vid höstriksdagens allra sista skede bringar under debatt, den kommer vi att få diskutera många gånger. Vi kommer tillbaka till den frågan på olika avsnitt. Jag kan som exempel nämna att fröken Elméns påpekande beträffande utbildningen av ålderdomshemsföreståndarinnor får jag tillfälle att kommentera i morgon, då jag har att besvara en interpellation som rör den frågan.

Låt mig sluta, herr talman, med att vi väl allesammans är överens om att allt skall göras som kan göras för att vi skall kunna ge de gamla ett gott stöd och god vård och att vi — som herr Heckscher mycket riktigt påpekar — skall bryta den isolering som de gamla ofta lever i. Att bli gammal är ofta att bli ensam, det kan vi nog alla vara ense om.

Men det kan icke alltid vara enbart staten som har att göra insatser. Vi måste ta ansvar, både i regeringen och i riksdagen men också ute på fältet. Kommunerna och landstingen och även de enskilda människorna kan göra betydelsefulla insatser.

Om vi med denna debatt kan fästa uppmärksamheten på att även de enskilda människorna kan göra mycket, har vi inte tagit kammarens tid i anspråk alltför länge.

Herr HECKSCHER (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill gärna säga till statsrådet att jag är medveten om den nya syn på samhällets socialpolitiska

ansvar som har vuxit fram alltsedan 1930-talet. Jag vill gärna också från denna talarstol ge uttryck åt den respekt jag känner — och tidigare också uttryckt — för socialdemokratiens insatser i det hänseendet i vårt land.

Vad jag här skulle vilja framhålla är emellertid att i den diskussion som har förts har den uppmärksamhet man ägnat åt vårdproblemet genomgående varit otillräcklig. Man har koncentrerat sig på den typ av socialpolitik där man rör sig med generella bidrag snarare än på den typ där det är fråga om verklig människovård.

Nu står vi inför ett problem, åldringsvården, där de primära svårigheterna faktiskt ligger på vårdområdet, inte på det rent ekonomiska området. Det visar sig då att det i många hänseenden är betydligt besvärligare att lösa problemen när man inte kan använda den teknik man har utvecklat för socialvårdsproblem av annan typ. Det är ganska betecknande att statsrådet närmar sig frågan om telefonen, detta lilla detaljproblem, på det sätt han gör. Han vill över huvud taget inte se denna speciella fråga ur synpunkten hur man skall kunna bereda de gamla tillräcklig vård. Alldeles oavsett detta vill jag erinra statsrådet om att högerpartiet inte har något socialdepartement och inte heller något kommunikationsdepartement till sitt förfogande och därför kanske har mindre möjligheter att företaga begärda utredningar än vad statsrådet själv har.

Herr Kärlander har gått in på frågan om kommunernas roll i detta sammanhang. Det är uppenbart att de har mycket att göra med åldringsvården och uträttat mycket. Jag blev efter mitt första anförande påmind om de insatser Norrköpings stad har gjort på detta område. Norrköping har genomfört en del av de reformer vi alla skulle önska förverkligade även på annat håll. Desto mera angeläget är det att fullfölja den gamla svenska tradition enligt vilken en eller

Svar på interpellation ang. vissa åtgärder beträffande åldringsvården

annan kommun går i spetsen och tjänstgör som experimentalfält, varefter deras insatser sedan får en mera vidsträckt tillämpning.

Statsrådet talar om att enskilda människor har en insats att göra. Det är uppenbarligen riktigt och nödvändigt. Men det befriar inte någon av oss från att här som enskilda människor göra vår insats för att också stat och kommun skall åstadkomma vad de kan åstadkomma på detta område.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Jag lyssnade med stort intresse till herr Heckschers utläggning om de insprängda lägenheterna, men jag får säga att jag blev mycket konfunderad, eftersom insprängda lägenheter för pensionärer har funnits i de flesta städer sedan mer än tio år tillbaka. I en del städer byggs pensionärlägenheterna faktiskt bara i form av insprängda lägenheter — detta gäller även bostäder för barnfamiljer — och städerna löser denna fråga i bästa gemenskap med staten.

I alla statsbelånade fastigheter i de städer jag känner till och i den stad jag representerar finns, såväl i enskilda som i kommunala och kooperativa hus, pensionärsbostäder insprängda. Lägenheter reserveras i husen för denna grupp lika väl som för andra grupper, vilket ju är den riktiga linjen. Detta görs i bästa samförstånd med pensionärerna själva, vilka önskar bo på detta sätt och inte i en enda klump, såsom herr Heckscher framhöll. Så är alltså samarbetet utformat, och det var därför jag blev förvånad över hans argument. Vi bygger i dag inga stora klumpar med pensionärlägenheter utan tänker följa linjen med insprängda pensionsbostäder även i fortsättningen.

Den öppna hemsjukvården nämndes, och även på denna punkt vill jag säga några ord. Också på detta område har man den bästa kontakt med pensionärerna, som inte gärna vill lämna sina

egna hem — det är därför den öppna sjukvården finns. Vi har inga som helst problem politiskt att lösa denna fråga, utan det sker i bästa samförstånd.

Jag vill sluta mitt anförande med att något beröra ytterligare en punkt, nämligen hemvården. Numera skickas på många platser städpatruller ut för att lämna hjälp direkt i hemmen. Kommunerna själva, enskilda företag och enskilda intresseorganisationer medverkar på detta område med stöd från staten och staten för att lämna välbehövlig hjälp till gamla människor, på detta viktiga vårdavsnitt.

Sedan problemen nu har penetrerats ganska ingående och socialministern har lämnat sin redogörelse tror jag att vi kommer att finna, att vårdarbetet måste läggas upp över hela fältet i enlighet med de riktlinjer som redan följts sedan flera år tillbaka.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag måste säga att jag förstår herr Heckschers inlägg, därför att det är så många gamla synder som man liksom vill avbördas sig. Men man skall dock inte bortse från att det under senare år har pågått ett hektiskt uppbyggnadsarbete.

När man läser interpellationen får man en känsla av att interpellanten har återfallit i det gamla resonemanget att man skall ge åldringarna några undantagsgåvor: resor, telefon och sådant. Jag tror i stället att den enda vettiga lösningen är, som statsrådet just sade, att höja folkpensionen för de gamla så att de i likhet med andra får valfrihet och likt andra medborgare kan fullgöra sin skattskyldighet, ty det är skamligt att bara låta dem få telefon, resor m. m. betalda. Jag ber herr Carlsson i Huskvarna sluta upp med att betrakta pensionärerna som någon sorts undantagsmänniskor som man bör ge en nådegåva då och då. De har rätt att känna sig som medborgare i det land vi bor i!

Sedan måste även jag uttala min för-

Svar på interpellation ang. vissa åtgärder beträffande åldringsvården

våning över herr Heckschers okunnighet över vad som redan görs på området; han och jag har bott i samma stad och i samma län. Det är riktigt att det har talats om åldringsvården på ålderdomshem för normalt åldrande människor och för långvarigt sjuka. Det är också riktigt att i städer med borgerlig majoritet eller där man liksom i Uppsala har haft 30 socialdemokrater och 30 borgerliga med en borgerlig ordförande i socialnämnden inte har byggt ut någonting i fråga om ålderdomshem. I Uppsala har vi kommit på efterkälken och har det sämsta ålderdomshemmet i hela länet, men vi hoppas snart kunna vidtaga åtgärder för att råda bot på detta förhållande.

Landstingen har mer och mer kommit in i bilden genom utbyggnad av vårdmöjligheterna. Vi har hem för långvarigt sjuka — det finns i länet åtta, nio hem nu — och för närvarande byggs det ut för ungefär 300 platser, och vi kommer även att fortsätta utbyggnaden. Vi lämnar hjälp till de långvarigt sjuka för att de skall kunna bo kvar i hemmen; vi ger mellan 150 och 300 kronor i månaden till dem. Vi har skapat en hemsjukvårdscentral och anställt en sjuksköterska, en kurator m. fl. för att kunna upprätthålla kontakten mellan de gamla och sjukhuset och samtidigt kunna se till, att när någon återvänder från sjukhuset till sitt hem, så skall det också finnas någon som kan ta emot honom i hemmet.

I detta sammanhang vill jag erinra om att vi redan har sjukgymnaster anställda, vilka reser omkring i länet. Om den sjuke inte kan komma till mottagningen för att få kortvägsbehandling e. d., får sjukgymnasten resa till honom för en relativt billig penning. Så är det också på våra hem för långvarigt sjuka, där vi har överläkare anställda som har ansvaret. Även där har det gjorts en mycket kraftig utbyggnad.

Herr Heckscher frågar: Bedrivs det någon vetenskaplig utredning, och ser

man efter hur åldrandet påverkar utvecklingen? Jag hoppas att herr Heckscher har läst professor Berfenstams utredning och alla de utredningar om åldringsvården, som vi inom landstinget har gjort och som nu bearbetas i olika sammanhang.

Jag håller helt och fullt med om att åldringsvården är en uppgift för samhället. Vi låter nu också uppföra nya byggnader i den utsträckning resurserna medger, och vi bygger mycket snabbt. Det är riktigt att familjen kanske mer och mer splittras, men i de fall de långvarigt sjuka eller de normalt åldrande människorna kan stanna kvar i sina hem har vi ordnat med hemsamaritverksamhet. Hemsamariter utbildas för övrigt nu av arbetsmarknadsstyrelsen på speciella kurser. Vi har vidare ordnat med jourtjänst på nätterna, för vilken vi engagerat distriktssköterskor, hemsamariter och jämväl läkare, som man alltså skall kunna komma i kontakt med på natten. Från den 1 januari har vi vidare i hela det län jag tillhör ordnat med fri ambulans och sjuktransport. En sådan ordning har man också infört i andra län.

Jag har velat påpeka detta, ty både från regeringens sida och framför allt från landstingens sida har åtgärder vidtagits för en mycket kraftig upprustning på detta område — en upprustning som nu pågår. Herr Heckscher för fram de vanliga synpunkterna och säger, att han nu önskar en ny utredning. Jag har förut sagt, att vi har tillräckligt med utredningar. Vi är i den situationen, att utredningarna i detta fall får anses tillhöra ett passerat stadium. Det måste vara experter som utreder sakfrågorna, och att nu hålla på med stora utredningar, som tar mycken tid i anspråk, tror jag inte är ändamålsenligt.

Herr talman! Herr Heckscher bör se efter vad som bland annat landstingen gör i olika avseenden. Vill han utöva en pådrivande verksamhet när det gäller de borgerliga politiker som han har

kontakt med hälsar vi det med största tillfredsställelse.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets memorial nr 23 och första lagutskottets memorial nr 45.

§ 10

Beredskapslagring av olja

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 45, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag rörande beredskapslagring av olja, i vad propositionen hänvisats till lagutskott, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 19 oktober 1962 dagtecknad proposition, nr 194, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden, föreslagit riksdagen att

dels godkänna av föredragande departementschefen enligt samma protokoll förordade riktlinjer rörande beredskapslagring av olja;

dels ock antaga vid propositionen följande förslag till

1) förordning om ändring i förordningen den 31 maj 1957 (nr 343) om oljelagring m. m.;

2) förordning om ändring i förordningen den 31 maj 1957 (nr 344) om oljeavgift m. m.; samt

3) förordning om ändring i förordningen den 5 december 1958 (nr 575) om avskrivning å vissa oljelagringsanläggningar, m. m.

Propositionen hade hänvisats till bevillningsutskottet i vad den avsåge ändring i förordningen om oljeavgift m. m. och ändring i förordningen om avskrivning å vissa oljelagringsanläggningar m. m. samt i övrigt till lagutskott. I vad propositionen hänvisats till lagutskott

hade den behandlats av andra lagutskottet.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande.

I propositionen framlägges ett program för fortsatt beredskapslagring av mineraloljor under sjuårsperioden 1963—1969. Liksom under innevarande lagringsperiod skall ansvaret för programmet genomförande åvila oljebranschen och storkonsumenterna av olja. Den för jordbrukets traktorer erforderliga lagringen föreslås inordnad i lagringsprogrammet. Bindande regler införes beträffande lokaliseringen av de skyddade lagringsutrymmena. Genom propositionen föreslås sådana ändringar i förordningarna om oljelagring och om oljeavgift som betingas av programmet genomförande. Härjämte föreslås följande ändringar i förordningen om avskrivning å vissa oljelagringsanläggningar, m. m.

Den genomsnittliga årskostnaden för ifrågavarande beredskapslagring har i 1961 års priser beräknats till 112 milj. kronor. Av dessa förordas 53 milj. kronor böra finansieras prisvägen. Återstående 59 milj. kronor skall utgå till de lagringsskyldiga i form av statliga ränte- och amorteringsfria lån, vilka föreslås indexreglerade.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande motioner, nämligen

A. Vid riksdagens början väckta motioner:

de likalydande motionerna nr 310 i första kammaren av herr *Thorsten Larsson m. fl.* och nr 391 i andra kammaren av herr *Wahrendorff m. fl.* angående ökad beredskapslagring av motorbrännolja hos förbrukare;

B. I anledning av propositionen väckta motioner:

de likalydande motionerna nr 766 i första kammaren av herr *Hagberg m. fl.* och nr 927 i andra kammaren av herr *Bohman m. fl.*,

Beredskapslagring av olja

de likalydande motionerna nr 767 i första kammaren av herrar *Isacson* och *Virgin* samt nr 928 i andra kammaren av herr *Stiernstedt m. fl.*, samt

de likalydande motionerna nr 768 i första kammaren av herr *Stefanson m. fl.* och nr 929 i andra kammaren av herr *von Sydow m. fl.*

I *motionerna I: 766* och *II: 927* hemställdes, »att riksdagen måtte, med ändring av de riktlinjer rörande beredskapslagring av olja som föreslagits i proposition nr 194, uttala,

att staten skall helt svara för investeringskostnaderna för skyddade lagringsanläggningar;

att staten, oavsett hur kostnaderna kommer att fördelas, i varje fall skall stå risken för kostnader överstigande 200 kr. per m³ skyddat utrymme;

samt att investeringskostnaderna för oskyddade lagringsanläggningar skall fördelas så, att staten liksom hittills svarar för 60 procent och de lagringsskyldiga för 40 procent».

I *motionerna I: 768* och *II: 929* hemställdes, »att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 194 måtte besluta en sådan utformning av finansieringssystemet att ränte- och amorteringsfria lån för tvångslagringen av tunga och lätta eldningsolja utgår liksom hittills med 60 procent av de beräknade lokala kapitalkostnaderna».

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen med avslag å följande motioner, nämligen

- 1) motionerna I: 766 och II: 927 samt
- 2) motionerna I: 768 och II: 929,

måtte bifalla förevarande proposition, nr 194, såvitt densamma hänvisats till lagutskott;

B. att följande motioner, nämligen

- 1) motionerna I: 310 och II: 391 samt
- 2) motionerna I: 767 och II: 928,

i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i sitt utlåtande anfört, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Enarsson, Nyman, Per Jacobsson, Axel Emanuel Andersson, Anderson* i Sundsvall, *Hamilton, Gomér* och *Tobé*, vilka ansett att utskottet under A. bort hemställa,

att riksdagen i anledning av följande motioner, nämligen

- 1) motionerna I: 766 och II: 927, samt
- 2) motionerna I: 768 och II: 929

måtte, med förklaring att förevarande proposition såvitt avsåge frågan om finansieringen icke kunnat oförändrad bifallas, för sin del antaga propositionen, såvitt densamma hänvisats till lagutskott, med de ändringarna att staten skulle helt svara för investeringskostnaderna för skyddade lagringsanläggningar, samt att investeringskostnaderna för oskyddade lagringsanläggningar skulle fördelas så, att staten liksom hittills svarade för 60 procent och de lagringskyldiga för 40 procent.

Herr talmannen meddelade, att överläggningen i detta ärende finge omfatta jämväl bevillningsutskottets betänkande nr 68.

Andra lagutskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **VON SYDOW** (h):

Herr talman! Det ärende, som nu föreligger till behandling, är i hög grad förtjänt av kammarens uppmärksamhet av den anledningen, att det i utomordentligt stor utsträckning berör möjligheterna för vårt samhälle att existera i händelse av krig eller avspärrning.

Den som det allra minsta har erfarenheter av vad bränsleförsörjningen betydde för oss under det senaste kriget och under den temporära avspärrning, som blev en följd av Suez-krisen, måste ha klart för sig, att bränsleförsörjningen helt enkelt är vårt samhälls Akilleshäla. Det är därför man med den allra största tillfredsställelse tar del av det som är den kungl. proposi-

tionens huvudsyfte, nämligen att på allt sätt förstärka vår beredskap i detta avseende. Jag instämmer till alla delar i vad andra lagutskottet självt säger, att beredskapslagring av olja är en huvudförutsättning för vårt lands försörjningsmöjligheter vid en kris eller i en avspärrningssituation.

Det är inte på den punkten, som det föreligger några meningskiljaktigheter, utan de har anmält sig när det har gällt spörsmålet på vad sätt man skall fördela kostnaderna mellan staten å ena sidan och de oljelagringsskyldiga å den andra. Vi befinner oss nu i en lagringsperiod, som snart är till ända. Under denna har vissa bestämmelser varit gällande i fråga om avvägningen av statens andel och de enskildas andel i kostnaderna. Vi skall nu gå in i en ny period, och då föreslås vissa betydelsefulla jämkningar i fördelningen av kostnaderna mellan staten och de oljelagringsskyldiga, vilket innebär att de sistnämnda skulle få komma att dra en ökad del av det gemensamma lasset.

Vad har då hänt i detta ärende innan det har kommit hit? Jo, först och främst hade vi en särskild kungl. kommitté, som utarbetade förslag till bestämmelser för den nya lagringsperioden. Där stannade ledamöterna vid fifty-fifty. Hälften med ordförandens utslagsröst tog den ståndpunkt, som sedan i allt väsentligt kommit till synes i Kungl. Maj:ts proposition. Den andra hälften reserverade sig, och till den hälftens åsikter anslöt sig sedan under remissförfarandet praktiskt taget alla remissinstanser. Vid behandlingen i andra lagutskottet har utgången också blivit att hälften av utskottets ledamöter har reserverat sig, under det att den andra hälften efter lottens utslag utgör majoriteten.

Oppositionen mot Kungl. Maj:ts förslag i den föreliggande propositionen är alltså förankrad i mycket vida kretsar såväl inom organisationsvärlden som inom ämbetsverken och här i riksdagen.

Beredskapslagring av olja

dagen. Varför är oppositionen så stark? Jo, alla är ense om att en lagring ur beredskapssynpunkt i allt väsentligt måste vara en statens angelägenhet.

Låt mig i detta sammanhang ett ögonblick erinra om vad som skedde när energiskatten infördes år 1957. Som skäl för införandet av denna skatt anfördes, att den var erfordrerlig bl. a. på grund av de ofrånkomliga investeringar som måste göras på energiområdet, som staten icke kunde täcka med medel från annat håll. Under den gångna perioden och under den som nu stundar kommer alltså de oljelagringsskyldiga vid sidan av erläggandet av energiskatt dessutom att få ta på sig en del kostnader för denna oljelagring. Det är egentligen ganska analogt — jag vill anföra det för att visa hur felaktigt och orimligt det egentligen är — med att vi inom industrien vid sidan om de allmänna skatter som vi har att betala också skulle bidra på något sätt till statens lagring t. ex. av ammunition för försvarsändamål. Vi måste komma ihåg, att flytande bränsle är en minst lika viktig faktor att ha tillgång till i händelse av krigsfall som ammunition. Egentligen skulle det därför vara så även beträffande oljelagringen, att staten ensam svarade för all oljelagring. Men under den nu löpande perioden har industrien och handeln likväl funnit sig i att ta på sig en viss del av kostnaderna. Vi har funnit oss i detta, därför att det utan tvivel har varit till en viss kommersiell nytta för industrien och för de lagringsskyldiga över huvud taget. Men för den period som kommer föreligger inte längre samma kommersiella nytta. Departementschefen vitsordar själv detta när han säger, att den ökade oljetillgången i världen och förbättrade distributionsmöjligheter minskar behovet av att hålla kommersiella lager.

Den reservation som föreligger till andra lagutskottets utlåtande sönderfal-

Beredskapslagring av olja

ler i två delar. Den första avser den skyddade lagringen, d. v. s. sådan lagring som sker i bergsrum. På basis av de motioner som har förekommit i ärendet yrkar reservanterna, att kostnaderna för denna lagring helt bör falla på staten. Den geografiska placeringen av dessa bergsrum har skett och kommer att ske helt i överensstämmelse med militära överväganden. Det blir därför obekvämt för handeln ur kommersiell synpunkt att nyttja dessa lagerlokaler.

Så har vi den oskyddade lagringen, och där kommer speciellt storkonsumenterna in i bilden. Denna lagring gäller de lätta och tunga brännoljaerna. Enligt bestämmelserna för den nu löpande perioden, vilka bestämmelser nu skall ersättas med andra sådana för den kommande perioden, har de lagringsskyldigas andel av kostnaderna för denna lagring uppgått till 40 procent, medan staten har svarat för 60 procent.

Följden av propositionen blir på denna punkt — om man alltså bara behandlar den oskyddade lagringen avseende lätta och tunga brännoljaer — att drygt 50 procent av kostnaderna kommer att falla på de enskilda, medan något mindre än 50 procent kommer att falla på staten. Det är således en högst väsentlig förskjutning till de lagringsskyldigas nackdel som propositionen i detta hänseende medför. Det är klart att just de lagringsskyldiga storkonsumenterna måste opponera sig emot en sådan åtgärd. Den medför ånyo extra kostnader vilka de lagringsskyldiga icke kan vältra över på sina kunder. Det går inte att få täckning för dessa extra kostnader. Man måste också erinra sig att själva lagerhållningen binder stora kapital, vilket medför väsentliga kostnader.

Jag har velat beröra energiskatten särskilt av den anledningen, att vad som anfördes i samband med dess införande synes mig innefatta vissa för-

pliktelser som jag tycker att regeringen inte borde nonchalera på det sätt som skett i propositionen. Vidare är industriens kostnadsläge och de allmänna konjunkturerna i dag sådana, att det är orimligt att lägga ett ökat ekonomiskt ansvar på de lagringspliktiga. Om propositionen skulle antas i överensstämmelse med andra lagutskottets majoritets uppfattning, innebär det en avsiktligt verkställd ökning av industriens omkostnader. En sådan åtgärd skulle också stå i direkt strid med statsmakternas ansträngningar att stödja konjunkturerna, vilket som bekant sker och ansetts vara nödvändigt just i nuvarande läge.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation som är fogad till andra lagutskottets utlåtande.

Herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Det förslag som andra lagutskottet haft att behandla bygger på den utredning, som 1961 års oljelagringskommitté på sin tid gjorde och i vilken det föreslås en väsentlig utbyggnad av oljeberedskapen, detta såväl beträffande den s. k. krigsreserven som beträffande försörjningsreserven eller avspärrningsreserven som den numera skall kallas.

Om behovet om en utökad beredskapslagring av olja råder bara en mening. De remissorgan, som yttrat sig över oljelagringskommitténs betänkande, har samtliga understrukt angelägenheten av en tillfredsställande beredskap på detta område, och departementschefen har för sin del i propositionen stannat för det längst gående av de tre alternativ som utredningen utarbetat. Som redan framhållits har också inom andra lagutskottet rått bara en mening beträffande angelägenheten av en utvidgad lagring av brännoljaer och drivmedelsoljaer.

Beredskapslagring av olja

Kostnaderna har i det lagringsprogram som avses skola gälla för de närmaste sju åren beräknats till i genomsnitt 112 miljoner kronor per år, varav staten skulle svara för 59 miljoner genom indexreglerade ränte- och amorteringsfria lån och de lagringsskyldiga för 53 miljoner kronor. De lagringsskyldiga skulle erhålla möjlighet att prisivägen finansiera sin andel av kostnaderna.

Förutom de ändrade grunderna för kostnadsfördelningen mellan staten och de lagringsskyldiga, som den föregående talaren berörde och till vilka jag återkommer längre fram, innehåller propositionen ett par andra nyheter i jämförelse med de regler som nu gäller. Jag skall i all korthet beröra dessa.

Bland annat föreslås, att drivmedelslagringen för jordbrukets traktorer skall inordnas i lagringsprogrammet. Utskottet har ansett sig kunna tillstyrka propositionen även i detta avseende men har i anslutning till ett par motioner velat peka på den reserv av cistern- och lagringsutrymmen som finns i de s. k. farmaggregaten. Enligt uppgifter som varit tillgängliga för utskottet finns för närvarande 73 000 sådana farmaggregat med en sammanlagd volym av inte mindre än 170 000 m³. Enligt utskottets mening är det av stor betydelse att dessa lagringsutrymmen, som är spridda på ett stort antal platser, kommer att utnyttjas. I det nya lagringsprogrammet strävar man ju efter att få lagringsobjekten utspridda över olika delar av landet. Utskottet har därför inte kunnat underlåta att fästa uppmärksamheten på den möjlighet som här föreligger. Att en sådan sak vid en eventuell avspärrning skulle bli av stor betydelse när det gäller att tillgodose jordbrukets behov av traktorbränsle ligger i öppen dag.

Enligt förslaget skall beredskapslagringen i fortsättningen liksom hittills ske dels i oskyddade anläggningar, alltså cisterner ovan jord, dels i skydda-

de anläggningar, s. k. bergrum. Lagringen i bergrum avser framför allt motorbränslereserven för försvaret, den s. k. krigsreserven. Hittills har oljeimportörerna i samråd med den statliga tillsynsmyndigheten bestämt lokaliseringen av bergrumsanläggningarna, varvid hänsyn framför allt tagits till lokaliseringens lämplighet ur kommersiell synpunkt. I detta avseende innehåller förslaget en nyhet av stor principiell betydelse. Enligt propositionen skall nämligen tillsynsmyndigheten, överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap, ha att fatta beslut beträffande förläggningen av de skyddade lagerutrymmena. Det framgår av både utredningsbetänkandet och propositionen, att man genom den bindande bestämelsen avser att erhålla en bättre spridning av de oljelager som utgör krigsreserv. De lagringsskyldigas intresse av att bergrummen skall få en ur oljehandelssynpunkt acceptabel placering skjuts alltså åt sidan.

Det är givetvis ur beredskapssynpunkt olämpligt med en alltför stark anhopning av oljelager, såväl skyddade som oskyddade, i det omedelbara grannskapet av de stora importhamnarna. I en krigssituation utgör dessa anläggningar ett alltför attraktivt mål. De är dessutom mycket sårbara. En spridning av anläggningarna är därför befogad, och andra lagutskottet tillstyrker enhälligt propositionen även i detta avseende.

Den reservation som avgivits av 8 av utskottets 16 ledamöter avser i sin första del, såsom redan framhållits, finansieringen just av ifrågavarande bergrumsanläggningar. I sin andra del avser reservationen kostnadsfördelningen mellan staten och de lagringsskyldiga beträffande oskyddad lagring.

Som jag påpekat är den skyddade lagringen en ren försvarsberedskap. Redan av det skälet borde staten svara för hela kostnaden. På den tankegången bygger också reservanternas i oljelag-

Beredskapslagring av olja

ringskommittén sin reservation, vilken vid remissbehandlingen tillstyrks av de organisationer inom näringslivet som yttrat sig över kommitténs betänkande. Krigsreserven ligger ju helt utanför den kommersiella verksamheten. Om den skyddade lagringen skall kunna användas för sitt syfte torde det endast i undantagsfall bli möjligt att utnyttja bergrumslagren för handelsbruk. Någon livligare omsättning av dessa lager kan det inte bli fråga om. Samtidigt blir det betydligt ökade kostnader för hanteringen av oljelagren. Här bör alltså, enligt min uppfattning, den regeln gälla, att beställaren skall betala beställningen i dess helhet. Visserligen har departementschefen på denna punkt förbättrat utredningens förslag något litet genom att lägga till ytterligare 7 miljoner kronor såsom kompensation för merkostnaderna — dessa 7 miljoner kronor är inräknade i det kostnadsbelopp på 59 miljoner som jag nyss nämnde — men det förbättrar icke situationen stort. Enligt den nya finansieringsplanen kommer de lagringsskyldiga ändå att få svara för en större andel av kostnaderna i jämförelse med det nu löpande lagringsprogrammet.

Som herr von Sydow framhöll inträder jämväl i fråga om den oskyddade lagringen en försämring genom förskjutningen i fördelningen av kostnaderna mellan staten och de lagringsskyldiga. Denna försämring drabbar framför allt storkonsumenterna, främst industrien, och det är åtminstone under nuvarande konjunkturen ganska tveksamt, huruvida en del av vår exportindustri, t. ex. järnindustrien och cellulosaindustrien, kan kompensera sig för denna ökade kostnad genom att ta ut högre priser på utlandsmarknaden. Sådan möjlighet torde i varje fall för närvarande föreligga i mycket ringa omfattning.

Emedan lagringen av krigsreserven är avsedd att placeras så, att den kom-

mer att ligga mycket olämpligt till för handelsbruk, och även av det skälet, att det nya lagringsprogrammet dels är mycket omfattande och dels sträcker sig utöver vad som är behövt för rent kommersiella syften, finns det enligt reservanternas mening ingen anledning att rubba på den kostnadsfördelning som nu gäller beträffande de oskyddade anläggningarna. Beträffande krigsreserven framstår det för reservanterna såsom naturligt, att staten helt svarar i varje fall för investeringskostnaderna för dessa bergrumsanläggningar.

Det är på denna punkt, som rör sättet för finansieringen och fördelningen av kostnaderna, som reservanternas förslag skiljer sig från den del av utskottsutlåtandet, som dikterats av majoriteten.

Herr talman! Med vad jag nu har anfört ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr NILSSON i Göteborg (s):

Herr talman! Med anledning av de kritiska uttalanden som här har gjorts mot utskottsutlåtandet skall jag be att få anföra några synpunkter.

I den proposition som behandlas i andra lagutskottets utlåtande nr 45, framläggs ett program för fortsatt beredskapslagring av mineralolja under sjuårsperioden 1963—1969. Liksom under den löpande lagringsperioden skall ansvaret för programmets genomförande åvila oljebranschen och storkonsumenterna av olja. Propositionen innehåller emellertid vissa principiella nyheter i förhållande till vad som nu gäller, bl. a. att den för jordbrukets traktorer erforderliga lagringen föreslås inordnad i lagringsprogrammet och att bindande regler föreslås beträffande lokaliseringen av skyddade lagringsutrymmen.

Det framlagda förslaget, som bygger på ett av 1961 års oljelagringskommitté avgivet betänkande, innebär en betydande utbyggnad av oljeberedskapen i

Beredskapslagring av olja

landet. Stor enighet har vid remissbehandlingen rått om att en tillfredsställande beredskapslagring av olja är en huvudförutsättning för vårt lands försörjningsmöjligheter i en kris eller avspärrningssituation. Den föreslagna utbyggnaden av lagringen har därför allmänt hälsats med tillfredsställelse. Inom utskottet har vi beträffande den föreslagna lagringens omfattning och fördelning på olika produkter tagit del av vissa siffror utöver dem som propositionen innehåller och vill såsom vår mening framhålla, att förslaget innebär en väsentlig förbättring i oljebereidskapen.

Det är egentligen endast vad beträffar kostnadsfördelningen för programets genomförande som man har haft olika uppfattningar, vilket för övrigt framgår av de båda föregående talarernas anföranden. I den frågan har utskottet gått på propositionens förslag och reservanterna i huvudsak anslutit sig till motionerna I: 766 och II: 927.

Vid finansieringen av det nu löpande oljelagringsprogrammet har oljebranschen och de lagringsskyldiga storkonsumenterna svarat för en kapitalanskaffning av 48 miljoner kronor om året. Denna kostnad har varit inräknad i företagens finansieringsplaner med ett belopp, som under de senaste åren i genomsnitt uppgått till 0,4 öre per konsumerad liter av de slag av petroleumprodukter som omfattas av lagringsskyldigheten.

Propositionens lagringsprogram kostar i genomsnitt 112 miljoner kronor om året. Av dessa skall 53 miljoner kronor finansieras prisvägen och 59 miljoner kronor utgå till de lagringsskyldiga i form av ränte- och amorteringsfria lån, som skall indexregleras. Med ledning av konsumtionsprognosen har man beräknat, att ett fortsatt uttag med 0,4 öre per liter kommer att inbringa i genomsnitt 60 miljoner kronor om året. Propositionens finansieringsförslag innebär alltså inte — och jag ber

de båda föregående talarna beakta detta — att näringslivet eller konsumenterna drabbas av större kostnader för lagringen per liter olja räknat än vad som nu är fallet.

De skäl som motionärerna anfört för att staten skulle ta på sig en större del av kostnaden kan jag icke finna bärande. Frågan om fördelningen av kostnaderna för lagringen mellan staten och de lagringsskyldiga diskuteras ingående av departementschefen i propositionen. Där framhåller han bl. a., att det i och för sig är rimligt att oljehandeln svarar för hela finansieringen av oljelagren, eftersom fullgörandet av lagringsskyldighet är en av de förutsättningar som ansetts bära uppställas för handeln med olja i riket. Vidare påpekar departementschefen, att kostnaden för beredskapslagring av olja bör ses som en del av kostnaderna för den produktivitetsvinst som användningen av olja medför och att den därför bör belasta oljeförbrukarna. Utskottet har anslutit sig till departementschefens uppfattning och har särskilt understrukit vad jag tidigare nämnt, nämligen att propositionens finansieringsförslag icke innebär att oljeförbrukarna åläggas större del av lagringskostnaden per förbrukad liter räknat än som för närvarande är fallet. Av detta följer, att utskottet icke har kunnat biträda motionerna. Med hänsyn till de anförda synpunkterna ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan, som innebär bifall till propositionen i alla delar.

Vidare vill jag med några ord beröra ett annat problem, som varit uppe till diskussion i samband med propositionen. Jag tänker på frågan om hur man bäst skall utnyttja de s. k. farmaggregaten för beredskapslagring. Det finns för närvarande i landet omkring 73 000 farmaggregat med en sammanlagd cisternvolym av omkring 170 000 m³. Det är av stor betydelse ur beredskapssynpunkt att dessa lagringsutrym-

Beredskapslagring av olja

men, som är utspridda på ett stort antal platser, utnyttjas så effektivt som möjligt. Såsom komplettering till det föreslagna lagringsprogrammet måste aggregaten anses vara av stort värde. Eftersom beredskapslagringen för jordbrukets behov emellertid, såsom jag inledningsvis nämnde, enligt propositionens förslag inordnas i lagringsprogrammet i stort och finansieras på samma sätt som detta, är det icke möjligt att nu förorda stödåtgärder eller statlig finansieringshjälp för den lagring som kan förekomma i fråga om farmaggregat. Inom utskottet har vi emellertid ansett, att farmaggregaten är mycket värdefulla som en ytterligare reserv, och det är därför naturligtvis önskvärt att lagring på frivillig väg sker i dessa.

Jag skall till slut ta upp ett spörsmål, som de föregående talarna varit inne på. I motionen II: 927 säger motionärerna: »Enligt vår uppfattning är den skyddade lagringen principiellt en statlig angelägenhet.» Är det så säkert? Jag vill påpeka att 1955 års oljelagringskommitté hävdar någonting helt annat. Den ansåg att det var rimligt förutsätta, att oljehandeln svarar för hela finansieringen av oljelagringen, eftersom fullgörande av lagringsskyldighet är en av de förutsättningar som ansetts böra uppställas för handeln med olja i riket, vilket jag ju här redan tidigare påpekat.

Fram t. o. m. 1957 låg också — bortsett från vissa bidrag till skyddade lagerutrymmen — hela det ekonomiska ansvaret på de lagringsskyldiga. Att staten i ökad omfattning bidragit till finansieringen av det nu löpande lagringsprogrammet får ses mot bakgrunden av att detta innebar en snabb uppbyggnad under ett begränsat antal år.

Sedan denna utbyggnad slutförts kan det vara motiverat — som departementschefen uttrycker det — att huvudansvaret för oljelagringen liksom tidigare bärs av de lagringsskyldiga.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det kan vara anledning att kommentera ett par av de synpunkter som herr Nilsson i Göteborg framhöll i sitt anförande.

Herr Nilsson återopade bl. a. ett uttalande av 1938 års oljelagringsutredning, vilket gick ut på att en förutsättning för att bedriva oljehandel här i landet är att oljehandeln svarar för oljelagringen och de kostnader som är förenade med denna. Men den utredningen ligger ju ganska långt tillbaka i tiden och avsåg säkerligen inte en lagring av de kvantiteter oljor som det för närvarande är fråga om. Den principen frångick redan 1955 års utredning, när den förordade en kostnadsfördelning på 60 respektive 40 procent mellan staten och de lagringsskyldiga.

Herr Nilsson sade sedan att det inte fanns fog för reservanternas uppfattning, att den skyddade lagringen skall anses vara en statlig angelägenhet. Nog finns det fog för den uppfattningen, när lagringen skall ske på det sätt som förutsattes i det nya programmet, enligt vilket den lagringsskyldige inte kan påverka placeringen av bergrumslagringen, eftersom denna bestäms av tillsynsmyndigheten. Det avgörande för placeringen blir alltså lägets beskaffenhet ur rent militär beredskapssynpunkt.

Vidare framhöll herr Nilsson att det finansieringsprogram, som är tänkt för de lagringsskyldiga, inte innebär någon nyhet. De skulle få uttaga en merkostnad på oljan av 4 kronor per m³ precis som för närvarande. Detta är riktigt. Man måste emellertid beakta, att enligt det nu löpande lagringsprogrammet har den lagringsskyldige själv fått avgöra placeringen av lagringsutrymmena på ur handelns synpunkt bästa sätt. Detta blir inte fallet i fortsättningen. De bergrumsanläggningar som tillkommit under den nu löpande femårsperioden har alltså kunnat utnyttjas för handelns syften på ett helt annat sätt än vad som blir fallet med de bergrumsanläggning-

ar, som kommer till enligt det nya programmet.

Herr von SYDOW (h) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets ärade talesman gjorde gällande, att de kostnader på 0,4 öre per liter som f. n. inneburit den belastning vi haft på industrien som storkonsument icke skulle bli större under den kommande lagringsperioden enligt propositionen och utskottets förslag.

Jag vill med anledning därav fästa uppmärksamheten på att Kungl. Maj:ts förslag visserligen baserar sig på en del antaganden beträffande den kommande konsumtionsutvecklingen — och det är väl på dessa antaganden som herr Nilsson i Göteborg grundar det uttalande jag nyss citerade — men dessa antaganden innebär ju ingen som helst garanti för att utvecklingen blir just den som oljelagringsutredningen har tänkt sig. Såsom konjunkturbilden är i dag, kan man närmast förvänta sig en stagnation. Även om industrien under den första lagringsperioden har tålt en viss belastning, har man inte rätt att utgå ifrån, att den för all framtid kan tåla samma belastning i förhållande till antalet förbrukade liter eller kubikmeter. Därvidlag är det en hel mängd faktorer som spelar in, däribland framför allt det allmänna konjunkturläget. Utgångspunkten att industrien kan bära en viss belastning per kubikmeter eller liter — hur man nu vill uttrycka det — förbrukad olja, därför att den kunnat bära en sådan belastning under den gångna perioden är alltså enligt min mening felaktig. Det antagande som utskottets talesman här gjort kan därför enligt min mening inte på något sätt rubba de som jag förmenar tungt vägnade synpunkter, som reservanterna med stöd av en mängd uttalanden baserar sin reservation på.

Herr NILSSON i Göteborg (s) kort genmäle:

Beredskapslagring av olja

Herr talman! Låt mig påpeka för de ärade opponenterna, att det ändå har skett någonting sedan 1948, då vi antog det nuvarande oljelagringsprogrammet. Då hade vi en årlig förbrukning på 9 miljoner ton olja; i år är förbrukningen 12 miljoner ton olja. Det är klart att det krävs ökade utrymmen och kostnader för dessa utrymmen.

Sedan kan jag inte förstå att statens och de enskildas intressen kan stå emot varandra, eftersom en sak som i detta fall gagnar det enskilda också gagnar staten och omvänt. Och hur det än är med motviljan mot att betala dessa lagringskostnader och strävandena att övervältra dem på staten, så kommer man inte ifrån att 53 procent av kostnaderna bestrides av staten och 47 procent av de enskilda.

Utrikespolitiskt sett är det för närvarande ganska lugnt omkring oss. Men det kan inträffa, att vi helt hastigt avspärras från möjligheterna att få in dessa drivmedel som är så betydelsefulla för staten och för näringslivet — och var inte så säker på att inte en sådan situation skulle kunna uppkomma. Har herr von Sydow lika stor motvilja mot att näringslivet skulle betala för att i ett dylikt läge ha tryggad tillgång till olja?

Herr von SYDOW (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nilsson i Göteborg behöver inte agitera upp mig till förståelse för att vi skall hålla så stora beredskapslager av olja som vi möjligtvis kan. Jag har de mest handgripliga erfarenheter av de risker som kan möta, om vi inte har tillräckliga sådana beredskapslager. Men enligt reservanternas mening har industrien redan under den period, som nu lider mot sitt slut, betalat tillräckligt mycket för denna lagring som egentligen är en renodlad statlig angelägenhet. Reservanterna opponerar sig därför emot att industrien skulle drabbas av ytterligare kostnader utöver vad som varit fallet under den gångna perioden.

Beredskapslagring av olja

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag är medveten om att det ur skilda synpunkter är önskvärt med en kort debatt, men jag har anledning att knyta vissa reflexioner till vad som här sagts.

Frågan om det framtida oljelagringsprogrammet är ett spörsmål av synnerlig vikt. Storleken av vår oljelagring är av avgörande betydelse för hela folkförsörjningen och beredskapen, och detta inte bara i händelse av krig. Vi är alla väl medvetna om — och vi har också fått verkliga åskådningsexempel därpå — att även under andra förhållan kan våra möjligheter att upprätthålla tillförseln utifrån av oljeprodukter begränsas eller försvåras eller för kort tid helt elimineras.

Att alla — även utskottsreservanterna — inser betydelsen av en stark beredskap på detta område, finner jag och säkerligen de flesta med mig synnerligen tillfredsställande. Man är också ense om att det åligger statsmakterna att tillse, att vi upprätthåller en för våra resurser lämpligt avvägd oljelagring och man är beredd på att folkhushållet får bära kostnaderna härför. Jag finner det angeläget, herr talman, att fastslå att det råder enighet på dessa punkter.

Däremot har meningarna gått isär då det gäller frågan om hur kostnaderna skall bäras och fördelas. Jag tillåter mig emellertid, herr talman, konstatera att det även därvidlag tycks råda en viss samstämmighet i uppfattningarna. Ingen vill bestrida, att oljehandeln och storkonsumenterna bör ta på sig åtminstone en viss del av ansvaret för att kostnaderna täcks. Det gjorde inte ens herr von Sydow, även om han i en del av sitt anförande spetsade till saken en smula genom att framhålla att det var fråga om en uppgift som helt borde åvila statsverket — jag skall senare återkomma till den frågan.

Alla är således medvetna om vikten av beredskap på oljelagringsområdet,

och de flesta erkänner också att oljehandeln och industrien bör dela ansvaret för finansieringen. Den kontroversiella frågan gäller som sagt grunderna för kostnadsfördelningen mellan å ena sidan staten och å andra sidan de enskilda, d. v. s. i första hand oljehandeln och storkonsumenterna. I detta liksom i många liknande fall finns det emellertid inte någon för alla tider given, absolut eller naturlig norm för hur kostnaderna skall fördelas. Det gäller i stället att finna en lämplig metod för denna kostnadsavvägning. Det hela är, med andra ord, sannerligen inte någon principfråga.

Jag vill, herr talman, göra en kort återblick. För år 1957 gällde rent allmänt, att det ekonomiska ansvaret för lagringen av olja, således även beredskapslagringen, åvilade de lagringsskyldiga. Förutsättningen för att över huvud taget få rätt att driva handel med olja var att man svarade för denna lagring och tog de ekonomiska konsekvenserna som följde härav. Den ursprungliga principen — om vi över huvud taget kan tala om någon princip i detta sammanhang — var alltså den rakt motsatta till vad herr von Sydow trodde sig ha konstaterat. Under någon del av denna tid utgick vissa bidrag för särskild lagring i skyddade utrymmen. Det var begränsade bidrag för speciella projekt som staten tog ansvaret för och som utfördes med staten som byggherre.

Det program, som antogs år 1957 efter ingående utredning, innebar i viss mån ett avsteg från principen att oljebolagen själva skulle bära lagringskostnaderna för såväl skyddade som oskyddade utrymmen. Anledningen till att man på detta sätt avvek från den hittills allmänt godtagna principen var oljeförbrukningens starka ökning, en ökning som ingen kunde förutse under de år som omedelbart följde efter världskriget. Denna stegrade förbrukning — som jag inte här behöver siffermässigt belysa — sammanhänger med det ökade

Beredskapslagring av olja

energibehovet över huvud taget men återspeglar också en övergång från fasta fossila bränslen till olja. Då kom inte endast oljebolagen i blickfältet utan också de stora oljekonsumerande industrierna som bidragit till denna utveckling, innebärande en allt hastigare övergång till olja som drivmedel och energiråvara. Man fann det därför rimligt att både den enskilda oljehandeln — såsom tidigare — och de enskilda storkonsumenterna skulle vara med om att bära sitt ansvar i ett lagringsprogram på detta område.

Avsteget innebar att man inte ansåg sig ha tid att vänta på att en naturlig lageruppbbyggnad kom till stånd, finansierad enbart av oljehandeln och oljekonsumenterna. Man ville påskynda denna lageruppbbyggnad och snabbare stärka beredskapen. Därför fann man det rimligt att staten skulle ta på sig en del av det finansiella ansvaret och ikläda sig ett annat ekonomiskt engagemang än tidigare varit fallet. Vi skall emellertid komma ihåg, att den utredning som låg till grund för det av riksdagen år 1957 antagna programmet för oljelagringen — ett program efter vilket vi fortfarande arbetar — noga övervägde om kanske inte i stället hela kostnaden som tidigare borde åvila oljehandeln och storkonsumenterna. Man sade sig, att det vore rimligt. Det finge bli en kostnad som andra, vilken industrierna och oljehandeln skulle ta ut av sina kunder, d. v. s. av konsumenterna. Men man fann att vissa olägenheter var förenade med denna lösning, framför allt när det gällde att åstadkomma en snabbt ökad beredskap. Därför lät man staten engagera sig på det ekonomiska området. Ett avsteg gjordes härmed från den tidigare finansieringsprincipen, som dittills hade betraktats som den naturligaste.

När man då skulle finna en metod för fördelningen av kostnaderna mellan staten å ena sidan och de enskilda förbrukarna å den andra resonerade och

förhandlade parterna med varandra. Man såg efter hur mycket staten lämpligen kunde bidra med till ett sådant program, och man undersökte hur mycket industrien och oljehandeln kunde satsa utan att kostnadsgenomslaget blev alltför starkt, när man skulle forcera fram nya beredskapsutrymmen och ökade oljelager. Vid dessa förhandlingar kom man fram till att det kanske var en lämplig avvägning att staten tog på sig 60 procent av kostnaderna och de enskilda 40 procent. Det låg ingen som helst princip bakom denna avvägning; den var resultatet av en kompromiss mellan olika intressenter, en kompromiss som nåddes under trycket av önskemålet att bli ense när det gällde att hastigt åstadkomma en ökad beredskap på detta område.

När hela detta program ändå skulle överses — det skulle ju inte gälla mer än fem år — fann man det också rimligt att pröva finansieringen. Vid denna prövning ansåg kommittémajoriteten — det är i huvudsak dess förslag som framlagts i propositionen och som utskottsmajoriteten har velat ge sitt förord — att procenttalet hade rätt liten betydelse. Det är mycket väsentligare, menade man, att se efter hurudan den faktiska kostnadsbelastningen på industrien och oljehandeln blir. Då fann man att när 1956 eller 1957 års program — vad vi nu kallar det program som ännu är i kraft — började tillämpas var utgångspunkten en kalkylerad kostnad på 0,5—0,6 öre per liter i genomsnitt. Kommittén ansåg att det vore rimligt att industrien även nu finge bära ungefär motsvarande kostnad. Det innebär inte i sig någon fördyring — såsom herr von Sydow här ville göra gällande — men i ansträngningarna att komma sams även denna gång kom man så småningom fram till en siffra av 0,4 öre per liter. Det är detta man har gått ut från när man har beräknat hur mycket som skall åvila staten respektive de enskilda intressenterna.

Beredskapslagring av olja

Det är riktigt, herr von Sydow, att ett av motiven för energiskatten var att den skulle finansiera också oljelagringsprogrammet. Om inte den utvägen hade stått öppen vid det tillfället, så tror jag att det statliga bidraget till oljelagringskostnaderna hade blivit betydligt mindre än det blev. Men det var som sagt inte det enda motivet. Herr von Sydow vet lika bra som jag att det inte finns något överflöd på pengar i statskassan.

Det rimliga för industrien och de enskilda konsumenterna är att se på det pris som industrien har fått betala och på de kostnader som har åvilat de enskilda. Och enligt föreliggande förslag blir den kostnaden 0,4 öre, vilket i varje fall måste vara något lägre än den kostnad som industrien tidigare och intill nu har burit. Om man räknar i procent, så motsvarar det en fördelning mellan staten och enskilda på 50 procent mot 50.

Nu framhåller de som vänder sig mot förslaget, att storkonsumenterna, alltså industrien, får vidkännas alldeles speciella problem och att de företag som förbrukar olja kommer i ett ogynnsammare konkurrensläge än de industrier i utlandet med vilka de konkurrerar. Jag tror inte riktigt på det talet. Ty om vi ser på de oljepriser till vilka vår industri har möjlighet att tillgodose sitt behov — även lagringsbehovet för den delen — så ligger de väsentligt under de priser som offereras industrierna exempelvis på den europeiska kontinenten. Låt mig där ta några siffror. De är visserligen litet gamla, men så vitt jag vet har proportionerna inte förskjutits.

År 1959 fick man i Frankrike betala litet över 127 kronor per kubikmeter för den tunga eldningsolja — omräknat i svenskt penningvärde — i Västtyskland något mer än 102 kronor, i Italien drygt 105 kronor, i Nederländerna ungefär 111 kronor och i Belgien 124 kronor. I Sverige kostade samma olja vid den tiden omkring 80, möjligen 90 kronor per kubikmeter. Vi har haft förmånen av

mycket låga oljepriser här i landet, och det finns ingen anledning förmoda att prisrelationerna mellan oss och utlandet skall komma att förskjutas i någon för oss särskilt ogynnsam riktning. I stället tror jag att vi även i framtiden har anledning räkna med jämförelsevis låga oljepriser.

Men hur det än må förhålla sig med saken, har industrien möjlighet att av oljehandeln ta ut en rabatt, som svarar mot den merbelastning industrien får vidkännas för lagringen, d. v. s. 0,4 öre per liter. Detta har också påpekats i dessa sammanhang. Jag är också säker på att herr von Sydow i likhet med andra storföretagare här i landet inte kommer att försumma den möjlighet som där föreligger att pressa oljehandeln till att ge en storkonsument denna rabatt. Det har varit min erfarenhet hittills. Det är också en skälig rabatt med hänsyn till inköps omfattning. Oljebolagen befrias ju därigenom från att själva hålla ett motsvarande oljelager, med de kostnader som är förknipade därmed.

Slutligen bara en enda sak till, herr talman. Det har här sagts att situationen har i hög grad förändrats, därför att oljehandeln — och framför allt industrierna — numera inte har samma inflytande över förläggningen av oljelagren som enligt hittills gällande ordning. Det är dock en sanning med mycket stor reservation — om det över huvud taget är någon sanning. Man skall komma ihåg att landet är indelat i olika regioner med hänsyn till den skyddade lokaliseringen. Inom ramen för dessa regioner finns emellertid ett mycket betydande utrymme för hänsynstagande till de kommersiella intressena. Man skall inte glömma det. Och jag är övertygad om att myndigheterna där kommer att vara lika förstående som hittills vid tillämpningen av lagringsprogrammet, när det gäller att ta hänsyn till önskemål hos den lagerskyldiga industrien.

Beredskapslagring av olja

Herr von SYDOW (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag har ingen anledning att här ingå på den historieskrivning handelsministern lämnade om vad som hänt under gångna år på detta område. Jag tycker dock inte det är mycken mening i att tala om de principer som gällde före 1958, eftersom vi då bara hade en jämförelsevis mycket begränsad lagringsskyldighet, som bara berörde handeln. Om vi skall jämföra, kan vi i varje fall inte göra någon annan rimlig jämförelse än mellan de bestämmelser som gäller för nu löpande lagringsperiod och dem som är föreslagna för den kommande. Enligt propositionens förslag skall då storkonsumenternas andel av kostnaderna, när det gäller investeringar för att uppfylla lagringsskyldigheten för eldningsolja, höjas från 40 till något över 50 procent. Och jag kan inte förstå annat än att det innebär en omkostnadsfördyring för storkonsumenterna, en fördyring som vi inte kan övervältra på våra kunder för närvarande.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp) kort genmäle:

Herr talman! Bara ett genmäle på en enda punkt. Handelsministern framhöll, att oljehandeln före 1957 svarade helt för lagringskostnaderna men att man vid beslutet om det lagringsprogram, som gäller för femårsperioden 1958—1962, var angelägen om att få en relativt stor lagring till stånd. Det gällde att komma i gång snabbt med lagringen, och det ansågs därför skäligt att staten skulle svara för viss del av kostnaderna. Allt detta är riktigt.

Men alltså gäller den synpunkten. Det program, som vi nu skall besluta om, är till omfattningen större än det program som beslutades 1957. Utbyggnadskapaciteten per år blir minst lika stor som under den lagringsperiod som nu löper. Man behöver alltså få fram lagringsutrymme med samma snabbhet som tidigare.

Dessutom vill jag säga, att om man tidigare har fördelat kostnaderna utan att tillämpa någon särskild princip, endast gjort en avvägning, hindrar ju inte detta att man vid detta tillfälle kan ha anledning att diskutera principerna. För oss reservanter står det klart att i varje fall för handeln otillgängligt liggande bergrumsanläggningar inte bör betunga oljehandelskostnader.

Jag hoppas slutligen att det är realiteter bakom den förmodan handelsministern uttryckte i slutet av sitt anförande, att här kommer att ske förståendefulla underhandlingar mellan den statliga tillsynsmyndigheten och de oljelagringsskyldiga vid avgörandet av placeringarna.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Låt mig rätta vad jag tror var ett litet misstag i herr Anderssons i Sundsvall anförande. Programets omfattning, mätt i årlig kvantitet, blir mindre än under det nu löpande lagringsprogrammet. Det är sålunda inte riktigt att det blir en större lagringskvantitet, varmed vi varje år skall öka programmet.

Det kan ju alltid se ut som om en proportion 60—40 procent, där staten står för 60 och enskilda för 40, innebär en mindre kostnadsbelastning för näringslivet än 50—50 procent. Men herr von Sydow kan väl inte bestrida att 0,5—0,6 öre ändå är en högre kostnad än 0,4 öre, vilket har varit utgångspunkten för beräkningen av kostnadsfördelningen i det nya programmet. Det blir alltså en lägre kostnad.

Herr von Sydow säger att det i alla fall blir dyrare än om staten toge på sig hela kostnaden, och det vill jag gärna erkänna. Sedan fortsätter herr von Sydow och säger att det är en kostnad som man inte kan vältra över på sina kunder. Men vem har sagt det? Det är ju inte det frågan gäller. Där emot har det varit fråga om huruvida

Beredskapslagring av olja

man har möjlighet att kompensera sig genom ett lägre pris hos sina leverantörer av olja, och det är där jag tror på storindustriens förmåga att under de konkurrensförhållanden, som kännetecknar oljehandeln i vårt land, få full kompensation.

Herr **STIERNSTEDT** (h):

Herr talman! Frågan om oljelagringens nödvändighet ur beredskapssynpunkt hör intimt samman med möjligheterna att i en avspärningsituation upprätthålla produktionen av livsmedel. Den sidan har också tidigare aktualiserats genom de räntefria lån som utgått för lagringsändamål. Att dessa lån tyvärr utnyttjats i relativt ringa grad hänger samman med bestämmelsernas utformning.

Vi har i anledning av den föreliggande propositionen väckt en motion i vilken vi understrukit betydelsen av att jordbrukets behov av drivmedel tryggas i nödvändig grad. Vi vet nu, herr talman, att en omställning av jordbrukets traktorer till gengasdrift av sakkunniga på området beräknas ta cirka 18 månader. Under den tiden måste vi således ha tillgång till drivmedel, om vi inte skall lida betydande avbräck i livsmedelsförsörjningen. Det rör sig ju här om två skördesåsonger, och vår produktion av livsmedel uppgår under normala förhållanden endast till cirka 90 procent av kaloribehovet.

I vår motion har vi pekat på vissa konkreta åtgärder, som vi anser skulle stimulera jordbrukarna till egen beredskapslagring. En oljelagring ute på gårdarna måste nämligen ur flera synpunkter vara att föredra framför en mera central lagring.

Utskottet har också i sin skrivning understrukit vikten av att de lagringsutrymmen, som nu finns utspridda, utnyttjas så effektivt som möjligt. Då beredskapslagringen för jordbrukets behov emellertid är avsedd att inordnas i lagringsprogrammet i stort är dock

inte utskottet berett att förorda speciella stödåtgärder för jordbrukets beredskapslagring. Utskottets skrivning är emellertid så stark att jag tar för givet att de ansvariga myndigheterna med uppmärksamhet följer utvecklingen och framlägger de förslag som kan anses nödvändiga. Jag skall därför, herr talman, nöja mig med att i detta hänseende framhålla den vikt utskottet i anledning av vår motion lägger vid att oljelagringen inom jordbruket får den största möjliga omfattning.

Vad sedan gäller fördelningen av kostnaderna för lagringen i stort ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr **GOMÉR** (cp):

Herr talman! Det har väl sagts tillräckligt i denna fråga, och jag skall därför inte hålla något långt anförande.

Praktiskt taget alla är ju överens om att lagring av drivmedel behöver ske, och det är bara i fråga om finansieringen som meningarna är delade. Där har jag i likhet med övriga reservanter den bestämda meningen, att det allmänna bör ha hand om den lagring som i väsentlig mån betingas av militära ändamål.

Vad beträffar det andra slaget av lagring, ovanjordslagringen, är ju delningen 40 och 60 procent, och därvidlag anser jag att samma regel som tidigare bör gälla.

Lagringen för jordbrukets drivmedelförsörjning har berörts av föregående talare, och jag skall inte gå in på den.

Det är emellertid ett avsnitt av utskottets skrivning som jag gärna vill återge. Det heter: »Motionärerna menar att statsmakterna bör stimulera såväl till ökad anskaffning av farmaggregat som till ökad lagerhållning i dessa. Såsom exempel på åtgärder som skulle verka i sådan riktning nämnes statliga kreditgarantier, rätt att vid beskattningen avskryva befintligt oljelager — — —.» Det är ju vad vi fram-

hållit i våra motioner. Men enligt utskottets mening måste det »vara av stor betydelse ur beredskapssynpunkt att dessa lagringsutrymmen, som är utspridda på ett stort antal platser, utnyttjas så effektivt som möjligt».

Vi har fattat detta så att utskottet menat, att farmaggregaten skall utnyttjas med olja i. Vi menar att detta bör verka på ett stimulerande sätt, om den där lagrade oljan inte tas i beslag, i varje fall inte i första hand, i en kris-situation. Det inträffade ju faktiskt under andra världskriget att jordbrukare blev åtalade för att de använt visst drivmedel. Mannen var inkallad till beredskapstjänstgöring, och hustrun kunde inte klara sig utan att använda oljan, varefter det blev åtal. På hösten blev så samme jordbrukare åtalad för att han inte kunde uppfylla leveransplikten!

Det är inte stimulerande om det går så till. Vi har menat att lagringen genom de föreslagna bestämmelserna blir spridd. — Önskemålet om att ersättning skulle utgå i viss utsträckning har utskottet inte tillstyrkt, och detta önskemål finns heller inte upptaget i reservationen. Vi får hoppas att lagringen kan ske i mycket stor utsträckning och att spridningen skall bli den största möjliga.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr HENNINGSSON (s):

Herr talman! Jag vill omedelbart säga ifrån att jag inte har något yrkande och att jag inte heller skall blanda mig i debatten om kostnadsfördelningen mellan konsumenterna och staten.

Men det har i ett hänseende förts ett resonemang som jag har svårt att inse riktigheten av. Gasverken har nämligen undantagits från del i lagringsproceduren efter det att man först uttalat sig för att de borde vara med. Stadsgasverken har placerats i en klass för sig — jag skulle vilja säga i strykclass — och jag kan inte med bästa vilja i värl-

den förstå varför. Om man lagrar olja för att framställa elektrisk energi, får man full tillgång till de lånemöjligheter som står till buds. När man lagrar olja för att framställa gas får man dessa lånemöjligheter om det gäller tjockolja, men om man framställer en olja, som utvinns från tjockolja, s. k. gasnaffa, får man inte påräkna någonting i lagringstillskott. Varför man gör denna skillnad har jag inte kunnat reda ut. Jag har inte fått möjlighet att motionera i frågan, eftersom man har undantagit gasverken från lagstiftningen, men jag vill ändå ha sagt att jag som gasverksman inte har någon möjlighet att följa med i den argumentationen som skall ge belägg för att denna utformning är riktig.

Herr HAMILTON (h):

Herr talman! Jag skall förlänga debatten ytterligare med några synpunkter på ett par yttranden från statsrådet. Han kom in på fördelningen av kostnaderna och sade i en historiskrivning, som jag inte har något att anmärka på i stort, att det inte finns någon norm utan att det gäller att finna en metod för kostnadsfördelningen. Strax efteråt använde han ett uttryck som också återfinns på ett par ställen i trycket. Han sade att det en gång avsetts vara en förutsättning för handeln med olja att lagringsskyldighet inte bara skulle kunna åläggas utan även bekostas av näringen. Han använde sedan formuleringen — jag citerar ordagrant: »Denna hittills allmänt godtagna princip.» Jag hakade upp mig på detta.

Man frågar sig: Vem har godtagit den, när har den godtagits och i vilket sammanhang har den godtagits? Vilken vara skall nästa gång råka ut för den och vilka konsumenter skall nästa gång få speciella kostnader och åligganden genom denna »allmänt godtagna» princip? Vad som skett är väl att det träffats överenskommelser under trycket av en kommande lagstiftning, något som nä-

Omorganisation av statens jordbruksnämnds råd

ringslivet ofta har över sig. Att lagstiftningen i vissa delar tidigare varit riktig vill jag gärna vitsorda. Det har berott på den kommersiella fördel som just oljehandeln fått.

Sanningen ligger väl här i ett par ord som statsrådet kastade fram på slutet: Hur mycket kan staten åtaga sig? Vidare sade han till herr von Sydow, att det vore ont om pengar i statskassan. Det är väl detta som är pudelns kärna, att när en departementschef har utgifter, tillkomna på det ena eller andra viset, och finansministern ej är villig att träda emellan, skall merkostnaden läggas över på konsumenterna.

Det skulle vara oroväckande om detta bleve en »hittills allmänt godtagen princip». Nej, vi måste på allvar se till att kostnader av denna typ, som för att citera statsrådet »är av avgörande betydelse för hela vår försörjning», belastar hela folket och inte enskilda konsumentgrupper.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr von Sydow begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i mom. A) i utskottets utlåtande nr 45, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Enarsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst,

verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr von Sydow begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 103 ja och 100 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. B

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag rörande beredskapslagring av olja, såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 12

Omorganisation av statens jordbruksnämnds råd

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av statens jordbruksnämnds råd jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 2 november 1962 avläten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 193, hade Kungl. Maj:t under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag hemställt, att riksdagen måtte besluta att, i överensstämmelse med vad i propositionen förordats, statens jordbruksnämnds råds avdelning för frågor på jordbrukets område skulle upphöra från och med den 1 januari 1963 samt att jordbruksnämndens konsumentdelegation skulle inrättas från och med nämnda dag.

Omorganisation av statens jordbruksnämnds råd

Utskottet hade i detta sammanhang behandlat de till utskottet hänvisade motionerna I: 764 av herr *Torsten Andersson m. fl.* och II: 925 av herr *Hansson i Skegrie m. fl.*, i vilka likalydande motioner hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 193 måtte besluta, att statens jordbruksnämnds råds avdelning för frågor på jordbrukets område den 1 januari 1963 finge ersättas av jordbruksnämndens allmänna råd för rådgivnings- och upplysningsverksamhet enligt de grunder som angivits i motionerna samt att härvid i det nya rådet finge ingå representanter även för jordbruket och dess livsmedelsindustri.

Utskottet hemställde,
att riksdagen måtte

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag besluta att statens jordbruksnämnds råds avdelning för frågor på jordbrukets område skulle upphöra från och med den 1 januari 1963;

II. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 764 och II: 925, såvitt nu var i fråga, besluta att ett till jordbruksnämnden knutet rådgivande organ, benämnt jordbruksnämndens konsumentdelegation, skulle inrättas från och med den 1 januari 1963;

III. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 764 och II: 925, såvitt nu var i fråga, besluta att konsumentdelegationen skulle ha den sammansättning som i utlåtandet förordats;

IV. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 764 och II: 925, såvitt nu var i fråga, besluta att omorganisationen i övrigt skulle ske i överensstämmelse med vad i utlåtandet förordats.

Reservation hade avgivits av herrar *Nord, Hermansson, Nils Hansson, Ringaby, Isacson, Hansson* i Skegrie, *Antby, Eliasson* i Moholm, *Hamrin* och *Hedin*, vilka ansett att utskottet under III. bort

hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 764 och II: 925, såvitt nu var i fråga, besluta att konsumentdelegationen skulle innefatta en representant för jordbrukets förädlingsindustri samt i övrigt vara sammansatt i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! I principfrågan huruvida det föreslagna konsumentrådet bör inrättas eller inte råder det inga delade meningar mellan utskottsmajoriteten och reservanterna. Alla är vi överens om att det kan vara till fördel för både konsumenterna och producenterna av livsmedel att vi får så vederhäftig och allsidig upplysning som möjligt i dessa frågor.

Enligt propositionen skall konsumentdelegationens uppgift vara åtminstone tvåfaldig: delegationen skall dels utöva en viss kontroll på jordbrukspolitikens område, dels samtidigt arbeta för upplysning hos konsumenterna. Jag vill alldeles särskilt stryka under att denna sista uppgift i dagens läge är synnerligen betydelsefull. Genom den nära kontakt med jordbrukspolitiken, som denna konsumentdelegation bör få, kan man räkna med att den hos konsumenterna skall kunna skapa en riktigare uppfattning om jordbrukets problem än den som nu åstadkommes genom en ofta alltför ensidig framställning av förhållandena.

Framför allt bör det vara en angelägen uppgift för dessa konsumentrepresentanter att få tillfälle att konstatera och föra vidare att det ingalunda är i producentledet som fördyringen av livsmedel sker utan att fördyringen främst sker sedan förädlingsindustrien och distributionen fått hand om varorna. I den allmänna diskussionen om matprishöjningar brukar man i regel framhålla, att det är jordbrukarna som

Omorganisation av statens jordbruksnämnds råd

bär skulden till att priserna går uppåt. Det är i högsta grad önskvärt att denna snedvridna och ovederhäftiga upplysning kan rättas till och att man i stället åstadkommer en mera verklighetsbetonad redovisning. Jag hoppas att den föreslagna konsumentdelegationen både vill och vågar engagera sig i en sådan upplysningskampanj.

Vad som främst skiljer utskottsmajoriteten och reservanterna är vår olika uppfattning om hur denna delegation bör vara sammansatt för att bli en så god rådgivare som möjligt. För att den skall bli det är personvalet synnerligen viktigt. Men dessutom måste delegationen vara så sammansatt, att dess betraktelsesätt inte blir ensidigt och enkelriktat. Skulle detta inträffa kan delegationen bli en dålig rådgivare, och en sådan är sämre än ingen rådgivare alls. Den sammansättning som reservanterna föreslår skulle ge delegationen bättre möjligheter till god belysning av frågorna och därmed också förutsättningar för ett säkrare och framför allt allsidigare bedömande i sin rådgivning än vad utskottsmajoritetens förslag ger.

Det är svårt att se vem som skulle förlora på att delegationen finge den sammansättning som reservanterna föreslår. En sådan sammansättning skulle dessutom bättre överensstämma med de åsikter om rådgivningen som uttalades när en gång jordbruksnämnden inrättades. Med den sammansättning som propositionen och utskottsmajoriteten föreslår kan nämligen risk uppstå, att delegationen får en representation som kommer att rikta blicken endast mot ett håll, nämligen mot jordbrukarna, d. v. s. producenterna av livsmedel. Även de som kommer att representera det enskilda och kooperativa näringslivet utanför det egentliga jordbruket, som det heter, är ju konsumenter av råvaror, d. v. s. jordbruksprodukter. Låt oss komma ihåg att dessa representanter för näringslivet är konsumenter tills de

har övertagit råvaran. Därefter är de också producenter av livsmedel, och det är ju just inom det ledet — där dessa varor övergår från jordbrukarna till producenterna av färdiga livsmedel — som den ojämförligt största fördyringen av matpriserna skett under senare år. Man får emellertid hoppas att detta råd skall beakta även detta led i livsmedelsframställningen och inte enbart rikta sig mot råvaruproducenterna, d. v. s. jordbrukarna. En representant för jordbrukets förädlingsindustri skulle därvid ha en betydelsefull uppgift, just därför att verksamheten inom denna förädlingsindustri icke bedrivs i egentligt vinstsyfte.

Detsamma gäller den distributionsapparat som jordbrukarna byggt upp. Den är i huvudsak en kontrollapparat. Det ligger nämligen i jordbrukarnas intresse att ingen obehörig fördyring inträffar på varans väg från konsumenten till producenten.

När jordbruksnämnden en gång inrättades fick den ett allsidigt sammansatt råd, det s. k. jordbruksnämndens råd. I detta ingick representanter för både konsumenter och producenter och även för mellanled. Att detta råd sedan inte har fungerat på sätt som avsetts beror främst på att ledamöterna i jordbruksnämnden inte ansett sig behöva anlita något rådgivande organ. När det nu emellertid reorganiserats på det sättet, att representanter för jordbruket och dess förädlingsindustri uteslutes, frågar man sig: Var någonstans i författningen är det nu sört för att det statliga organ som jordbruksnämnden är får en så allsidig rådgivning som det med sin natur av statlig inrättning bör pretendera på? Såvitt jag vet finns det inte någon annanstans i författningarna skrivet om en sådan rådgivning än i bestämmelserna om det nuvarande rådet. När det nu tages bort finns det som sagt ingenting utsagt om detta.

När staten genom jordbruksnämnden träffar ett avtal med jordbrukarna, re-

Omorganisation av statens jordbruksnämnds råd

presenterar staten inte bara köparna av livsmedel. Även producenterna tillhör ju staten. Och om staten behöver råd, så bör väl alla medborgare vara berättigade att få ge sådana. Det finns som vi alla vet flera statliga organ som till sin hjälp har rådgivande nämnder, i vilka både konsumenter och producenter är företrädna. Men jag vet ingen nämnd, om vilken det i lag eller författning är utsagt att någon part som berörs av nämndens verksamhet är förbjuden att vara med. Det är möjligt att jag på denna punkt inte har rätt och att jag alltså inte observerat alla bestämmelser. I så fall är jag tacksam för en upplysning om var i lagen man uttryckligen sagt ifrån att den och den gruppen inte får vara med.

Priset på de färdiga livsmedlen påverkas som sagt betydligt mera av vad som sker med varorna sedan dessa lämnat jordbrukarna. Sedan 1958/59 har livsmedlen stigit i pris med ungefär 21 procent. Av dessa kommer 5 procent på jordbrukarna. Från den 1 januari i år till september har livsmedelsfördyringen varit 6,5 procent. Av den fördyringen kommer endast $\frac{1}{10}$ procent på höjda producentpriser. Jag menar att det kanske kunde vara angeläget att skärpa kontrollen även på de avsnitt av livsmedelsframställningen där prisfördyringen är 65 gånger större än i jordbrukarledet. Men det är märkvärdigt tyst om prishöjningar som sker utanför jordbrukets led.

För att nu ingen oberättigad misstanke skall uppstå mot framför allt distributionens folk vill jag säga, att av dessa 6,5 procent kommer 2,5 procent på prisökningarna i handelsledet. Men det skall samtidigt sägas ifrån att ökningen av handelskostnader varit 2,4 procent. Vinstmarginalen där har alltså inte höjts på något orättmätigt sätt. Det blir alltså till sist de ökade omkostnaderna mellan 1958 och 1962 som bär skulden till en väsentlig del av den fördyring av livsmedelspriserna som

skett. Vill man fundera över var skulden till denna ökning av omkostnaderna ligger, förmodar jag att man kommer fram till att den får delas av omsättningsskatten, penningvärdeför-sämringen och framför allt den lönerörelse som verkar från nyåret och som i sin konstruktion framför allt kommer att drabba livsmedelsområdet.

Jag vill slå fast att vi i princip är överens om att en konsumentdelegation bör inrättas och att den kan ha en stor uppgift att fylla. Men trots att vi är överens om själva principen kan jag inte underlåta att beklaga att den skall behöva tillsättas just nu i den ur jordbrukets synpunkt olämpligast tänkbara situation. Dels har inkomstutvecklingen för jordbruket varit synnerligen otillfredsställande, vilket det senaste siffermaterialet utvisar, dels är, som sagt, jordbruket icke orsaken till den matprisfördyring som inträffat. Ser man förslaget ur den synpunkten får det en ovänlig attityd gentemot jordbruket. Denna attityd skulle i viss mån kunnat dämpas, om man visat jordbrukarna i varje fall den hänsynen, att de inte uttryckligen utestängts från all representation, utan åtminstone dess livsmedelsindustri blivit representerad.

Jag vill, herr talman, sammanfattningsvis säga, för det första att jag anser ett konsumentinflytande på detta område i princip vara riktigt och till gagn för alla parter, för det andra, att en rådgivning bör vara så allsidig som möjligt och att med hänsyn till att en väsentlig fördyring sker sedan jordbrukarna lämnat ifrån sig sina varor bör jordbrukets livsmedelsindustri vara representerad i delegationen, och för det tredje, att tidpunkten för delegationens tillsättande är olycklig genom att den ger ett sken av att det främst är producentpriserna som påverkar livsmedelskostnaderna, ett sken som i nuläget är oberättigat.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Omorganisation av statens jordbruksnämnds råd

Fru LINDSKOG (s):

Herr talman! Genom de erfarenheter som man har gjort under den tid som gått sedan jordbruksnämndens råd tillkom har man funnit att det finns ett behov av att omorganisera rådet. Förhållandena är annorlunda nu än de var 1950. Man hade kortare avtalstid om jordbrukspriserna på den tiden, och det är en annan utveckling som har skett både bland konsumenter och bland producenter. Efter tio års erfarenhet har man funnit, att balansen mellan jordbrukets representation och konsumentrepresentationen blivit alltför ojämn, och detta är bakgrunden till propositionen och det utskottsutlåtande angående omorganisation av jordbruksnämndens råd som vi i dag behandlar.

Departementschefen har framhållit att konsumentdelegationens viktigaste uppgift skall vara att bistå nämnden med råd och upplysningar. Det är fördenskull viktigt att den får en djup förankring i de stora konsumentgrupperna och att den har deras obetingade förtroende. Den bör också tjänstgöra som remissorgan. Ser man på de uppgifter som jordbrukets förhandlingsdelegation har och de uppgifter som konsumentdelegationen skall få, finner man att det i detta fall blir två parallella organ som representerar producenterna respektive konsumenterna. En tredje uppgift som departementschefen också har anfört och som utskottet särskilt understryker bör vara att denna konsumentdelegation bland konsumenterna skall tjänstgöra som ett informationsorgan i syfte att fördjupa förståelsen för jordbrukets problematik.

Jag vet inte om vi har någon parallell till detta inom jordbrukets förhandlingsdelegation, men jag hoppas att man även på den kanten skulle vilja medverka till att bland producenterna förmedla kunskaper om konsumentsynpunkterna på jordbrukets om-

råde. Då skulle alltså de tre uppgifterna för de två parallella organisationerna bli likvärdiga. Utgår man ifrån denna fördelning, nämligen att jordbruksnämnden skulle vara det centrala organet och att man på producentensidan har jordbrukets förhandlingsdelegation och på konsumentensidan jordbruksnämndens konsumentdelegation, får man en klar avgränsning av uppgifterna och en organisation som måste bli till fördel för alla parter.

Att Kungl. Maj:t bör fastställa antalet ledamöter och suppleanter och även förordna dem anser utskottet vara riktigt, och att Kungl. Maj:t därvid vägledes av den målsättningen att konsumentdelegationen skall bli så effektiv för sina uppgifter som möjligt är självklart. Redan 1947 ansåg riksdagen att Kungl. Maj:t borde få avgöra jordbruksnämndens råds sammansättning, och utskottet anser i dag att samma förtroende bör Kungl. Maj:t få i fråga om konsumentdelegationens sammansättning. Just denna målsättning i fråga om effektiviteten förtjänar att påpekas med hänsyn till alla de önskemål om representation, som remissorganen givit uttryck för. Utskottet anser det fullt befogat och värdefullt att Kungl. Maj:t därvidlag har fria händer.

Om man håller den konstruktionen i minnet att både konsumentdelegationen och jordbrukets förhandlingsorganisation bör vara remissinstanser och rådgivande organ för jordbruksnämnden, förefaller den reservation som fogats till jordbruksutskottets utlåtande nr 34 att inte höra hemma i sammanhanget. Man föreslår att en representant för jordbrukets förädlingsindustri skall ingå som representant i konsumentdelegationen. Visst är det obestriddigt att jordbrukets livsmedelsindustri förbrukar stora mängder jordbruksprodukter, men livsmedelsindustrin är därför inte vad vi menar med »konsument» i vedertagen bemärkelse. Om vi betraktar dem som köper och

Omorganisation av statens jordbruksnämnds råd

använder t. ex. textilvaror som en speciell konsumentgrupp och dem som framställer råvarorna som en producentgrupp, tror jag inte att någon skulle betrakta textiltillfabrikanterna som en speciell konsument, som representerade betydande förbrukarintressen, fast ingen kan förneka att även dessa förbrukar stora kvantiteter råvaror. Jag har svårt att se denna reservation annat än som ett offer på den borgerliga enighetens altare, och som sådan har den ingenting att ge åt målsättningen av ökad kompetens och bättre arbetsintensitet. Därmed har jag inte sagt att någon ogenomtränglig mur skulle finnas mellan jordbrukets förhandlingsdelegation och konsumentdelegationen. Jag tror att det kan uppstå situationer, när det är önskvärt att de båda rådgivande organen tar kontakt med varandra, så att deras olika synpunkter får konfronteras. Men detta arbete kommer att ske bäst och mest friktionsfritt om man håller gränslinjerna klara mellan konsumentdelegationen å ena sidan och producentorganisationen å den andra, ty jag har i andra sammanhang upplevt hur det blir när en person skall företräda två vitt skilda intressen. Det är en oerhört svår uppgift, och risken är stor att man därvidlag sätter sig mellan två stolar.

Efter den avvägning som utskottet har gjort och med de synpunkter jag har anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ELIASSON i Moholm (h):

Herr talman! När den departementspromemoria som ligger till grund för propositionen först offentliggjordes fann vi en hel del oklara saker i densamma. Det gjorde att vi var betänksamma och beförde att det skulle komma att inrättas ett konsumentråd av det slag man hade skisserat i promemorian. Man fick uppfattningen, att konsumentrådet skulle vara en förhandlingspart — något som vi inte an-

såg vara riktigt. När nu propositionen blivit framlagd har klarhet skapats i detta hänseende, och man kan bara konstatera — något som också har framgått av inlägg i kammaren i dag — att samtliga har varit överens om värdet av att vi får en dylik konsumentdelegation.

Det har sagts, nu senast av fru Lindskog, att konsumentdelegationen skall vara till för råd och upplysningar och utgöra remissorgan men också vara ett informationsorgan för konsumenterna. Jag tror att det är en utomordentligt viktig uppgift, som konsumentdelegationen här får. Framför allt jordbrukarna har oändligt mycket att tjäna på att kunskaperna vidgas om de förhållanden som för närvarande gäller för det svenska jordbruket. Jag är också alldeles övertygad om att jordbrukspolitiken är något som har intresse inte enbart för jordbrukarna utan i lika stor utsträckning för konsumenterna. Men enligt de rapporter, som har kommit under den senaste tiden, är det naturligtvis producenterna, jordbrukarna, som har ställts i ett för dem mycket bekymmersamt läge.

Vi är också överens om att konsumentdelegationen skall ha en så lämplig sammansättning som möjligt. Ingen vill väl förmena Kungl. Maj:t att utse ledamöter och suppleanter i densamma. Vad vi har sagt från vår sida och skisserat i reservationen är att även jordbrukets förädlingsindustri borde få en representant i delegationen. Vi har också framhållit, att jordbrukets förädlingsindustri är en stor förbrukare av jordbrukets råvaruprodukter.

Gentemot vad fru Lindskog sade om att man inte betraktar denna förädlingsindustri som konsument i egentlig bemärkelse vill jag bara erinra om att det i propositionen heter att det enskilda och kooperativa näringslivet skall ha en representant i delegationen. Man gör emellertid ett direkt undantag för den del av näringslivet, som

Omorganisation av statens jordbruksnämnds råd

tillhör vad man kallar den rena jordbrukssektorn. Innehörden av detta uttryck har varit oklar. Statsrådet har i dag lämnat besked i första kammaren och där framhållit, att någon representant från jordbrukskooperationen inte skall komma i fråga när det gäller delegationens sammansättning.

Vi tror att det finns flera skäl för reservationens förslag på denna punkt. Det är en lång väg mellan producent och konsument. Den vandrigen är, som herr Hansson i Skegrie antydde, ganska dyrbar, och det kan också finnas ett intresse från jordbrukarnas sida att bevaka kostnadsdelen. Det kan vidare uppstå svårigheter i framtiden när det gäller att göra bestämda gränsdragningar. Man har slagit fast, att jordbrukarna har stora livsmedelsindustrier. Vi kan väl i varje fall tycka, vilket också har framhållits här i dag, att de industrier det här gäller skall få utse representanter. De är också producenter av livsmedel.

Varför skulle man inte i den situationen kunna gå reservanterna i varje fall så långt till mötes, att i konsumentdelegationen skulle få ingå en representant även för förädlingsindustrin? Denne representant skulle kunna lämna värdefulla råd och upplysningar, och jag tror ingalunda att han skulle få ett så dominerande inflytande i delegationen, att man skulle kunna misstänka att objektiviteten försvann. Han skulle däremot kunna bli en lämplig kontaktman.

Herr talman! Med dessa synpunkter ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av ett uttalande av fru Lindskog. De synpunkter hon däri framförde överensstämmer inte med min uppfattning om denna sak. Fru Lindskog påpekade, att jordbrukets förhandlingsdelegation och konsumentdelega-

tionen är två parter, som man här kan jämföra med varandra, och menade att det inte kommer att finnas någon ogenomtränglig mur mellan dem.

Enligt min uppfattning gör man här en felaktig bedömning av jordbrukets förhandlingsdelegation. Den har tillsatts från jordbrukets sida som ett privat organ, som riksdagen inte alls har någon rätt att dirigera och beordra att göra det ena eller det andra. Nu har det emellertid blivit så, att förhandlingsdelegationen har fått fungera som ett rådgivande organ, därför att den frivilligt har åtagit sig att vara ett sådant. Men förhandlingsdelegationen har ingen inskriven skyldighet att tillhandagå det statliga organet med någon rådgivningsverksamhet från jordbrukets sida. Detta har ändå blivit praxis och väl är det.

Då jordbruksnämndens råd tillsattes, hette det i propositionen, att i detta råd bör representeras olika av nämndens verksamhet berörda intressen — alltså även jordbrukets intressen. Här uppstår på nytt frågan: Var någonstans har man nu sört för att olika av nämndens verksamhet berörda intressen blir företrädda i rådgivningen? Jordbruket kommer att saknas. Det är i detta avseende jag har en annan principiell syn på denna fråga. Jag menar, att det är en något egendomlig nyordning att framtagna ett statligt organ möjligheter att erhålla viss rådgivning som den förut haft inom en rådgivande statlig nämnd — i förhoppningen att organet genom frivilligt tillmötesgående från privat håll skall få den rådgivning som man ändå vill att den skall ha och som den behöver. Detta är den principiella skillnaden mellan våra uppfattningar. Jag ser det så, att jordbrukets företrädare har förhindrats att vara rådgivare i ett statligt organ trots att jordbrukets folk ändå är medlemmar i den stat som tillsätter detta förhandlande organ.

Fru LINDSKOG (s):

Herr talman! Jag har läst åtskilliga

Omorganisation av statens jordbruksnämnds råd

remissyttranden, som är undertecknade av jordbrukets förhandlingsdelegation, och jag har uppfattat saken så, att förhandlingsdelegationen har ansett det vara en förmån att få vara ett rådgivande organ. Varför skulle inte förhandlingsdelegationen vilja behålla även den uppgiften?

Under debatten i första kammaren sades det att jordbrukets organisationer mycket väl vill satsa de pengar det skulle kosta att hålla den representant som nu önskas i konsumentdelegationen. Jag kan därför inte förstå varför inte förhandlingsdelegationen skulle fortsätta med sin rådgivande verksamhet och med att avge remissyttranden. Jag har här bortsett från delegationens förhandlingsuppgifter och sett till dess två nyssnämnda uppgifter, vilka jag hela tiden förutsatt skulle behållas i fortsättningen.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Jag hoppas också att jordbrukets förhandlingsdelegation i fortsättningen skall vara ett rådgivande organ på frivillighetens väg. Det finns inget som hindrar detta. Men det är inte det det är fråga om nu utan huruvida riksdagen och staten handlar rätt genom att tillsätta ett rådgivande organ, i vilket man uttryckligen utesluter en viss part.

Jag nämnde tidigare att det finns åtskilliga statliga myndigheter som har rådgivande nämnder, där båda parter är företrädde. Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap har ett s. k. oljelagringsråd, där intressenterna på båda sidor är representerade. Kommerskollegium har ett handelspolitiskt råd, där alla parter är representerade. Det mest belysande exemplet på sådana organ är statens lönenämnd, som väl i mycket stor utsträckning är rådgivare åt civildepartementet och i vilken — om jag inte tar fel — det finns en ganska betryggande majoritet från producenternas sida och icke från konsumenter-

nas. Men jag kan inte tro att det skulle falla någon in att vilja ändra den så, att man uteslöt representationen för producenterna av statliga tjänster. Den principiella skillnaden ligger i att man utrustar jordbruksnämnden med ett råd som har en viss bestämd sammansättning.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Jag skall inte ge mig in på några långa utläggningar; jag har haft tillfälle att i första kammaren framföra mina synpunkter och känner inget behov av att förlänga debatten genom att återupprepa dem här. Det fanns emellertid några saker i herr Hanssons i Skegrie inlägg som jag måste reagera mot.

Herr Hansson säger: Skall staten utesluta jordbrukets organisationer från inflytande? Herr Hansson missar ju det väsentliga i detta sammanhang. I jordbruksnämnden, som är det organ som skall ta det slutliga ställningstagandet, sitter ju redan två representanter för jordbruket, en från Lantbruksförbundet och en från RLF. De är med även vid förhandlingarna med jordbrukets förhandlingsdelegation. Generaldirektören och representanterna för konsumenterna och för handeln sitter tillsammans med jordbrukets representanter och förhandlar. Jordbrukets synpunkter är således tillgodosedda redan nu. Därför skall vi inte resonera som om det gällde att utesluta representanterna för producenterna, utan hela åtgärden syftar till att också konsumentensynpunkterna skall få komma bättre fram i detta sammanhang.

Herr Hanssons beskrivning var alltså felaktig. Den passar inte alls i dag, när jordbruksnämnden suttit praktiskt taget hela hösten och lyssnat till de synpunkter som framförts från förhandlingsdelegationens sida både när det gäller utvecklingen av marknadsförhållandena i Europa och när det gäller inkomst-

Ändring i stadgan om ersättning för riksdagsmannauppdragets fullgörande, m. m.

klyftan. Det finns sannerligen möjligheter för jordbrukarna att få framföra sina synpunkter med den ordning vi har i dag!

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Jag tror ändå att vi bör kunna bli överens om att de som sitter i statens jordbruksnämnd i första hand representerar staten. Som jag sade tidigare utgör jordbrukarna en ganska betydande grupp i den svenska staten och bör följaktligen ha inflytande i det organ som staten tillsätter på detta område.

Man kan fortsätta resonemanget i samma anda som jordbruksministern. Konsumenterna är också representerade i statens jordbruksnämnd. Varför skall just den sidan ha ett i en statlig författning inskrivet konsumentråd och den andra delen av jordbruksnämnden vara utesluten från en sådan rådgivning genom ett statligt beslut?

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 34, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranledes av bifall till reservationen av herr Nord m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter

intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 104 ja och 97 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 13

Ändring i stadgan om ersättning för riksdagsmannauppdragets fullgörande, m. m.

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 20, med förslag till lag angående ändring i stadgan den 21 februari 1941 (nr 98) om ersättning för riksdagsmannauppdragets fullgörande, m. m.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr BJÖRKMÄN (h):

Herr talman! Det är inte min avsikt att dra upp någon debatt kring detta ärende, men jag har inte velat låta detta utskottsutlåtande passera utan att ge uttryck för min tveksamhet att bifalla utskottets hemställan i den utformning den nu fått. Min tveksamhet gäller den procedur som tillämpas vid arvodeshöjningen. Konstitutionsutskottet återger på s. 2 i betänkandet några meningar av vad utskottet anförde när frågan var uppe 1959: »Med hänsyn till riksdagsmannauppdragets natur är det emellertid mindre lämpligt att genom någon form av automatik anknyta arvodet till en viss grupp löntagare. I första hand bör dock jämförelse göras med stats-tjänstemän i motsvarande inkomstläge.»

Det finns emellertid en fortsättning

Ändring i stadgan om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande, m. m.

på detta stycke i konstitutionsutskottets utlåtande år 1959 som inte har återgivits i det nu föreliggande betänkandet: »Utskottet förordar därför, att kanslideputerade tillika med kamrarnas talmän gives befogenhet att besluta om de tilllägg eller avdrag å arvodet, som betingas av förskjutningar i det allmänna löneläget. Före sitt beslut i fråga som här avses bör kanslideputerade och talmännen på lämpligt sätt höra representanter för arbetsmarknadens parter, vilkas mening torde antecknas i kanslideputerades protokoll. Härigenom vinnes, att utanför riksdagen stående personer får möjlighet att yttra sig i fråga om ändring av arvodets storlek.»

När 1957 års riksdagsarvodesutredning lade fram sitt förslag på hösten 1958, diskuterades ganska allmänt detta förfarande att höra arbetsmarknadens parter. Detta torde var bakgrunden till att konstitutionsutskottet 1959 förordade ett sådant förfarande. I det nu föreliggande betänkandet säger utskottet, såvitt jag kan finna, inte någonting här om. Däremot säger utskottet: »Med hänsyn till den princip som kommit till uttryck i utskottets ovan nämnda av riksdagen godkända utlåtande nr 18/1959 att förändringar i den allmänna lönenivån bör få återverkningar även på riksdagsmannaarvode och att jämförelse bör göras med statstjänstemän i motsvarande inkomstläge samt med hänsynstagande till omfattningen av ovan nämnda särskilda lönehöjningar, finner utskottet att arvodets grundbelopp bör höjas med 2 000 kronor, d. v. s. till 26 000 kronor.»

Jag hoppas att konstitutionsutskottet menar att den princip, som utskottet och riksdagen uttalade sig för 1959, alltså jämt skall gälla även beträffande hörandet av arbetsmarknadens parter och att vad som nu förekommit endast är ett tillfälligt avsteg från denna ordning. Jag beklagar att man inte i år följt denna princip. Det är enligt min mening inte tilltalande att riksdagen utan hö-

rande av utomstående personer beslutar om egna förmåner.

Jag har intet yrkande.

I detta anförande instämde herrar *Magnusson* i Borås (h), *Edlund* (h) och *Hamilton* (h).

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Jag är helt förekommen av herr Björkman och vill endast understryka vad han har sagt.

Herr RYDÉN (fp):

Herr talman! Eftersom jag har förmånen att kunna yttra mig från denna plats i en annan ställning än de övriga här, då jag lämnar kammaren från och med nyåret, vill jag föra fram såsom min åsikt att det icke är ovärdigt att riksdagens ledamöter erhåller ett arvode som någorlunda stämmer överens med det arbete de utför. Vad som kan vara fel är att riksdagens ledamöter på detta sätt tvingas att så att säga ta ställning till frågan. Rent sakligt tycker jag emellertid att vi icke här har anledning, och inte heller att man utifrån har anledning, att kritisera det arvode som nu föreslås. Det har blivit kutym att särskilt kritisera riksdagen ur den synpunkten. Jag anser detta vara fel, och jag kan i det fallet tala med en viss erfarenhet.

Jag har sagt i ett annat sammanhang att jag tror att man skall tänka och tala väl om sin nästa, även om han är riksdagsman.

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Jag tar närmast till orda i anledning av herr Björkmans och herr Dicksons anföranden och vill starkt understryka vad konstitutionsutskottet har sagt i sitt utlåtande, nämligen att förslagen är avsedda att utgöra en preliminär lösning av hithörande frågor i avvaktan på resultatet av författningsutredningens arbete i vad rör riksdagens arbetsformer. Frågan hör alltså lö-

Rätt för kommun att bistå utländska studerande

sas i samband med att författningsutredningen avlämnat sitt förslag.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 14

Rätt för kommun att bistå utländska studerande

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om rätt för kommun att bistå utländska studerande jämte i ämnet väckta motioner.

Sedan utskottets hemställda föredragits yttrade:

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! Mottagningen av stipendiater i vårt land från framför allt utvecklingsländerna är ju en av de stora uppgifter som nämnden för internationellt bistånd har. Den kanske inte är en av de mest krävande, men det är ändå en uppgift som är detaljrik och har många aspekter. Det sätt på vilket denna uppgift utföres har betydelse inte bara för dagen utan även för framtiden, därför att den är ett steg på den fredliga vägen till bättre relationer mellan länder och folk.

Vi mottar här i Sverige årligen ett par hundra nya stipendiater. Det är människor som kommer från alla världsdelar, unga och gamla, människor med olika bakgrund och från den mest skiftande sociala miljö. Det gäller många olika slag av stipendiater, för vilket redogjorts dels i propositionen, dels i utskottsutlåtandet. Vi har de något äldre personerna, som kommer hit såsom tillfälliga stipendiater för att förkovra sig och på ett visst område inhämta kunskaper. Ofta är det människor som i sitt hemland har fått en viss social ställning och har levt under helt andra förhållanden. De blir förvånade över att se att direktören och professorn i

Sverige med egna händer ombesörjer sin egen service. Vi har ungdomarna som kommer hit för att studera vid våra högskolor, vi har inte mindre än ett 80-tal högskolestuderande för närvarande av vilka 60 procent befinner sig i Stockholm. Vi har just nu 50 jordnier som har kommit hit under hösten, unga män, som från att ha gått i internatskola där hemma har kommit hit för att på olika arbetsplatser och i yrkesskolor vidareutbilda sig för att så småningom återvända hem och bli arbetsledare och yrkesskollärare. Man måste ge en eloge åt det svenska näringslivet och företagarna som mycket välvilligt ställer sig till förfogande för att ge dessa unga män möjlighet till denna fortbildning.

Det är klart att det inte räcker med att de ges stipendier, att företagarna öppnar sina arbetsplatser för dessa människor och att de får plats vid våra högskolor och universitet. Det gäller så mycket annat, som jag skulle vilja kalla de rent mänskliga relationerna, vad vi med ett ord benämner de kurativa uppgifterna i samband med mottagningen av stipendiaterna.

När NIB inrättades anställdes till att börja med en enda kurator på deltid, men när man fick se det register av arbetsuppgifter som denna människa hade, så förstod man ögonblickligen, att detta var ett område där det behövdes flera människor på heltid. Glädjande nog har man under detta budgetår kunnat anställa fyra s. k. studiesekreterare eller kuratorer, en i Lund, en i Uppsala, en i Göteborg och en i Stockholm.

När en afrikan kommer hit i novemberrusket, så innebär det för honom i jämförelse med de förhållanden han varit van vid en betydlig skillnad på miljön, inte minst i fråga om väderleken. Det första en kurator måste göra är då att följa med denna person ut och skaffa honom kläder som passar för klimatet här. Det är således en rent personlig service som dessa kuratorer

Rätt för kommun att bistå utländska studerande

måste utföra. Sedan kommer bostadsfrågan som är ett av de allra största problemen, i varje fall här i Stockholm. Det är ganska egendomligt, att när en bostadssökande kommer till den s. k. hyrestanten och hon efter att ha öppnat dörren finner att han har en mörk hy och inte ser ut som vilken Medelsvensson som helst, så händer det att dörren utan vidare stängs. Det är ganska märkligt att upptäcka att i detta land, där så många går omkring och yvs över att vi inte har någon rasdiskriminering, att vi inte gör skillnad på folk, det ändå är så många människor som tycks tro, att en annan hudfärg betyder ett annat slags människa, en människa som inte reagerar och känner på samma sätt som vi andra.

Å andra sidan är det många som med entusiasm går in för hjälpen till u-länderna och som under de gångna åren propagerat för ett alltmer ökat statsstöd till biståndsverksamhet. Men när det kommer i fråga att utföra praktiskt arbete i detta sammanhang, att själv göra en insats, att rent personligt avstå från något av sin bekvämlighet för att ta emot dessa stipendiater som kommer hit, så är det många gånger så att beslutsamhetens friska hy går över i eftertankens kranka blekhet.

Det är svårt att skaffa bostäder åt dessa människor. På det området skulle väl kommunerna kunna göra en stor insats. Vad vi här i Stockholm behöver är fler studentbostäder, bostäder där man kan ordna rumsmöjligheter åt studerande från u-länderna. Vi väntar också med spänning på det nya Sverige-huset för att få lokaler, där man kan ha samkväm och andra sammankomster och därmed få till stånd bättre samhörighet dels mellan dessa studenter och dels mellan dem och våra egna ungdomar.

Familjefrågan kommer också in. Vi har diskuterat att de experter som vi sänder ut på längre tid till u-länderna skulle få ta med sig sin familj, och det

står likaså alltmer klart för oss att de stipendiater som kommer hit på längre tid skulle ha glädje av att kunna ha sin hustru eller sin familj med sig. Även kvinnorna skulle kunna genomgå utbildningskurser här och samtidigt få ett begrepp om den samhällsform som deras män så småningom skall söka förverkliga hemma i sina egna länder.

Många av dessa stipendiater räknar inte som vi bara hustru och barn till familjen utan också alla sina syskon, fastrar, mostrar och kusiner. Alla lever tillsammans, alla delar varandras glädjeämnen och bekymmer. Det måste vara oerhört svårt för den som kommer från en sådan miljö att plötsligt hamna här i Sverige, där de enda som nödtorftigt tar hand om honom är studentkårernas kuratorer. Dessa gör på sitt sätt en mycket stor insats, men vad gör vi andra? Möjligen tänker vi någon gång på att bjuda hem någon av dessa främmande människor på en kopp te. Här finns ett stort fält för aktivitet från de vanliga människorna i samhället, inte minst från folkrörelsernas folk.

På detta område kan också kommunerna göra en stor insats. Fritiden är för dessa stipendiater många gånger ett problem. För närvarande håller stipendiatsbyrån inom NIB på att förbereda en kampanj för att skapa kontakt med Folkrörelsesverige i avsikt att om möjligt få fram något slags fadderorganisation av samma art som det svenska institutet har för de stipendiater som det ansvarar för. Människorna i en sådan fadderorganisation skulle på de olika platser ute i landet där vi har stipendiater kunna ge dessa något av hemliv, ge dem den mänskliga kontakt som de behöver för att verkligen kunna trivas. Som det så riktigt uttrycks i utskottsutlåtandet är det i så fall inte bara vi som ger, utan en sådan verksamhet måste också betyda oerhört mycket för oss själva i det att vi får en inblick i hur andra länders folk lever, tänker och reagerar. Det bör även kunna

Rätt för kommun att bistå utländska studerande

grundlägga en i framtiden vidare utbyggd kontakt mellan oss och dem.

På alla dessa områden, men framför allt när det gäller den kurativa uppgiften att skaffa fram hyggliga bostäder, att ge stipendiaternas fritid innehåll och att skapa kontakt mellan människa och människa, måste det nya förslaget, som ger kommunerna möjligheter att göra insatser för stipendiaterna, betyda synnerligen mycket i framtiden.

Herr talman! Jag har tillfälle att på litet närmare håll följa NIB:s verksamhet på detta område, och jag vill i detta sammanhang uttrycka min glädje över de möjligheter som genom detta förslag öppnas för stipendiatverksamheten. Statsmakterna får kontakt med kommunerna så att de kan samarbeta och nå också de enskilda människorna ute i våra olika samhällen. Vi kan på ett annat sätt än tidigare engagera varje människa för verksamheten. Det är ju inte bara fråga om att staten anslår pengar, utan det är också i allra högsta grad fråga om ett personligt engagemang från alla dem som vill göra en insats för att skapa trevnad för de människor från andra länder som vi tar emot här under kortare eller längre tid.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr **BRACONIER** (h):

Herr talman! Jag vill meddela att jag i utskottet ursprungligen hade yrkat avslag på denna proposition, inte därför att jag har någon annan uppfattning än den ärade föregående talaren i fråga om behovet av hjälp utan därför att våra kommunallagar i fråga om kompetensfördelningen mellan stat och kommun uppenbarligen utgår från att lokaliseringssynpunkten över huvud taget skall vara en avgörande faktor när det gäller differentiering. Det är dock sant att om man går igenom regeringsrättens utslag i dessa kompetensvister, finner man att dess medlemmar ofta stannar i olika meningar. I ett fall nyligen stod,

om jag inte minns fel, tre av regeringsrättens ledamöter mot två. Det visar att själva kommunalbegreppet är ganska diffust.

Inrikesministern är uppenbarligen helt medveten därom. Han kan inte heller gärna vara annat, eftersom kommunalrättskommittén är mycket försiktig med att utvidga det kommunala kompetensområdet i detta avseende. Kommittén har använt uttryck som »särskilda skäl» o. s. v. när det gäller frågan om utvidgning av kompetensområdet.

Det är inte så lätt som fröken Sandell tror att utan vidare säga att kommunerna skall behjorta ett ändamål av här ifrågavarande slag. Hela denna hjälpverksamhet är enligt riksdagens eget beslut — och jag kan inte erinra mig att det gjordes några invändningar däremot, även om jag gärna erkänner att jag inte nu närmare i detalj har studerat beslutet — uppbyggd på det sättet att en statlig nämnd skall fördela anslagen.

Såvitt jag har fattat det nuvarande kommunalrättsbegreppet riktigt, innebär det föreliggande förslaget ett avsteg från gällande principer. Såsom ledamot av konstitutionsutskottet borde jag därför, om jag varit alldeles konsekvent, snarast ha yrkat avslag på förslaget. Men jag skall gärna medge att den rättsliga aspekten är ganska invecklad och att det därför skulle vara förmätet att uttala någon bestämd juridisk mening. Däremot delar jag inte den uppfattning, som en av remissinstanserna givit uttryck för och som innebär att 57 § regeringsformen skulle utgöra ett hinder för godkännande av förslaget. Om man skall anta kommunallagar på det ena eller andra sättet, antingen det sker genom den vanliga lagstiftningsproceduren eller så som här föreslås, därom stadgas i detta fallet knappast någonting i regeringsformen. Det kan näppeligen vara otillåtet att förfara som man nu gör.

Att jag liksom mina partikamrater i utskottet har fogat en blank reservation

Rätt för kommun att bistå utländska studerande

till utlåntagandet innebär alltså inte att vi är motståndare till hjälpverksamheten som sådan, utan bara till att man i högre grad använder kommunala pengar för ett ändamål, beträffande vilket riksdagen såsom suverän när det gäller beskattningsmakten har klart sagt ifrån att det är fråga om en statlig angelägenhet.

Jag finner det därför viktigt att man i denna debatt uttalar den meningen att dagens beslut icke får föranleda en utvidgning av det kommunala begreppet på ett sådant sätt, att det införes helt nya anordningar som hittills ansetts vara föga förenliga med den kommunala självbestämmanderätten. Det är, herr talman, angeläget att den avvikelse som här skett icke blir prejudicerande för tillkomsten av ett nytt kompetensförhållande mellan stat och kommun.

Herr talman! Jag har icke något yrkande.

I detta anförande instämde herr *Mag-nusson* i Tumhult (h).

Herr **SPÅNGBERG** (s):

Herr talman! Den omständigheten att herr Braconier inte framställde något yrkande visar att han nog är synnerligen tveksam om det berättigade i den motion som väckts i detta ärende.

Jag konstaterar med tillfredsställelse att det i riksdagen som väl också i hela vårt land råder principiell enighet om att staten bör utöva en hjälpverksamhet av det slag det här gäller. Herr Braconiers tveksamhet grundade sig därpå att enligt hans mening kommunala pengar inte borde användas för en verksamhet som sålunda egentligen är en statlig angelägenhet. När jag har läst utredningen och propositionen har jag för min del kommit till den bestämda uppfattningen, att så som lagen är utformad och med de föreskrifter som lämnas i propositionen kommer kommunerna att ta hand om uppgifter som staten knappast skulle kunna fullgöra. Däri ligger den

stora betydelsen av att kommunerna kopplas in i detta sammanhang.

I motionen har man pekat på vissa svårigheter som skulle följa med den föreslagna ordningen, och man har även framhållit att med den begränsning som förslaget erhållit kan inte kommunerna utträtta så mycket. Jag tycker nog att motionärerna överdrivit svårigheterna, och jag tror inte att man behöver befara vad herr Braconier var inne på, nämligen att detta beslut skulle öppna möjligheter att ge en betydligt ökad kompetens åt kommunerna. Begränsningen är nog ganska kraftigt tilltagen i detta fall. Beträffande kommunernas insatser tror jag att motionärerna underskattar kommunernas möjligheter att göra insatser för stipendiater från utvecklingsländerna.

Motionärerna stöder sig på kommunalrättskommittén och de betänkligheter som där har framförts, vilket också herr Braconier erinrade om. Trots betänkligheterna har kommittén framkommit med mycket starka motive-ringar för dessa anslag. Kommunalrättskommittén säger visserligen: »Åtskilliga skäl talade enligt kommitténs mening mot ett införande av möjligheter för kommunerna att göra insatser för studerande från utvecklingsländerna.» Men så kommer man fram till: »Andra skäl talade emellertid med styrka för att därtill beredda kommuner skulle kunna göra vissa insatser på området.» Och så fortsätter man med en uppräkn-ing: »Biståndsarbetet finge därigenom en ökad anknytning till vårt utbildningsväsende och vårt kulturliv, områden där kommunerna i dag hade betydelsefulla uppgifter. Kontakterna med svenskt samhällsliv och svensk miljö vore av värde för studerande från utvecklingsländerna. Med den ställning kommunerna intar i vårt samhällsliv liksom på undervisningens och kulturlivets områden kunde det anses befogat att kommunerna bereddes möjlighet till vissa insatser på stipendiatmottag-

Införande i riksdagsstadgan av bestämmelser i syfte att ernå en effektivare budgetbehandling

ningens område. Kommittén stannade därför för att förorda att kommunerna i särskild lag tillades rätt till vissa insatser för studerande från utvecklingsländerna.»

Vad som här föreslås är ett tillmötesgående av de önskemål som har framförts från ett flertal kommuner. Jag vill såsom ett exempel nämna hur styrelserna för samtliga partigrupper i Stockholms stadsfullmäktige enats om ett förslag till stipendier för studerande från utvecklingsländerna. Liknande förslag har framlagts av stadsfullmäktige i Göteborg, Uppsala, Halmstad, Norrköping och Köping, kanske också i andra städer. Även landsting har fattat liknande beslut. Man har då utgått från att kommunerna haft denna kompetens. I regeringsrätten, som prövat detta, vilket herr Braconier också erinrade om, har ledamöterna haft olika meningar. En ledamot hade anmält en annan uppfattning. Herr Braconier tänkte möjligen på andra beslut, men det är likadant i detta fall. Regeringsrättens majoritet upphävde kommunernas beslut om ett dylikt stöd, och därmed har sådana beslut blivit olagliga.

Genom det förslag som nu föreligger blir det möjligt för kommuner att inom ramen för biståndsverksamheten — det sägs mycket noga ifrån att det är inom denna ram — i någon form underlätta vistelsen för dem som för studier och yrkesutbildning vistas inom kommunen. Det är inte fråga om att ge penningstipendier, inte heller att ge bidrag till studerande som vistas utom kommunen. Det lokala intresse som är knutet till denna verksamhet ligger alltså inom kommunens eget område.

Jag skall inte räkna upp några exempel på hur kommuner tillsammans med frivillig verksamhet kan lämna det stöd och den hjälp som de vill ge, utan jag nöjer mig med att helt instämma i vad fröken Sandell anfört därvidlag. Kommunerna får emellertid om någon minut

rätt att vidta dylika hjälpåtgärder, och jag vill uttala min tillfredsställelse över att detta blir möjligt.

De studerande som det här är fråga om vänder tillbaka till sina länder; de kommer att återfinnas på olika håll som ledande inom dessa länders kultur- och produktionsliv. Vi har ett enastående tillfälle att då de vistas här få kontakt med dem, visa dem vårt land, låta dem lära känna vårt folk från dess bästa sida. Det måste vara ett verkligt intresse för vårt land att de vänder tillbaka med goda intryck och en känsla av den vänskap som Sveriges folk hyser för utvecklingsländernas folk. Det måste vara av värde att de får ett intryck inte bara av att de här har mötts av en byråkratisk, paragrafmässig välvilja utan också av den hjärtlighet och vänskap, som framgår av de framställningar som gjorts av olika kommuner om att få laglig rätt att ge bistånd.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 15

Införande i riksdagsstadgan av bestämmelser i syfte att ernå en effektivare budgetbehandling

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckta motioner om införande i riksdagsstadgan av bestämmelser i syfte att ernå en effektivare budgetbehandling.

I de vid 1961 års riksdag väckta, till konstitutionsutskottet hänvisade likalydande motionerna nr 179 i första kammaren av herr *Sveningsson m. fl.* och nr 205 i andra kammaren av herrar *von Friesen* och *Braconier*, vilkas behandling uppskjutits till innevarande riksdags höstsession, hemställdes, att riksdagen måtte besluta att i 19 § 1 mom. riksdagsstadgan införa komplet-

Införande i riksdagsstadgan av bestämmelser i syfte att ernå en effektivare budgetbehandling

terande bestämmelser i syfte att ernå en effektivare budgetbehandling, samt att konstitutionsutskottet utarbetade härför erforderlig författningstext.

Utskottet hemställde, att förevarande vid 1961 års riksdag väckta motioner I: 179 och II: 205, vilkas behandling uppskjutits till innevarande höstsession, ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herr *Torsten Andersson*, fru *Segerstedt Wi-berg* samt herrar *Sveningsson*, *Kronstrand*, *Enarsson*, *von Friesen*, *Magnusson* i Tumhult, *Hammar*, *Braconier* och *Larsson* i Borrby, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med anledning av förevarande motioner måtte besluta, med verkan från 1963 års riksdags början, att antaga följande

Förslag

till

*ändrad lydelse av 19 § 1 mom. riksdagsstadgan**Nuvarande lydelse:**Föreslagen lydelse:*

§ 19.

Mom. 1. Inom tjugu dagar från riksdagens öppnande böra statsutskottet, bevillningsutskottet, bankoutskottet och jordbruksutskottet utse deputerade för att under riksdagens lopp, i den utsträckning sådant finnes påkallat, rådpläga i frågor, som angå budgetarbetet inom riksdagen. *Dessa deputerade böra verka för att största möjliga enhetlighet vid budgetbehandlingen iakttages.* De deputerade *hava att föranstalta därom, att lämpliga sammanställningar angående statsverkets inkomster och utgifter samt angående budgetarbetets fortgång inom riksdagen tid efter annan delgivas kamrarnas ledamöter.*

Mom. 1. Inom tjugu dagar från riksdagens öppnande *skola* statsutskottet, bevillningsutskottet, bankoutskottet och jordbruksutskottet utse deputerade för att under riksdagens lopp, i den utsträckning sådant finnes påkallat, rådpläga i frågor, som angå budgetarbetet inom riksdagen. *Dessa budgetdeputerade skola avgiva yttranden till riksdagens utskott över till dessa hänvisade frågor om budgetläget och de allmänna riktlinjerna för finanspolitiken samt om det ekonomiska läget och den ekonomiska politiken, så ock över andra på utskottens behandling ankommande ärenden av större vikt avseende statens inkomster och utgifter ävensom i övrigt verka för att största möjliga enhetlighet vid budgetbehandlingen iakttages.* De deputerade *skola jämväl föranstalta därom, att lämpliga sammanställningar angående statsverkets inkomster och utgifter samt angående budgetarbetets fortgång inom riksdagen tid efter annan delgivas kamrarnas ledamöter.*

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr von FRIESEN (fp):

Herr talman! Den fråga som nu är föremål för överläggning har diskute-

rats här i riksdagen under en lång följd av år. Man kan faktiskt säga att det är 30 år sedan frågan först togs upp, i känslan av att riksdagens inflytande när det gäller budgetbehandlingen inte var vad den borde vara.

Införande i riksdagsstadgan av bestämmelser i syfte att ernå en effektivare budgetbehandling

Det rör sig här om ett av de verkligt centrala områdena för riksdagens maktutövning. För 30 år sedan — alltså 1932 — införde man de s. k. budgetdeputerade. Det finns en mycket fyllig recit före utskottets eget utlåtande, och kammararens ledamöter kan själva läsa den. Det faller mig därför inte in att här gå igenom hela den historik som är vidhäftad detta ärende. Jag vill bara erinra om, att då budgetdeputerade hade fungerat ett antal år, insåg de själva inte bara att det var meningslöst att fortsätta på den vägen utan tog också det mycket ovanliga steget att skriva till författningsutredningen och begära en annan ordning. Jag betraktar en sådan åtgärd som mycket ovanlig, och den väckte ju också på sin tid berättigat uppseende.

Sedan har vi också fått en budgetkommitté som sysslar med denna fråga, och jag kan i mycket långa stycken instämna i vad budgetkommittén har anfört liksom även i kommitténs förslag till lösning.

När vi inom utskottet har stått inför frågan hur vi skulle förfara, har vi haft att välja mellan antingen en mera omfattande lösning, som skulle kräva en grundlagsändring, eller en lösning inom grundlagens ram, som endast medförde en ändring av riksdagsstadgan. Vi ansåg det då ganska utsiktslöst och meningslöst att föreslå en grundlagsändring så kort tid innan författningsutredningen avsåg att lägga fram sitt betänkande. Däremot fann vi reservanter inga skäl för att inte riksdagen inom ramen för sina nuvarande arbetsformer skulle kunna genomföra en anordning som medförde ett bättre sakernas tillstånd på detta område.

Den lösning som nu är föreslagen är till synes av mycket liten omfattning. Den innebär i själva verket bara en förstärkning av budgetdeputerade. Man kunde tänka sig ett antal upp till 16 ledamöter för att få en så representativ

församling som möjligt. Meningen är — och det har också budgetkommittén föreslagit — att i denna förstärkta budgetdelegation skulle ingå de mera prominenta representanterna för olika partier. Men det kanske allra viktigaste i det sammanhanget var, att denna förstärkta budgetdelegation — som om inte till namnet så dock de facto skulle få samma ställning som ett utskott — till sitt förfogande skulle få ett sekretariat och ett kansli som kunde biträda vid behandlingen av budgetfrågorna.

Hur har det då varit därvidlag med de nuvarande budgetdeputerade? Jo, de har sammanträtt i huvudsak två gånger, första gången för att tillsätta en sekreterare och andra gången för att bestämma hans arvode. Sekreteraren har sedan under den gångna tiden gjort en tabellarisk sammanställning, som ibland lägges på kammarledamöternas bord, och i vilken det finns en allmän uppställning över budgetläget. En förstärkning av kansliet med den expertis som kan tänkas stå till förfogande för frågor av detta slag skulle vara ett mycket verksamt stöd för budgetdelegationen, när det gäller en mera kontinuerlig övervakning av budgetarbetet, så att vi här i riksdagen kan säga att vi har frågorna i vår hand, att vi kan bedöma dem från tid till annan, att vi har ett grepp över budgetarbetet. Vi skulle då få ett grepp över budgetarbetet som vi hittills saknat.

Utskottet har nu gått emot detta motionsvis framförda förslag med den motivering som vi känner så väl igen från andra sammanhang. Utskottet talar om pågående utredning och vikten av att avvakta författningsutredningens förslag — som enligt dess senaste löfte skall framläggas på våren 1963. Men nu tror jag inte alls att det är nödvändigt att avvakta författningsutredningens betänkande för att ta ställning till denna fråga. Ty vi skall komma ihåg att man i den utredningen förbereder en helt

Införande i riksdagsstadgan av bestämmelser i syfte att ernå en effektivare budget-behandling

ny författning, en genomgripande förändring av hela vår författnings konstruktion. Utredningen har alldeles säkert uppmärksammat denna fråga. Det har man för övrigt bekräftat därifrån. Jag är inte närmare insatt i vad författningsutredningen kommer att föreslå, men jag förmodar att det blir något sådant som finns i andra länder, nämligen ett samordnat och i viss mån överordnat finansutskott.

Sannolikt är väl också att författningsutredningen kommer att föreslå enkammarsystem i stället för det nuvarande tvåkammarsystemet, och det är klart att hela organisationen, arbetsformerna, under sådana förhållanden blir annorlunda. Ett beslut nu i den riktning motionärerna föreslagit föregriper emellertid på intet sätt den mera genomgripande författningsreform som väl så småningom kommer att genomföras. Därför har jag, herr talman, inte fäst något avseende vid utskottsmajoritetens argumentation, att vi skall vänta och se vad som kommer någon gång i framtiden. Och jag erinrar om att även om författningsutredningen lägger fram ett förslag 1963 innebär det inte alls att några stadganden kommer att träda i kraft under de allra närmaste åren — det kan dröja en avsevärd tid innan dessa förslag realiserar.

Jag tycker därför det hade varit naturligt om utskottet tillstyrkt att den föreslagna, mycket obetydliga ändringen skulle vidtagas och att man provat sig fram denna väg. Det råder väl intet tvivel om att det system som vi motionärer skisserat och som även reservanterna är inne på skulle vara avsevärt bättre än den nuvarande budgetdelegationen — sämre kan den under inga omständigheter bli.

Med denna motivering tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Herr von Friesen har givit en historisk redogörelse för denna fråga. Formellt kan den te sig obetydlig — reellt är beskattningsrätten kanske den viktigaste fråga riksdagen har att behandla. Det rör sig om underlaget för vår ekonomiska politik över huvud.

Det är alltså en för hela riksdagens arbete utomordentligt central fråga som, liksom så många andra, avgörs i trötthetens tecken. Det skulle ha sitt intresse, om mera tid stode till förfogande, att ge en återblick på konstitutionsutskottets uttalanden när det gäller författningsutredningen. Låt mig bara nämna att 1958 uttalade konstitutionsutskottet att författningsutredningen skulle vara färdig 1959. 1959 uttalade konstitutionsutskottet att författningsutredningen skulle vara klar 1960. Det är på sådana grundvalar som det grundlagsvårdande utskottet haft att ta ställning i en rad frågor. Det har nu gått tre—fyra år sedan konstitutionsutskottet gav uttryck åt sin förväntan, som var enhällig, att författningsutredningen skulle vara färdig för flera år sedan.

Det hålls inte en remissdebatt här i kammaren utan att man anför att underlaget för ekonomisk debatt är mycket dåligt. Det s. k. planeringsrådet, som herr Sträng tillsatt, har nu i en presskommitté meddelat att kalkyler gjorts upp för ett halvt år framåt beträffande den ekonomiska situationen. Det är mycket intressant att den svenska riksdagen inte har en planläggning av sitt eget arbete på det ekonomiska området medan ett stort korporativt organ, där finansministern samlat företrädare för det ekonomiska livet utanför riksdagen, skall få närmare material för en diskussion om dessa centrala förhållanden.

Vad man än må säga om detta, så erinrar jag mig några yttranden i hös-

Införande i riksdagsstadgan av bestämmelser i syfte att ernå en effektivare budget-behandling

tens remissdebatt av statsminister Erlander. Statsministern underströk som svar på en fråga av herr Palm, att han var lika angelägen som någon annan i denna kammare att se till att riksdagen intog sin centrala position i vår demokrati och att inte korporativa tendenser gjorde sig gällande till förfång för folkstyrelsen. Vi alla som väl för övrigt med olust sett hur den franska demokratin steg för steg hamnat i ett system beträffande vilket det kan diskuteras vad som är kvar av parlamentarismen, frågar oss om uppskjutandet av dessa centrala spörsmål inte återger något av den resignation, som under det senaste decenniet kännetecknat den svenska riksdagen — med ett undantag, nämligen när ett enhälligt bevillningsutskott i våras avstyrkte begäran om en fullmakt som våldförde sig på de centrala bestämmelserna för beskattningen.

Dessa ting kan naturligtvis avfärdas som en subtilitet och man kan säga, att detta är ingenting så allvarligt. Jo, det allvarliga är, bland annat, att vi har ingen aning om huruvida det 1964 kommer att framläggas en proposition i författningsfrågan. Jag såg i en kvällstidning i dag uttalanden från en socialdemokratisk förening, där det för övrigt undrades varför den socialdemokratiska partikongressens beslut 1960 rörande republikkravet inte starkare förverkligats. Skall även den saken utredas?

Jag är inte alls säker på att det förhållandet — som konstitutionsutskottet utgår från — att författningsutredningen nästa år skall framlägga sitt betänkande utgör någon garanti för att riksdagen på sitt bord får en proposition i författningsfrågan 1964. Jag vill fråga socialdemokraterna, om de verkligen är övertygade om att en sådan proposition framläggs. Kommer inte en sådan proposition är hela det resonemang felaktigt som ligger till grund för

yrkandet om avslag på motionen, ty det kan ju inte vara socialdemokraternas mening att vi flera år framåt i riksdagen skall diskutera miljardbelopp under samma förutsättningar som nu. Jag får väl hoppas att socialdemokraterna då går samman med de borgerliga reservanterna för att i detta fall ta i anspråk något som också är centralt för vår nuvarande författning, nämligen utskottens initiativrätt. Konstitutionsutskottet har i denna fråga obestriddligen initiativrätt. Skulle det inte framläggas något förslag från regeringen i författningsfrågan år 1964, kanske vi får resonans på icke socialistiskt håll för ett återupptagande av denna fråga?

Jag beklagar att vi inte lyckats få ett enhälligt utskott i en fråga, som dock skulle ha givit oss en del ökade möjligheter till en samordning vid bedömningen av det ekonomiska problemet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr BENGTTSSON i Halmstad (s):

Herr talman! Jag tycker inte att reservanternas argumentation är särskilt övertygande. De utgår liksom vi andra från att vi snart kommer att få en annan ordning i riksdagen vid behandlingen av budgetfrågor. Men de nöjer sig inte med att avvakta den utredning som behandlar dessa frågor, nämligen författningsutredningen, utan de vill redan nu ändra på gällande ordning — och märk väl innan man har klart för sig om denna delreform ligger i linje med författningsutredningens förslag. Om det blir som herr von Friesen skisserade, att vi får ett finansutskott en gång i framtiden, då skulle denna delreform hänga fritt i luften.

När konstitutionsutskottet behandlade denna fråga tillsattes en mindre arbetsgrupp, som speciellt skulle studera de problem som motionen hade aktualiserat. Det första som arbetsgruppen gjorde var att anordna en liten

Införande i riksdagsstadgan av bestämmelser i syfte att ernå en effektivare budgetbehandling

överläggning med presidierna i de berörda utskotten. Då hade man nästan budgetdeputationen samlad. Vi kontaktade alltså statsutskottet, bevillningsutskottet, bankoutskottet och jordbruksutskottet. Vad sade då dess prominenta riksdagsledamöter? Jo, de sade, att det inte kan vara någon mening att nu så att säga fem minuter före tolv, införa provisorier av det slag som förordats i motionen. Man menade precis som utskottsmajoriteten att det visst finns skäl att anmärka på den nuvarande ordningen. Det är inte i allt tillfredsställande. Men man får dock invänta författningsutredningens förslag innan man vidtar några åtgärder. Detta är också utskottsmajoritetens ståndpunkt.

Om några månader är det trots allt meningen att vi skall få författningsutredningens betänkande, och då är det ganska onödigt att försöka lappa på en riksdagsstadga — allra helst som riksdagen under årens lopp trots all kritik ändå har fungerat rätt bra även på denna punkt. Jag tror för övrigt att reservanterna betydligt överdriver den effekt som skulle bli följden om riksdagen antog deras förslag. Tror verkligen någon på fullt allvar, tror herr Braconier och herr von Friesen att våra ledamöter i statsutskottet, bevillningsutskottet, i bankoutskottet och jordbruksutskottet vid behandlingen av sina ärenden skulle ändra uppfattning på grund av ett yttrande som avges av budgetdeputerade? Jag tror att det är väl optimistiskt att förutsätta någonting dylikt.

Jag vill också erinra om att riksdagen då den för många år sedan antog 19 § av riksdagsstadgan inte ville binda sig alltför hårt. Man ville i stället invänta de erfarenheter som praxis i riksdagen kunde komma att ge. Man skulle, tänkte man, på detta sätt få fram de bästa formerna för handläggningen av anslagsärenden och dylikt. Men om

erfarenheten under dessa 30 år säger oss något, är det väl framför allt att riksdagen, om den vill ha en bättre form för behandlingen av de s. k. budgetärendena eller anslagsärendena, bör söka sig andra former än de som nu används. Det tycker jag är den lärdom som erfarenheten har att ge oss, och det är något helt annat än vad reservanterna tänker sig.

Herr von Friesen betecknade själv reservanternas förslag som mycket obetydligt, och det tycker jag är en riktig bild. Har vi den uppfattningen — och det tycks vi alla ha — att den nuvarande budgetdeputationen har förfelat sin uppgift, borde vi istället dra den slutsatsen att man i framtiden får använda sig av en helt annan form vid riksdagsbehandlingen av s. k. budgetärenden, t. ex. — vilket herr von Friesen var inne på — ett finansutskott med en helt annan maktställning. Det får inte bli en maktlös remissinstans. Utskottsmajoriteten anser sålunda att det bästa i den nuvarande situationen är att invänta författningsutredningens förslag och först därefter ta itu med den angelägna uppgiften att skapa en mera tillfredsställande ordning på denna punkt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr von FRIESEN (fp):

Herr talman! Jag skall bara på en enda punkt replikera herr Bengtsson i Halmstad. Han framförde i denna debatt som något av ett trumfkort, att de fyra utskottens ordförande varit sammankallade till en delegation inom utskottet och att samtliga avstyrkt en reform.

Herr talman! Jag har i mer än tjugo år varit med i detta hus, och jag vet att det finns någonting som heter riksdagskonservatism, som inte bör förväxlas med den politiska konservatismen. Den kommer till uttryck på det

Införande i riksdagsstadgan av bestämmelser i syfte att ernå en effektivare budget-behandling

sättet att man säger: Vi vet vad vi har men inte vad vi får, och låt oss därför avvakta den pågående utredningen.

Två av dessa personer som avstyrkte en reform nu var högermän. Jag uttalar med mycket stor tillfredsställelse, att inga av utskottets högermän tog intryck av dem, trots att de var så prominenta.

Vid andra tillfällen har man inom riksdagen för övrigt inte alls brytt sig om att avvakta författningsutredningen, inte ens då det varit fråga om att införa ändringar i grundlagen. Jag tänker t. ex. på det tillfälle då man tog upp frågan om talmannens rösträtt. Då var det bråttom och då gick det inte att avvakta utredningen, trots att detta var en reform som mycket väl kunnat anstå.

Herr talman! Herr Bengtssons i Halmstad anförande har inte på något sätt ändrat min uppfattning. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Herr Bengtsson i Halmstad anförde två motiveringar för den inställning som utskottsmajoriteten har intagit.

Den första var att klockan var fem minuter i tolv och att det inte längre fanns någon anledning att slå in på reservanternas linje. Jag vill erinra kammaren om att denna motion har uppskjutits ett par år. Konstitutionsutskottet förklarade 1958 — enhälligt — att författningsutredningen skulle vara färdig 1959, och år 1959 sade utskottet att författningsutredningen skulle vara färdig 1960. Det är många år som vi har arbetat under dessa tråkiga förhållanden.

Herr Bengtssons andra motivering var att någon större skada inte är skedd. Men det är en enhällig uppfattning hos budgetutredningen — det fanns ingen reservation på den punkten — att det nuvarande systemet är felaktigt. Inte

skulle väl socialdemokraterna i budgetutredningen ha gjort detta konstaterande om det förhöll sig så som herr Bengtsson säger, att det inte spelar någon roll.

Jag fick inte något svar på min fråga om herr Bengtsson tror att det kommer att avlämnas en proposition till 1964 års riksdag i författningsfrågan. Dessutom måste vi tänka på att det gäller en grundlagsfråga och att folket måste gå till val innan vi kan fatta slutligt beslut. Vi reserverar har inte kunnat göra på annat vis än vi gjort för att få ett system som bättre än det nuvarande skapar möjligheter för att göra riksdagen rustad att möta de ekonomiska problemen.

Jag tillät mig understryka att det planeringsråd utanför riksdagen som nu har tillsatts och som redan skall börja göra en halvårsprognos tycks få större möjligheter till överblick än vad vi har i den svenska riksdagen. Det är ett utslag av korporativt tänkande som vi inte kan bagatellisera. Det gäller för riksdagen att sätta in alla krafter som motvärn mot dessa tendenser.

Herr BENGTTSSON i Halmstad (s):

Herr talman! Herr von Friesen ville göra gällande att när de olika representanterna för de anslagsbeviljande utskotten deltog i det omnämnda sammanträdet var det naturligt att de ställde sig avvisande därför att de företrädde, som han uttryckte det, den konservatism som ibland lägrar sig över denna församling. Jag tror inte att det är alldeles riktigt, ty partilinjerna brukar hålla i olika sammanhang. Här inträffade det egendomliga att företrädare för partier som nu är på reservanternas linje valde att följa utskottets linje, som ju här företrädes av socialdemokraterna.

Vad säger detta för något? Det säger väl ungefär att man insåg hur valhänt detta försök var att i sista minu-

Införande i riksdagsstadgan av bestämmelser i syfte att ernå en effektivare budget-behandling

ten ändra på den ordning som vi har för riksdagsarbetet. Vi brukar ju här i riksdagen — det kan man kanske kalla konservatism — invänta utredningar innan man skenar i väg. Här finns det så mycket större anledning till detta som reservanternas förslag egentligen inte i praktiken leder till någonting. Ty tror verkligen någon att statsutskottets ledamöter skulle behandla anslagsfrågorna annorlunda därför att budgetdeputerade hade sagt sin mening om ärendena? Jag tror det inte.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr von Friesen begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Torsten Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 103 ja och 88 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Som tiden nu var långt framskriden beslöt kammaren på förslag av herr tal-

mannen att uppskjuta behandlingen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till morgondagens sammanträde.

§ 16

Till bordläggning anmäldes statsutskottets memorial:

nr 198, angående tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1962/63, och nr 199, angående uppskov med behandlingen av visst ärende.

§ 17

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag hemställer, att på morgondagens föredragningslista dels statsutskottets utlåtande nr 189 uppföres närmast efter allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 55, dels statsutskottets utlåtande nr 199 och 198, som i dag bordlagts första gången och beträffande vilka utskottet hemställt att de måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning, måtte i angiven ordning uppföras sist.

Denna hemställan bifölls.

§ 18

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 418, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag rörande beredskapslagring av olja, såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet.

Vidare anmäldes och godkändes allmänna beredningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 392, i anledning av väckta motioner angående landsbygdens avfolkning och angående vissa landsbygdsproblem; och

nr 393, i anledning av väckta motioner dels om utredning rörande befolkningsfrågans olika aspekter och dels

angående vissa familjepolitiska åtgärder.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 18.28.

§ 19

Justerades protokollsutdrag.

In fidem

Sune K. Johansson